

Naša GOSPA

LIST KATEDRALNE ŽUPE - DUBROVNIK

godišće XVII. - broj 45 - prosinac 2011. - ISSN 1330-7908

Godina Caritasa

Značenje riječi caritas	4
O kršćanskoj ljubavi	5
Što je to Caritas?	8
Zašto baš Godina Caritasa?	8
Kako započeti sa župnim Caritasom	9
Sveto Pismo o pomaganju potrebnih	10
Sve je podijelio siromasima	12
U ime svih siromaha	14
Blaženije je davati nego primati	14
Židovstvo: dobra djela izvor trajne životne sreće	14

Božićno otajstvo

Kako to da se Božić slavi 25. prosinca	17
Zašto su na Božić tri različite mise?	19
Pastorale	19
Obitelj je put očovječenja	20
Stari dubrovački običaji o nastanku novoga života ..	21
Po čemu čovjek vrijedi	21
Božić – poziv u odnos	22

Uoči 1041. svečanosti našega Parca

O brojanju festā svetoga Vlaha	23
Svjedok, utjeha, utočište i zdravlje	27
Grlićanje	28

Opažanja jednoga vjernika

Naši sprovodi mogu biti uzorniji	29
--	----

Odgoj u školi

S rukom na srcu	30
-----------------------	----

Vjera i baština

Čemu kosti svetaca i Moćnik u Katedrali	31
O čašćenju zemnih ostataka svetaca	35

Iz života Katedralne župe

Projekt o depopulaciji povijesne jezgre Dubrovnika ..	36
Misal dubrovačke Katedrale iz XII. stoljeća	40
Gospi od Orašca molitvom i pjesmom	41

Autori

Barić, Stjepan	57-58
Benedikt XVI.	5-7
Berner, Josip	32
Doré, Paul Gustave	15, 17
Džubran, Halil	14
Gjivanović, Niko	27
Gjukić, Božo 10,21-28,31,37,49,50,53,72	
Grazio, Ileana	40
Grbić, Ivo	54-56
Grčić, Marko	14
Jaklin, Ivana	48-49

Jozić, Tomislav	65-67
Kaznačić, Mirjana	30-31
Kolombatović, Drago	12-13
Koroman, Zorana	54
Koš, Julija	14-16
Košutić, Sida	14
Kupareo, Rajmund	19
Kustić, Živko	28
Lasić, Stanko 20-22,41-43,45-48,59,64-65	
Lederer, Frano	68-69
Lučić, Toma	61

Mandac, Marijan	17-19
Marlais, Ivo 2, 9, 41, 42, 47, 48, 61, 71	
Martić, Vjeran	22
Perić, Ratko	51-53
Prohaska, Ana	36-39
Škvorčević, Antun	57
Toma Akvinski	19, 35
Turčinović, Ivica	29-30
Uzinić, Mate	8-9
Viđen, Ivan	62-64
Živković, Marije	67

Hodočašće sv. Liberanu u Ston	41
Zlatna obljetnica mature	41
Posebni događaji u Katedrali 2011.	41
Obitelj glazbenika u Gospe od Rozarija	43
Suočiti se s izazovima današnjice	43
Uspostavljeno novo župno Pastoralno vijeće	44
Zabrinutost za Dubrovčane u Janjevu i Letnici	45
Hodočašće u Siracusu	46
Povijest HKD-a Napredak u Dubrovniku	47
Koprivničko hodočašće sv. Maloj Tereziji	48
O kultu sv. Luke i bratovštini iz Karmena	49
Biti bogobojazan pred životom	51
Hodočašće Gospi od Škrpjela i blaženoj Ozani	54
Sjećanja iz djetinjstva	54
Znanstveni skup o našem župljaninu	57
Slike iz Gospe na izložbi o renesansnom slikarstvu ..	57
Čestitka za imendan	57
Zahvala za ljetovanje i poziv na susret u Sisak	57
Imenovan katedralni ispovjednik	58
Na 20. obljetnicu obrane Grada	59

Iz župnih matica

Kršteni, vjenčani, pokopani	60
-----------------------------------	----

Mladencima

Primati, davati, živjeti	61
--------------------------------	----

Ljudi koje pamtimo

Frano Lederer	62
Antun Gjivanović	63

Naši pokojnici

Jela Burić	64
Sestra Agneza Šegvić	64

„Pravo na rođenje u učenju Crkve” (6)

Osnovno čovjekovo pravo	65
Riječ je o pravednosti i poštenju	67

Glazbeni kutak

Kog ste vidjeli pastijeri	68
Blagoslov kuća i obitelji u Gradskoj župi 2011.	70

„Naša Gospa”, list Katedralne župe Gospe Velike u Dubrovniku, izlazi od travnja 1995. ISSN 1330-7908. Nakladnik: Gradski župni ured, Kneza Damjana Jude 1, 20000 Dubrovnik; nasa.gospa@gmail.com. Glavni i odgovorni urednik: don Stanko Lasić (stanko.lasic@du.t-com.hr). Uredništvo: Ivo Marlais (foto.studio.placa@du.t-com.hr), Ljiljana Stjepanović, Berta Kopic, Mirjana Kaznačić, Viktor Lenert, Eržebet Đanić i Tonči Batinić. Prijelom: Daniel Bubnjarić. Tisak: Tonimir, Varaždinske Toplice.

Zadnji brojevi Naše Gospe **dostupni su na internetu**: www.tonimir.hr - časopisi ili: www.tonimir.hr/NasaGospa40.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa41.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa42.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa43.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa44.pdf, www.tonimir.hr/NasaGospa45.pdf.

Značenje riječi caritas

Caritas (čita se: **kāritas**), pisano malim početnim slovom, jest latinska riječ za ljubav. Njome je sveti Jeronim u Vulgati preveo hebrejsku riječ *ahabà* i grčku *agápē*, izraze karakteristične za biblijsko shvaćanje ljubavi: stanje i iskustvo takvog otkrivanja drugoga koje nadilazi sebičnost: skrb o drugome i za njega; ljubav koja ne traži više samu sebe, nije uranjanje u opijenost srećom, nego, naprotiv, traži dobro drugoga: postaje radost darivanja, predanost odricanja i spremnost na žrtvu. Ljubav je „ekstaza”, ali ne u smislu opijenosti, nego kao putovanje, trajno izlaženje iz sebe; oslobođanje kroz sebedarje i tako ponovno otkrivanje samoga sebe, štoviše, Boga.

Prvim kršćanima *agape* ili *caritas* bila je gozba na koju su se primali prijatelji i siromasi.

U dubrovačkome govoru od riječi *caritas*, osim novopridošle imenice muškoga roda (*kāritas*), postoji i riječ **karitāt** koja je, kao i u latinskom, ženskoga roda, a znači milosrdnu ljubav (*Dāj mi ì tī něšto za karitāt! Učinila san tō is karitāti*). Svojim životom za druge blažena Marija Propetoga Petković (1892.-1966.) nedavni je i domaći primjer toga.

Karitat osim toga znači i sućutnu ljubav zbog koje prijatelji i rodbina na vijest o čijoj smrti odmah dolaze u pokojnikovu kuću i tamo budu do dana ukopa, pa se govori: *Skūpili su se na karitāt*.

Stari su Rimljani ljubav definirali kao „isto željeti, isto odbacivati”. Riječ „ljubav” danas je postala jedna od najkorištenijih, ali i najviše zloupotrebljivanih riječi, uz koju se povezuju različita značenja. Podlogu za to predstavljaju različiti sadržaji koji se podvode pod riječ ljubav, a u davnini su ih jasno razlikovali. Tako grčki jezik ima tri izraza za ljubav: *éros* (putena, tjelesna ljubav, pohota, požuda), *filía* (prijateljska ljubav) i *agápē* (zajednička gozba). Slično i latinski: *āmor* (koja može biti dobrohotna ljubav *amor benevolentiae*, dopadna ljubav *amor complacentiae*, nezaslužena ljubav *amor gratuitus*, domoljublje *amor patriae*, ljubav prema roditeljima *amor parentium*, prema književnosti *amor literarum*, bračnih drugova međusobno; engleski *love*, *affection*, *infatuation*, *passion*), *pīētās* (pobožnost, ljubaznost, osjećaj dužnost; roditeljska, djetinja, bratska ljubav; engleski *dutifulness*, *piety*, *devotion*, *kindness*) i *cārītās* (poštovanje, štovanje, odanost, dragost, dobročinstvo, dobrotvornost, darežljivost, milosrđe; ljubav prema djeci, roditeljima, Bogu; engleski *dearness*, *affection*, *charity*).

Caritas se od drugih ljubavi razlikuje po nesebičnosti, to je izraz ljubavi zasnovane na vjeri i njome oblikovane (bogoslavna krjepost). Utoliko je danas oprečan *erosu* koji, sveden na čisti seks, kako ističe Benedikt XVI., postaje roba, puka „stvar” koja se može kupiti i prodati, pa i sâm čovjek postaje roba; u stvarnosti se to teško može

nazvati čovjekovim „prihvatanjem” tijela. Danas se tijelo i spolnost često promatraju kao materijalni dio ljudi koji treba proračunato upotrijebiti i iskoristiti. Čovjek tada tijelo ne promatra kao područje ostvarenja vlastite slobode, nego kao nešto što pokušava učiniti ugodnim i neškodljivim. Takvim poniženjem ljudskoga tijela, koje više nije uključeno u potpunu slobodu življenja, ono prestaje biti živi izraz našega cijelog bića i svodi nas na golo biološko područje. Prividno uzdizanje tijela može se brzo pretvoriti u mržnju prema tjelesnosti. Kršćanska vjera, naprotiv, promatra čovjeka kao biće jedinstva i dvojnosti, u kojem se duša i tijelo uzajamno prožimaju i u kojem se oboje oplemenjuje. Istina, *eros* nas hoće uzdići „u ekstazi” prema božanskom, povesti nas izvan nas samih, ali upravo zbog toga zahtijeva put uzdizanja, odricanja, čišćenja i ozdravljenja. Premda je *eros* u početku označen požudom i uzlazom – zbog očaranosti velikim obećanjem sreće – u približavanju drugom sve će manje i manje postavljati pitanje o samome sebi, tražit će sve više sreću drugoga, sve će se više brinuti za njega, darovat će se i željet će „biti ondje za” drugoga. Na taj način *eros* prerasta u *agape*. Ako to nije slučaj, ljubav

osiromašuje, propada i gubi se. S druge strane, čovjek ne može živjeti isključivo u nesebičnoj ljubavi. Ne može uvijek samo darivati, mora i primiti. Onaj koji hoće davati ljubav, mora je i sam primiti kao dar.

Eros je sadržan u samoj čovjekovoj naravi. Adam je onaj koji traži i „ostavlja oca i

majku” da pronade ženu; samo će zajedno oni predstavljati čovječstvo u njegovoj punini i cjelovitosti i postati „jedno tijelo”. *Eros* usmjerava čovjeka prema braku, prema vezi koja je jedna i konačna; tako, i samo tako, ostvaruje se njegova najdublja svrha. Slici jednoga (monoteističkog) Boga odgovara jednoženstvo (monogamija). Brak zasnovan na isključivoj i pravoj ljubavi postaje slika odnosa Boga i njegova naroda i obratno: način na koji Bog ljubi postaje mjera ljudske ljubavi.

U osnovi „ljubav” je jedna stvarnost, ali s različitim dimenzijama koje, ovisno o prilikama, mogu jasnije doći do izražaja. Kad se taj opseg potpuno odjeljuje jedan od drugoga, dolazi do izobličenja ili osiromašenja ljubavi. Biblijska vjera ne gradi paralelan svijet, suprotan onom iskonskom ljudskom fenomenu ljubavi, nego prihvaća čitava čovjeka intervenirajući u njegovu traženju ljubavi kako bi je pročistila i otkrila mu njezine nove dimenzije.

O kršćanskoj ljubavi

PAPA BENEDIKT XVI.*

1. „Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu” – te riječi iz *Prve Ivanove poslanice* (4, 16) vrlo jasno izražavaju središte kršćanske vjere: kršćansku sliku o Bogu i sliku čovjeka i njegova puta koja iz toga proizlazi. Osim toga, u istom retku, Ivan nudi sažeti obrazac kršćanskog života: „I mi smo upoznali ljubav koju Bog ima prema nama i povjerovali joj.”

Povjerovali smo Božjoj ljubavi – tako kršćanin može izraziti svoje temeljno životno opredjeljenje. Biti kršćanin nije rezultat neke etičke odluke ili neke velike ideje, nego je to susret s događajem, s Osobom, koja životu daje novi obzor i time konačni pravac. U svojoj poslanici Ivan je izrazio taj događaj sljedećim riječima: „Po ovom smo upoznali Ljubav: on je za nas položio život svoj. I mi smo dužni živote položiti za braću” (*Prva Ivanova* 3, 16). Pridajući ljubavi središnje mjesto, kršćanska je vjera prihvatila i očuvala srž Izraelove vjere i istodobno joj srži dala novu dubinu i širinu. Pobožni je Židov svakoga dana molio riječi iz *Ponovljenog zakona*, koje izražavaju središte njegova života: „Čuj, Izrael! Gospodin je Bog naš, Gospodin je jedan! Zato ljubi Gospodina, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!” (6, 4-5). Isus je u jednu zapovijed povezo zapovijed ljubavi prema Bogu i zapovijed ljubavi prema bližnjemu, sadržanu u *Levitском zakoniku*: „Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe” (19, 18; usp. *Marko* 12, 29-31). Budući da je Bog prvo ljubio nas (usp. *Prva Ivanova* 4, 10), ljubav sada nije samo „zapovijed”, nego je odgovor na dar ljubavi kojom nam Bog dolazi ususret.

U svijetu u kojem se uz Božje ime poneki put povezuje osveta ili čak dužnost da se mrzi i čini nasilje, ta je poruka vrlo aktualna i ima vrlo konkretno značenje. Zbog toga želim govoriti o ljubavi kojom nas Bog ispunja i koju moramo drugima prenositi i s njima dijeliti.

18. **Ljubav prema bližnjemu**, kakvu Isus naviješta u Bibliji, sastoji se u činjenici da ljubim, u Bogu i s Bogom, i osobu koja mi se ne sviđa ili koju uopće ni ne poznajem. To se može ostvariti samo na temelju dubokoga susreta s Bogom, susreta koji se pretvorio u zajedništvo volje te zahvatio čak i osjećaje. Tada naučim promatrati drugu osobu ne više samo svojim očima i svojim osjećajima, nego s vidika Isusa Krista. Njegov prijatelj je i moj prijatelj. Ispod površine vanjskoga izgleda uočavam kod drugih duboku želju za znakom ljubavi i pažnje. To im mogu ponuditi ne samo preko organizacija koje imaju tu specifičnu zadaću, prihvaćajući ih možda zbog političke nužnosti. Promatram ih Kristovim očima i mogu im dati puno više od njihovih izvanjskih potreba: mogu im darovati pogled ljubavi koji trebaju. Ako u mojem životu nedostaje svaki dodir s Bogom, mogu u drugome vidjeti samo drugoga i ne uspijevam u njemu prepoznati božansku sliku. Ako pak u svojem životu ne pridajem nikakvu pozornost drugome i želim biti samo „pobožan” i vršiti

* iz okružnice *Deus caritas est* (25. prosinca 2005.)

Papa Benedikt XVI. među vjernicima na Trgu sv. Petra
2. lipnja 2010. Snimio Piotr Spalek.

svoje „vjerske dužnosti”, i moj odnos s Bogom postat će sve neplodniji. Tada je taj odnos samo „korektan”, ali lišen ljubavi. Samo me moja raspoloživost da izađem ususret bližnjemu i pokažem mu ljubav, čini osjetljivim i za Boga. Jedino mi služenje bližnjemu otvara oči da mogu vidjeti ono što Bog čini za mene i kako me ljubi. Svetci – kao blažena Terezija Kalkutska – crpili su sposobnost da ljube bližnjega iz susreta s Gospodinom u Euharistiji i, obratno, taj je susret zadobio svoj konkretan oblik i dubinu upravo u služenju drugima. Ljubav prema Bogu i prema bližnjemu nerazdvojne su; tvore jednu te istu zapovijed. Ali obje se napajaju na živom izvoru ljubavi Boga koji nas je prvi ljubio. Tako nije više riječ o izvana nametnutoj „zapovijedi” koja nam nalaže nešto što je izvan naše moći, nego o iskustvu ljubavi koja se slobodno i iz dubine srca daje, o ljubavi koja se, po svojoj naravi, mora dalje dijeliti s drugima. Ljubav raste po ljubavi. Ljubav je „božanska” jer dolazi od Boga i sjedinjuje nas s Bogom i, po tom postupnom sjedinjenju, preobražava nas u jedno „mi”, koje nadilazi naše podjele i daje da postanemo jedno, sve dok, na kraju, Bog ne bude sve u svemu.

Karitativni rad kao zadaća Crkve

20. Ljubav prema bližnjemu, ukorijenjena u ljubavi prema Bogu, na prvome je mjestu i nadasve zadaća svakoga pojedinog vjernika, ali je i cijele crkvene zajednice, i to na svim njezinim razinama: od mjesnih zajednica do partikularne Crkve i sve do opće Crkve u cjelini. Crkva i kao zajednica mora činiti ljubav. To ima za posljedicu da ljubav treba također biti organizirana kako bi predstavljala uređen oblik služenja. Svijest o toj odgovornosti imala je konstitutivnu važnost u Crkvi od samih njezinih početaka: „Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko. Sva bi imanja i dobra prodali i porazdijelili svima kako bi tko trebao” (*Djela apostolska* 2, 44-45). Tim riječima Luka donosi neku vrstu definicije Crkve, među čije konstitutivne sastavnice ubraja prijanjanje uz „apostolski nauk”, „zajedništvo”, „lomljenje kruha” i „molitvu” (*Djela apostolska* 2, 42). Element „zajedništva” sastoji se upravo u činjenici da vjernici sve

dijele i da među njima nema više razlike između bogatih i siromašnih (usp. *Djela apostolska* 4, 32-37). Kako je Crkva rasla, taj radikalni oblik materijalnoga zajedništva nije bilo moguće održati, ali je ipak očuvana osnovna jezgra: u zajednici vjernika ne smije biti takva siromaštva koje bilo komu uskraćuje dobra potrebna za dostojanstven život.

22. Kako su godine prolazile i Crkva se postupno širila, činjenje djela ljubavi potvrdilo se kao jedno od njezinih bitnih područja, zajedno s podjeljivanjem sakramenata i naviještanjem riječi: ljubav prema udovicama i siročadi, prema zatvorenicima, bolesnima i onima koji su u bilo kojoj potrebi za Crkvu je bitna koliko i podjeljivanje sakramenata i navještaj Evanđelja. Crkva ne može zanemariti služenje ljubavi kao što ne može zanemariti sakramente i Riječ. Mučenik Justin (†155.), dok opisuje kako kršćani slave nedjelje, spominje i njihovo karitativno djelovanje, povezano s Euharistijom kao takvom. Imućniji daju svoj prilog u granicama svojih mogućnosti, svatko koliko hoće; biskup zatim ta sredstva koristi za pružanje pomoći siročadi, udovicama i onima koji su se zbog svoje bolesti ili zbog drugih razloga našli u potrebi, poput zatvorenika i stranaca. Veliki kršćanski pisac Tertulijan (†220.) pripovijeda kako je skrb kršćana za sve koji su se nalazili u potrebi pobuđivala divljenje pogana. A kad Ignacije Antiohijski (†117.) opisuje Crkvu kao onu koja „prednjači u ljubavi (*agape*)”, može se reći kako on tom definicijom želi na neki način izraziti i konkretno karitativno djelovanje.

23. Oko sredine IV. st. u Egiptu se počinje razvijati *diaconia* (služenje ljubavi prema bližnjemu): služba koja je postojala u svim samostanima, a bila je odgovorna za sve djelovanje vezano uz karitativno služenje. Iz tih se početaka u Egiptu sve do VI. st. razvilo tijelo koje je uživalo puni pravni status i kojem su građanske vlasti povjeravale dio žita namijenjenog za javnu raspodjelu. U Egiptu je na kraju vlastitu *dijakoniju* imao ne samo svaki samostan, nego i svaka biskupija. To se tijelo razvilo kasnije i na Istoku i na Zapadu. Papa Grgur Veliki (†604.) spominje *dijakoniju* u Napulju. No, pružanje karitativne pomoći siromašnima i onima koji trpe, utemeljeno na načelima kršćanskoga života izloženim u *Djelima apostolskim*, bilo je naravno od samog početka bitni dio Crkve u Rimu. Ono ima živi izraz u primjeru đakona Lovra (†258.). Kao jednomu od onih kojima je bila povjerena briga za siromašne u Rimu, bilo mu je dano određeno vrijeme, nakon uhićenja pape i njegove subraće đakona, da skupi crkveno blago i preda ga civilnim vlastima. Lovro je sva raspoloživa sredstva podijelio siromasima te ih predstavio vlastima kao pravo blago Crkve.

25. Duboka narav Crkve izražava se u trostrukoj zadaći: naviještanju Božje riječi (*kerygma-artyria*), slavljenju sakramenata (*leiturgia*), služenju ljubavi (*diakonia*). Te se zadaće uzajamno pretpostavljaju i ne mogu se razdvajati jedna od druge. Za Crkvu ljubav nije neka vrsta društvenog dobročinstva koje se može mirne duše prepustiti i drugima, nego je dio njezine naravi i nužni izraz samoga njezina bića.

Crkva je Božja obitelj u svijetu. U toj obitelji nikomu ne smije nedostajati ono što je nužno za život. Istodobno ipak *caritas-agape* nadilazi granice Crkve. Prisposoba o milosrdnom Samarijancu ostaje kao neko mjerilo koje nalaže univerzalnu ljubav prema svakom potrebitom čovjeku kojega „slučajno” susretnemo (usp. *Luka* 10,31), tko god on bio. Ni na koji način ne osporavajući tu univerzalnu dimenziju ljubavi, Crkva ima također jednu specifičnu odgovornost: u Crkvi, kao obitelji, niti jedan njezin član ne smije trpjeti oskudicu. U tome smislu vrijedi istaknuti učenje iz *Poslanice Galaćanima*: „Dakle, dok imamo vremena, činimo dobro svima, ponajprije domaćima u vjeri” (6, 10).

Posebna obilježja karitativne djelatnosti Crkve

31. Sve veći broj različitih organizacija koje izlaze ususret čovjeku u najrazličitijim potrebama, može se u konačnici zahvaliti činjenici da je zapovijed ljubavi prema bližnjemu Stvoritelj upisao u samu ljudsku narav. To je i rezultat nazočnosti kršćanstva u svijetu koje neprestano oživljava i provodi u djelo tu zapovijed, koja je tijekom povijesti bila često duboko potamnjivana. Tu vidimo kako se snaga kršćanstva širi daleko izvan kršćanskih granica. Zbog toga je vrlo važno da karitativna djelatnost Crkve očuva sav svoj sjaj i ne postane tek jedan od oblika pružanja socijalne pomoći. Koji su, dakle, bitni elementi kršćanske i crkvene karitativne djelatnosti?

a) Slijedeći primjer prisposobe o milosrdnom Samarijancu, kršćanski je karitativni rad u prvom redu jednostavno **odgovor na ono što predstavlja neposrednu potrebu** u određenim prilikama: gladne nahraniti, gole odjenuti, skrbiti za bolesne i liječiti ih da ozdrave, zatvorenike pohoditi, i tako dalje. Crkvene karitativne organizacije, počevši od onih koje potpadaju pod *Caritas* (dijecezanski, nacionalni, međunarodni), moraju učiniti sve što je u njihovoj moći da osiguraju sredstva, a nadasve da pronađu muškarce i žene potrebne za taj rad. Osobe koje skrbe za one koji su u potrebi moraju biti primjerenosposobljene da znaju što učiniti i kako to učiniti te preuzeti na sebe zadaću nastavljanja te skrbi. Stručna je osposobljenost vrlo važna, ali sama nije dovoljna. Riječ je, naime, o ljudskim bićima, a ljudska bića trebaju uvijek nešto više od tehnički pravilne skrbi. Trebaju srdačnu pažnju. Oni koji rade u crkvenim karitativnim ustanovama moraju se isticati po tome da se ne ograničavaju samo na to da izađu ususret trenutačnoj potrebi, nego da se posvećuju drugima s iskrenom pažnjom koja izvire iz srca, tako da oni osjete bogatstvo njihova čovječstva. Zbog toga je tim karitativnim djelatnicima nužna i „izobrazba srca”. Trebaju biti dovedeni do iskustva susreta s Bogom u Kristu koje će u njima pobuditi ljubav i otvoriti im srce za drugoga. Tako zapovijed ljubavi prema bližnjemu za njih ne će više biti zapovijed koja im je naložena izvana, nego posljedica njihove vjere koja se odjelotvoruje kroz ljubav (usp. *Galaćanima* 5, 6).

b) Kršćansko karitativno djelovanje mora biti **neovisno o strankama i ideologijama**. Ono nije sredstvo za

postizanje ideoloških promjena u svijetu i nije u službi svjetskih strategija, nego je ponazočenje ovdje i sada ljubavi koju čovjek uvijek treba. Izgradnji boljega svijeta pridonosimo samo kad činimo dobro sada i osobno, s punom zauzetošću i ljubavlju ondje gdje za tim postoji potreba. Kršćaninov program – program milosrdnog Samarijanca, Isusov program – jest „srce koje vidi”. To srce vidi gdje je potrebna ljubav i djeluje u skladu s time. Kad karitativno djelovanje Crkva ostvaruje kao zajedničku inicijativu, jasno je da dragovoljnost pojedinaca mora biti povezana s planiranjem, predviđanjem i suradnjom s drugim sličnim ustanovama.

c) Karitativni se rad, nadalje, ne smije koristiti kao sredstvo u službi onoga što se danas označuje kao prozelitizam [vrbovanje da se promijeni vjeru]. Ljubav je besplatna; **djela ljubavi ne čine se radi postizanja drugih ciljeva**. Ali to ne znači da karitativna djelatnost mora ostaviti Boga i Krista po strani. U igri je cijeli čovjek. Često je najdublji uzrok čovjekova trpljenja upravo odsutnost Boga. Tko ostvaruje ljubav u ime Crkve, ne će nikada pokušati nametnuti drugima vjeru Crkve. On je svjestan da je ljubav u svojoj čistoći i u besplatnosti najbolje svjedočanstvo Boga u kojeg vjerujemo i koji nas potiče ljubiti. Kršćanin zna kad je vrijeme za govor o Bogu i kada je bolje šutjeti o njemu i prepustiti samoj ljubavi da govori. On zna da je Bog ljubav (usp. *Prva Ivanova* 4, 8) i da se njegova prisutnost osjeća upravo u trenucima u kojima ne činimo ništa drugo nego ljubimo. On zna da prezirati ljubav znači prezirati Boga i čovjeka; to je napast djelovati bez Boga. Prema tome, najbolja obrana Boga i čovjeka upravo je u ljubavi. Zadaća je crkvenih karitativnih organizacija ojačati tu svijest u svojih članova, tako da oni svojim djelovanjem – kao i svojim govorom, šutnjom i primjerom – mogu biti vjerodostojni Kristovi svjedoci.

Odgovorni za karitativno djelovanje Crkve

32. Istinski je nositelj različitih katoličkih organizacija koje obavljaju službu ljubavi – sama Crkva – i to na svim razinama, počevši od župa, preko partikularnih crkava pa sve do sveopće Crkve. Biskupi, kao nasljednici apostola, odgovorni su za ostvarenje programa zacrtanog u *Djelim apostolskim* (usp. 2, 42-44): Crkva kao Božja obitelj, danas kao i u prošlosti, mora biti mjesto gdje se pomoć daje i prima, i istodobno mjesto gdje su ljudi spremni služiti i onima koji su izvan nje, a nalaze se u potrebi.

33. Suradnici koji u praksi provode karitativno služenje moraju biti osobe koje nadasve pokreće Kristova ljubav, osobe čije je srce Krist osvojio svojom ljubavlju, probudivši u njemu ljubav prema bližnjemu. Mjerilo na kojem se nadahnjuje njihovo djelovanje mora biti Pavlova tvrdnja iz *Druge poslanice Korinćanima* 5, 14: „Ljubav nas Kristova obuzima”. Svijest da se u Kristu sam Bog darovao za nas sve do smrti, mora nas potaknuti da više ne živimo za same sebe, nego za njega i, s njim, za druge. Tko ljubi Krista, ljubi Crkvu i želi da ona uvijek

bude sve više izraz i oruđe ljubavi koja od njega dolazi. Djelatnici svake katoličke karitativne organizacije žele raditi s Crkvom i samim tim s biskupom, kako bi se Božja ljubav mogla širiti svijetom. Svojim dioništvom u crkvenom djelu ljubavi, oni žele biti svjedoci Boga i Krista i upravo zbog toga žele dragovoljno činiti dobro ljudima.

34. Unutarnja otvorenost katoličkoj dimenziji Crkve nužno će u karitativnim djelatnicima pobuditi spremnost na suradnju s ostalim organizacijama zauzetim u rješavanju različitih potreba. Praktično će djelovanje uvijek biti nedovoljno ako ne bude vidljiv izraz ljubavi prema čovjeku, ljubavi koja se hrani susretom s Kristom. Moje duboko dioništvo u potrebama i trpljenjima drugih tako postaje darivanje mene sama drugome: kako moj dar ne bi ponizio drugoga, moram mu dati ne samo nešto što je moje nego mu moram dati sama sebe, moram biti osobno prisutan u tome daru.

35. Taj ispravan način služenja čini djelatnika poniznim. On se ne uznosi nad drugim, koliko god da je bi-jedno stanje u kojem se ovaj nalazio. Krist je uzeo posljednje mjesto na svijetu – križ – i upravo nas je tom krajnjom poniznošću otkupio i trajno nam pritiječe u pomoć. Tko pomaže drugima, uviđa da na taj način biva i sam pomognut; to što može pomoći drugome, nije njegova zasluga ili postignuće. Ta je dužnost milost. Što više činimo za druge, to više shvaćamo i posvajamo Kristove riječi: „Sluge smo beskorisne” (*Luka* 17,10). Shvaćamo da to ne činimo zbog toga što smo bolji ili sposobniji to činiti, nego zato što nas je Gospodin svojom milošću osposobio da to možemo činiti. Pokatkad nas prevelike potrebe i vlastite ograničenosti mogu obeshrabriti. Ali upravo će nam tada pomoći spoznaja da, u konačnici, nismo ništa drugo nego sredstvo u Božjim rukama, a ta nas spoznaja oslobađa preuzetosti da smo mi sami i osobno odgovorni za izgradnju boljega svijeta. U poniznosti ćemo činiti ono što je u našoj moći i u poniznosti se pouzdati u Gospodina. Bog je taj koji upravlja svijetom, ne mi. Mi mu služimo samo toliko koliko možemo i dok nam on za to daje snage. Činiti, ipak, koliko nam je moguće snagama kojima raspolažemo, zadaća je koja uvijek pokreće dobrog slugu Isusa Krista.

36. Dok promatramo beskrajne potrebe, možemo, s jedne strane, podleći ideologiji koja teži učiniti sada ono što Bog u svojem upravljanju svijetom naizgled ne čini: riješiti sve probleme u svijetu. S druge strane, to može dovesti do toga da podlegnemo napasti besposlenosti, jer nam se može činiti da se u svakom slučaju ništa ne može učiniti. U toj je situaciji živi susret s Kristom od presudne pomoći da se ostane na pravom putu kako se ne bi podleglo oholom preziru čovjeka – koji ne samo da nije konstruktivan nego je destruktivan – niti se predalo ravnodušnosti koja priječi da se prepustimo da nas ljubav vodi i tako služimo čovjeku. Molitva, kao sredstvo za crpljenje uvijek nove snage od Krista, tako postaje žurna i sasvim konkretna potreba. Tko moli, ne troši vrijeme uzalud, čak i ako je stanje očajno i kao da potiče isključivo na djelovanje.

Što je to Caritas?

Caritas, pisano velikim početnim slovom, je katolička dobrotvorna organizacija; ljubav Crkve kao „zajednice ljubavi”; ljubav prema Bogu kao vrhovnom dobru što potiče požrtvornost, ljubav i nesebičnu brigu o drugom; djelotvorna ljubav prema bližnjemu; prikupljanje, upravljanje i dijeljenje onoga što se daje iz ljubavi, milosti, bez obveze, milosrdno.

Siromaštvo i društvena nepravda imaju brojne uzroke, a postali su i pravo oružje za masovno uništavanje. Caritas ustrojen na razini svake župe, biskupije i države, a na kraju udružen u Međunarodni Caritas, vjeruje da može učiniti više na suzbijanju bijede i nepravde primjenjujući resurse svojih članica.

Caritas osigurava brz odgovor, profesionalnost i koordinaciju u hitnim stanjima i spremnost na katastrofe kad je riječ o osiguranju hrane, skloništa, vode i lijeka, o pandemiji HIV-a i posljedicama klimatskih promjena. Djelatnici Caritasa trude se i znaju pomoći najzastupljenijima da postanu pobornici vlastitoga razvoja. Caritas ne stoji skrštenih ruku tamo gdje treba uvježbavati suživot, graditi mir i uspostavljati jedinstvo nakon podjela. Zalaže se za nenasilno rješavanje sukoba i promicanje čovječnosti kroz međureligijski dijalog. U stanjima gospodarske nepravde ili iseljavanja, Caritas hrabro siromašne ljude i zajednice da budu pravi izazov nepravednoj međunarodnoj politici, praksi i stajalištima.

Nacionalni Caritasi postoje u 165 zemalja, ali Caritas djeluje na puno više mjesta, bez obzira na rasu ili religiju. Caritas neposredno pomaže 24 milijuna ljudi godišnje u 200 država i područja. Caritas u svijetu zapošljava 440 tisuća ljudi i ima 625 tisuća dragovoljaca. Djelovanje Caritasa na kugli zemaljskoj procjenjuje se na vrijednost od 5,5 milijardi dolara.

U Proglasu od 4. prosinca 2011. dubrovački biskup Mate Uzinić ističe: „Crkva nema smisao u samoj sebi, nego je njezina središnja zadaća, temelj i opravdanje u tome da unutar određenih povijesno-društvenih okolnosti bude znak Isusove nazočnosti i oruđe Njegova spasiteljskoga i oslobađajućeg djela. Karitas je temeljni kriterij vjerodostojnosti one istine za koju se Crkva zauzima, na koju opominje, koju ponazočuje, koju slavi i koju obećava kao nadu. Karitas je, nadalje, buđenje vlastite svijesti, ali i svijesti onih koji su nam povjereni, o potrebi stavljanja samoga sebe i onoga što imamo na raspolaganje onima koji su potrebiti, a mi im svojom djelotvornom ljubavlju možemo prići blizu i pomoći.”

Zašto baš Godina Caritasa?

BISKUP MATE UZINIĆ*

Prvi razlog je to što je *Godina Caritasa* naš odgovor na svetopisamsku, osobito evanđeosku poruku koja nas poziva na djelotvornu ljubav, solidarnost i požrtvornost. Sjetimo se: „Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!” (*Matej* 25, 31-46) ili razmišljanja sv. Ivana koji u djelotvornoj ljubavi prepoznaje nasljedovanje Božje ljubavi i znak prepoznavanja da smo Božji: „Ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas” (*Ivan* 13, 34). Sve ovo proizlazi iz činjenice da je u Bogu zadnji temelj svake ljubavi: „Kao što je Otac ljubio mene, tako sam ja ljubio vas; ostanite u mojoj ljubavi” (*Ivan* 15, 9-10).

Drugi razlog je to što je djelotvorna ljubav, solidarnost i požrtvornost – bitna dimenzija Crkve. Djelotvorna ljubav postavila se Crkvi kao zahtjev na samom njezinu početku: „Pronađite, braćo, između sebe sedam muževa na dobru glasu, punih Duha i mudrosti. Njih ćemo postaviti nad ovom službom, a mi ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju Riječi” (*Djela apostolska* 6, 3-4). Pavao uspoređuje Crkvu s tijelom i udovima. Tom tijelu je glava Krist (*Prva Korinćanima* 12, 26; *Efežanima* 5, 30), a Duh Sveti je onaj koji sve udove međusobno povezuje i ujedinjuje, oživljuje i uvodi u istinu evanđelja, obogaćuje raznolikim darovima, ali i budi svijest da ako jedan ud trpi, trpe i svi udovi, ako je jedan počašćen, počašćeni su i svi ostali. Ta svijest o osjećaju udova jednih za druge u tijelu Crkve kojemu je Glava Krist posebno dolazi do izražaja na Drugom vatikanskom saboru koji je na nov način utisnuo u našu svijest odgovornost Crkve i svakoga pojedinog vjernika za svijet u kojemu živimo, pozvao nas na dijalog i odgovornost za goruće probleme svijeta u kojemu živimo, ali i da svoj pogled podignemo s vlastitog dvorišta na cijeli svijet kako bismo mogli postati djelotvorni graditelji civilizacije ljubavi. „Karitativna djelatnost danas može i treba obuhvatiti sve ljude i sve ljudske potrebe. Posvuda ima ljudi kojima nedostaje hrane i pića, odjeća, stan, lijekovi, rad, pouka, sredstva nužno potrebna za doista ljudski život onih koje tare bijeda ili slabo zdravlje, trpe progonstvo ili su u tamnici – tu ih kršćanska ljubav treba tražiti i naći, tješiti zauzetom skrbi i pridići pružanjem pomoći” (dekret *Apostolicam actuositatem* o apostolatu laika, 8).

Treći je razlog to što unatoč brojnim problemima u našoj Biskupiji koliko-toliko funkcioniraju druge dvije dimenzije kršćanskog djelovanja – službe navješćivanja i posvećivanja – dok je ova dimenzija gotovo potpuno zanemarena. Budući da je djelotvorna ljubav teološki imperativ i nezaobilazan zahtjev prave crkvenosti bez nje nije moguće vršiti nikakvu evangelizaciju. „Crkva se može potpunije ostvariti tek u onim zajednicama koje ozbiljno shvaćaju svoje služiteljsko djelovanje i nastoje ga provoditi kao bitnu dimenziju svoje crkvenosti i svo-

Dubrovački biskup Mate Uzinić.
Snimio Ivo Marlais 21. travnja 2011.

ga identiteta. Zbog ovoga se moramo upitati nije li vrlo manjkava crkvenost onih župnih zajednica, pa i cijele mjesne Crkve jer smo mi odraz jedni drugih, koje imaju slabo i nikako razvijenu ili uopće ne postoji karitativna djelatnost?” (Ante Ančič).

Osim ovih temeljnih odgovora zašto baš Caritas postoje i neki praktični razlozi. Prije nego ih spomenem želio bih da se prisjetimo ratnih godina ili potresa u Dubrovniku 15. travnja 1979. ili u Stonu 5. rujna 1996. i pomoći koju smo primali i dijelili. I to nam je pomoglo da preživimo. Imamo li nakon ovoga pravo ne primijetiti potrebu drugih, bez obzira o kome i gdje se radilo? Budući da nas slične nepogode mogu opet snaći, sebi jednostavno ne smijemo dopustiti luksuz da ne primijetimo one koji su u nevolji i ne organiziramo im nekakvu pomoć, ali i molitvenu potporu i suosjećanje. Sve to može nam poslužiti kao poticaj otkrivanja situacije u kojoj će se vrlo brzo od nas tražiti kvalitetan karitativni angažman na našem području. O čemu je riječ? O činjenici da će Republika Hrvatska vjerojatno uskoro ući u Europsku uniju što će našu Biskupiju staviti u posebnu situaciju. Mi smo na granici i okruženi granicama što znači da smo prvi na udaru budućega velikog priljeva izbjeglica. Kao Crkva moramo biti spremni na tu situaciju, a to ne ćemo biti ako se prethodno, prije svega stvaranjem vrlo dobro organizirane i uhodane mreže župnih karitasa u kojima ćemo nadam se uspjeti angažirati dovoljan broj dragovaljaca, na to ne pripremimo. Osobno mislim da je za to krajnji čas.

Jedan od problema nedjelotvornosti našega dosadašnjeg djelovanja na tom planu bio je u tome što smo kari-

tativnu ljubav shvaćali isključivo kao dijeljenje pomoći koju nam je dostavila ova ili ona organizacija, kasnije se to pretvorilo u pisanje potvrda kako bi Biskupija iz svojih fondova tu pomoć dala onima koje smo mi ocijenili kao one koji su potrebni – puno puta je to bilo pilatovsko pranje ruku i prebacivanje odgovornosti na drugoga – a zaboravili smo da je karitas puno više od toga, da je on buđenje vlastite svijesti, a zatim i svijesti onih koji su nam povjereni o potrebi stavljanja sebe samoga i onog što imam na raspolaganju, najprije onima koji su potrebni pokraj mene – prvotna dužnost je župne zajednice da se pobrine za potrebne na području svoje župne zajednice – a onda i za one koji su daleko od mene, ali im ja svojom ljubavlju mogu prići blizu. Podsjećam na akciju skupljanja pomoći za gladne u Africi, uz zahvalu svima koji su se angažirali, kako bih iznio misao da bi mnogi naši vjernici doista htjeli pomoći i sudjelovati u različitim karitativnim akcijama, ali ne znaju kako. Mi smo oni koji im trebaju reći kako će i koji trebaju prednjačiti svojim primjerom. Vezano uz prvotnu odgovornost župne zajednice podsjetio bih na načelo supsidijarnosti koje, kako ističe papa Benedikt XVI. u okružnici *Caritas in veritate* (br. 58), treba ostati čvrsto povezano s načelom solidarnosti i obrnuto, jer supsidijarnost bez solidarnosti upada u društveni partikularizam, dok solidarnost bez supsidijarnosti upada u sustav pomoći koji ponižava potrebitoga. Iako Papa u prvom redu misli na međunarodne odnose i pomoć, isto vrijedi i na našim razinama. Cijela Biskupija treba biti solidarna s onima koji su potrebni, ali je jedino načelo supsidijarnosti (koje zahtjeva prvotnu odgovornost župne zajednice), sposobno očuvati potrebitog od poniženja koje se sigurno događa ako mu se jednostavno napiše potvrda i s njom ga se otpravi u ‘svijet’ i onima koji se po tom pitanju osjećaju manje odgovorni. U Dubrovniku 27. rujna 2011.

dubrovački biskup

Kako započeti sa župnim Caritasom

„U ovom životu ne možemo činiti velike stvari. Možemo činiti male stvari s velikom ljubavi.”

bl. Terezija Kalkutska

Glavni cilj župnoga Caritasa jest probuditi zanimanje i svijest vjernika o potrebi pomaganja potrebnih te uskladiti njihovo djelovanje sa životom župne zajednice odnosno pothvatima koji se provode. Župni Caritas djeluje u ime župe, a njegove zadaće su odgajanje vjernika za svjedočenje djelotvorne ljubavi, prepoznavanje potreba i konkretan odgovor na njih te koordinacija inicijativa koje već postoje. Mnogim žrtvama potresa, poplava, gladi, žeđi, nezaposlenosti i bolesti ne možemo stubokom promijeniti život, ali im možemo ublažiti nevolju. Biskup Mate Uzinić u poruci od 4. prosinca 2011. poziva: „Ljudima je ponekad potrebna samo čaša vode, lijepa riječ, spremnost da ih se sasluša. Vjernici bolje od sveće-

Karitas Dubrovačke biskupije dijeli pomoć u Stupi nakon ratnih razaranja i oslobođenja. Snimio Božo Gjukić.

nika mogu primijetiti one koji su potrebiti. Imate mogućnost doći onamo kamo mi ne možemo, učiniti ono što mi ne možemo. Darujte potrebitima malo sebe, darujte malo svojega vremena! Darujte im i nešto od sebe!”

Glavna zadaća župnih zajednica u Godini Caritasa bit će oživljavanje i ustroj župnih Caritasa, a samim tim i posvješćivanje načela preuzimanja odgovornosti u međusobnim odnosima i radu, nastavak i bolje osmišljavanje postojećih projekata koje provodi Biskupijski Caritas. Što se tiče zajedničkoga djelovanja, dubrovački biskup i mučenik Josip Marija Carević u okružnici od 16. studenoga 1931. dao je najjednostavniji prijedlog odakle početi: „U svim vjerskim udrugama u Biskupiji neka se odmah osnuju karitativni odsjeci koji će vršiti djela duhovna i tjelesna milosrđa.” Znači: u svakom pjevačkom zboru, svakoj molitvenoj zajednici, svakoj vjeronaučnoj skupini, svakom bratstvu i bratovštini, svakom župnom vijeću odabrati nekoga tko će se brinuti da kao kršćani svjedočimo i iskazujemo ljubav za potrebne. Sljedeći korak bilo bi koordinirano djelovanje tih povjerenika za karitas jer je jedan od važnih ciljeva stvaranje mreže dobrovoljaca u župnim zajednicama, priređivanje godišnje škole volontiranja i njihovo trajno usavršavanje.

Primjer djelovanja može biti prikupljanje pomoći za djelovanje pučkih kuhinja, ogrjev siromašnjima, posebno samcima, potpore kućnoj skrbi o starijima i nemoćnima, pružanje repeticija za djecu čiji roditelji to ne mogu platiti, prigodna odricanja u vrijeme došašća i korizme. Pred Božić, Svetoga Vlaha i Uskrs mlađi i stariji kuhari mogu napraviti kolače, pecivo, kontonjatu, mantalu, marmelatu i druge slastice; djeca, učenici i studenti, ali i obrtnici i umjetnici razne rukotvorine i sve njih prodati na župnom ili gradskom božićnom i uskrsnom sajmu, pa da novac od toga bude za Caritas. Najbolji oblik potpore je dodjela konkretne pomoći koja vodi gospodarskom jačanju obitelji i izlasku iz začaranoga kruga siromaštva. Tako na selima izvrstan oblik pomoći može biti darivanje stoke i poljoprivrednog materijala, a i u gradu i na selu pomoć da se netko počne baviti proizvodnjom ili turizmom.

U sklopu župnoga Caritasa može se jako dobro utvrditi vrste i uzroke siromaštva, potrebe siromašnih te moguće odgovore vjerničke zajednice na te potrebe.

U spomenutoj poruci dubrovački biskup Uzinić piše: „Bilo bi potrebno najprije ukloniti uzroke stanja u kojima se mnogi ljudi nalaze. Nekad se to može učiniti, ali ponekad ti uzroci nadilaze našu moć i naše ovlasti. Ipak, uvijek možemo i moramo dignuti glas protiv onih koji su svojim djelovanjem ili nedjelovanjem doveli i dovode druge u stanje bijede i siromaštva, one kojima je osobna dobit važnija od prava radnika. Gospodarska je kriza ponajprije kriza duha! Svjedoci smo doslovnoga izrabljivanja radnika koji ponekad žive ispod svake razine ljudskoga dostojanstva. Suočeni smo s krizom, mnogima je teško, ali smijemo li krizu ublaživati zakidajući druge u njihovim pravima, ponižavajući ih u njihovu ljudskome dostojanstvu? Ovo je samo jedna strana problema. Postoje i druge posljedice krize duha koja se očituje u pretjeranome individualizmu, sebičnosti, gramzljivosti, pohlepi, samodostatnosti, ravnodušnosti, hedonizmu, relativizmu. Ovdje trebamo tražiti uzroke korupcije, nepoštovanja propisa, izigravanja zakona! Odavde proizlaze nepravde kojima je posljedica sve veći broj onih kojima je potrebna materijalna pomoć jer ne mogu platiti račune, kupiti lijekove, osigurati ono najnužnije za život, dok se drugi istodobno guše u obilju, vlastitoj bahatosti i samodostatnosti. Kršćanin treba biti čovjek jer ako nije čovjek, nije ni kršćanin! **Budimo novi ljudi, ljudi koji se ne zaustavljaju na govoru o Bogu koji je ljubav, nego svjedoče da je Bog ljubav!**”

Sv. Pismo o pomaganju potrebnih

Milostinja u skrovitosti

Pazite da svoju pravednost ne činite pred ljudima da vas oni vide. Inače, nema vam plaće u vašeg Oca koji je na nebesima. Kada dakle dijeliš milostinju, ne trubi pred sobom, kako to u sinagogama i na ulicama čine licemjeri da bi ih ljudi hvalili. Doista, kažem vam, primili su svoju plaću. Ti naprotiv, kada daješ milostinju – neka ti ne zna ljevica što čini desnica, da tvoja milostinja bude u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti! (Matej 6, 1-4)

Zlatno pravilo

Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima. (Matej 7, 12)

Ljubav prema učenicima

Tko vas prima, mene prima; a tko prima mene, prima onoga koji je mene poslao. Tko prima proroka jer je prorok, primit će plaću proročku; tko prima pravednika jer je pravednik, primit će plaću pravedničku. Tko napoji jednoga od ovih najmanjih samo čašom hladne vode zato što je moj učenik, doista, kažem vam, ne će mu propasti plaća. (Matej 10, 40-42)

Mjerila po kojima ćemo biti suđeni

Kad Sin Čovječji dođe u slavi i svi anđeli njegovi s njime, sjest će na prijestolje slave svoje. Tada će kralj reći onima sebi zdesna: 'Dođite, blagoslovljeni Oca mogega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta!' Tada će mu pravednici odgovoriti: 'Gospodine, kada te to vidjesmo gladna i nahranismo te; ili žedna i napojismo te? Kada te vidjesmo kao stranca i primismo; ili gola i zaogrnuismo te? Kada te vidjesmo bolesna ili u tamnici i dođosmo k tebi?' A kralj će im odgovoriti: 'Doista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!' (Matej 25, 31.34.37-40)

Siromaha svagda imate uza se i kad god hoćete možete im dobro činiti. (Marko 14, 7)

Načinite sebi torbe koje ne stare, blago nepropadljivo na nebesima, kamo se lupež ne približava i gdje moljac ne rastače. Doista, gdje vam je blago, ondje će vam biti i srce. (Luka 12, 33-34)

Poticaji na darežljivost

Priopćujemo vam, braćo, milost Božju koja je dana Crkvama makedonskim: unatoč mnogim kušnjama i nevoljama izobilna njihova radost i krajnje siromaštvo prelilo se u bogatstvo darežljivosti. Stoga kao što se u svemu odlikujete – u vjeri, i riječi, i spoznanju, i svakoj gorljivosti, i u ljubavi svojoj prema nama – odlikujte se i u ovoj darežljivosti. Ne zapovijedam, nego gorljivošću drugih prokušavam istinitost vaše ljubavi. Ta poznate darežljivost Gospodina našega Isusa Krista! Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite. Time dajem samo savjet: to doista dolikuje vama koji već prošle godine prvi to započeste, ne samo činom nego i odlukom. Sada dovršite to djelo da kao što spremno odlučiste, tako prema mogućnostima i dovršite. Jer ima li spremnosti, mila je po onom što ima, a ne po onom čega nema. Ne dakako: drugima olakšica, vama oskudica, nego – jednakost! U sadašnjem trenutku vaš suvišak za njihovu oskudicu da jednom njihov suvišak bude za vašu oskudicu – te bude jednakost, kao što je pisano: Nije ništa preteklo onome koji bijaše nakupio mnogo, a niti je nedostajalo onome koji bijaše nakupio manje. (Druga Korinćanima 8, 1-2.7-15)

Korist darežljivosti

Tko sije oskudno, oskudno će i žeti; a tko sije obilato, obilato će i žeti. Svatko neka dade kako je srcem odlu-

čio; ne sa žalošću ili na silu jer Bog ljubi vesela darivatelja. A Bog vas može obilato obdariti svakovrsnim darom da u svemu svagda imate svega dovoljno za se i izobilno za svako dobro djelo – kao što je pisano: Rasipno dijeli, daje si-

rotinji, pravednost njegova ostaje dovijeka. (Druga Korinćanima 9, 6-9)

Vjera i djela

Nemilosrdan je sud onomu tko ne čini milosrđa; a milosrđe likuje nad sudom. Što koristi, braćo moja, ako tko rekne da ima vjeru, a djela nema? Može li ga vjera spasiti? Ako su koji brat ili sestra goli i bez hrane svagdanje pa im tkogod od vas rekne: 'Hajdete u miru, grijte se i sitite', a ne date im što je potrebno za tijelo, koja korist? Tako i vjera: ako nema djela, mrtva je u sebi. (Jakovljeva 2, 13-17)

Čudoredni zakoni

Ako uzajmiš novca kome od moga naroda, siromahu koji je kod tebe, ne postupaj prema njemu kao lihvar! Ne nameći mu kamata! Uzmeš li svome susjedu ogrtač u zalog, moraš mu ga vratiti prije zalaza sunca. Tâ to mu je jedini pokrivač kojim omata svoje tijelo i u kojem može leći. Ako k meni zavapi, uslišat ću ga jer sam ja milostiv! (Izlazak 22, 24-26)

Pravičnost i čovječnost

Kada bližnjemu svome daješ bilo kakav zajam, nemoj ulaziti u njegovu kuću da mu uzmeš zalog. Stoj vani, a čovjek komu si dao zajam neka ti iznese zalog van. A ako on bude siromah, nemoj lijegati s njegovim zalogom; o zalasku sunca moraš mu vratiti zalog da on mogne spavati u svome ogrtaču i tebe blagoslivljati. To će ti biti dobro djelo pred Gospodinom, Bogom tvojim.

Nemoj zakidati jadnoga i bijednog najamnika, bio on tvoj sunarodnjak ili došljak iz kojega grada u tvojoj zemlji. Svaki dan daj mu zaradu prije nego sunce zađe, jer je siromah i za njom uzdiše. Tako ne će na te vapiti Gospodinu i ne ćeš sagriješiti. (Ponovljeni zakon 24, 10-15)

Tobitova oporuka

Svakoga dana, sine, sjeti se Gospodina Boga našega; nemoj grijешiti ili kršiti njegove zapovijedi. Čini pravedna djela svega svog vijeka i ne kroči putovima nepravde. Jer ako činiš po istini, uspijevat ćeš u djelima svojim, kao svi oni koji čine pravdu. Dijeli milostinju od svoga dobra: kad dijeliš milostinju, neka ti oko ne bude stisnuto. Ne okreći lica od siromaha, pa ni Bog ne će okrenuti lica od tebe. Od onoga što imaš i prema tome koliko imaš dijeli milostinju: imaš li malo, daj malo, ali ne oklijevaj dati milostinju. Jer dobar polog spremaš sebi za dan potrebe. Udijeljena milostinja oslobađa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak. Jer milostinja je mio dar pred licem Svevišnjega. U oholosti leži mnoga propast i nemir, a od dangube samo je šteta i bijeda, jer je nerad majka gladi. Neka ničija zarada ne prenoći kod tebe, nego je isplati odmah. Budeš li služio Bogu, platit će ti se. (Tobija 4, 5-11.13-14)

Riječi anđela Rafaela

Činite dobro, i ne će vas zlo snaći. Dobra je molitva s postom, s milostinjom i s pravednošću. Bolje je malo s

pravednošću nego mnogo s nepravdom. Bolje je dijeliti milostinju nego sabirati u hrpe zlato. Milostinja oslobađa od smrti, ona čisti od svakoga grijeha. Koji dijele milostinju i čine pravednost napunit će se života, a koji griješe bit će dušmani životu svome. (**Tobija** 12, 7-10)

Pohvala pravednika

Aleluja! Blago čovjeku koji se boji Gospodina i koji uživa u naredbama njegovim: moćno će mu biti na zemlji potomstvo, na pravednu će pokoljenju počivati blagoslov. Blagostanje i bogatstvo bit će u domu njegovu, njegova pravednost ostaje dovijeka. Čestitima sviće k'o svjetlost u tami: blag, milosrdan i pravedan Gospodin. Dobro je čovjeku koji je milostiv i daje u zajam, koji poslove svoje obavlja pravedno. Dovijeka ne će on posrnuti: u vječnome će spomenu biti pravednik. Žalosne se vijesti ne će bojati, mirno je njegovo srce uzdajući se u Gospodina. Hrabro mu je srce, ničeg se ne boji, neprijatelje svoje prezire. On prosipa, daje sirotinji: pravednost njegova ostaje dovijeka, njegovo će se čelo slavno uzdići. Ljutito će to gledati bezbožnik, škrgutat će zubima i venuti, propast će želja opakih. (*Psalam* 112)

Iz Mudrih izreka

Ne uskrati dobročinstva potrebitim kad god to možeš učiniti. Ne reci svome bližnjemu: 'Idi i dođi opet, ujutro ću ti dati', kad možeš već sada. (2, 27-28)

Tko tlači siromaha huli na stvoritelja, a časti ga tko je milostiv ubogomu. (14, 31)

Gospodinu pozajma tko je siromahu milostiv i On će mu platiti dobročinstvo. (19, 17)

Dražest je čovjekova u dobroti njegovoj, i bolji je siromah od lažljivca. (19, 22)

Tko zatvori uho svoje pred vikom siromaha, i sam će vikati, ali ga ne će nitko uslišati. (21, 13)

Bogataš se i siromah sreću: obojicu ih Gospodin stvori. (22, 2)

Milostivo se oko blagoslivlje, jer daje od svog kruha siromahu. (22, 9)

Bolji je siromah koji živi bezazleno nego bogataš koji kroči krivim putem. (28, 6)

Tko daje siromahu, ne trpi oskudicu; a tko odvraća oči svoje, bit će proklet. (28, 27)

Nije druge sreće čovjeku osim da se veseli i čini dobro za svojega života. (*Propovjednik* 3, 12)

Milosrđe prema siromasima

Kao što voda gasi uzbuktali oganj, tako i milosrđe čisti od grijeha. Tko dobročinstva uzvraća misli na budućnost, i u času svojega pada naći će potporu. Sine moj, ne uskraćuj milodara siromahu i ne daj da dugo iščekuju oči ubogoga. Ne žalosti dušu gladnu i ne draži čovjeka u oskudici njegovoj. Ne razdražuj srca ogorčena i ne pusti uboga da čeka na dan tvoj. Ne odbij molbe nevoljnika i ne odvraćaj lice svoje od siromaha. Ne odvрати pogled svoj od potrebita i ne daj nikomu prilike da te kune. Saslušaj siromaha i uljudno mu odzdravi; izbavi potlačena

od njegova tlačitelja i ne budi podao u svojoj presudi. Budi kao otac sirotama i kao muž budi na pomoć udovicama. I bit ćeš kao sin Svevišnjemu, koji će te ljubiti više nego tvoja majka. (*Sirah* 3, 30 - 4, 10)

Siroti i potišteni

Siromahu pruži ruku da bude savršen tvoj blagoslov. Budi darežljiv svakomu živom stvoru, pa ni mrtvomu ne uskrati milosti. Ne uklanjaj se od onih koji plaču, nego s tužnim tuguj. Ne zaboravi posjetiti bolesnika, jer će te za to ljubiti. U svim svojim djelima misli na svoj konac, pa ne ćeš nikada grijешiti. (*Sirah* 7, 32-36)

Milostinja

Radije izgubi novce na brata ili prijatelja nego da ti propadaju hrdajući pod kamenom. Uloži blago svoje po zapovijedima Svevišnjega, i bit će ti probitačnije nego samo zlato. Uloži milostinju u svoje riznice, i ona će te izbaviti od svake nevolje: bolje će se boriti za te pred neprijateljem negoli čvrsti štit i teško koplje. (*Sirah* 29, 10-13)

Braća i pomoćnici u nevolji dobro dođu, ali od obojih bolje izbavlja milostinja. (*Sirah* 40, 24)

Što je Bogu milo?

Ovo je post koji mi je po volji, riječ je Gospodina Boga: kidati okove nepravedne, razvezivat' spone jarmene, puštati na slobodu potlačene, slomiti sve jarmove; podijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onog koga vidiš gola i ne kriti se od onog tko je tvoje krvi. Ukloniš li iz svoje sredine jaram, ispružen prst i besjedu bezbožnu, daš li kruha gladnome, nasitiš li potlačena, tvoja će svjetlost zasjati u tmini i tama će tvoja kao podne postati. (*Izaija* 58, 6-7.9-10)

Sve je podijelio siromasima

FR. DRAGO KOLIMBATOVIĆ*

„*Pâdre*, čuvajte ga se! To vam je stara komunjara, zadrži ateist. Taj vam ne vjeruje ni u palicu!” Tako su mi, u povjerenju, znali šapnuti za gospara Iva. Nikad nisam bio sklon vjerovati takvim šaputanjima jer sam se vodio onom narodnom mudrošću da ni vrag nije crn kako ga crtaju, odnosno da u svakom zlu ima barem trunak dobra. Da, i u đavlu! Ako ništa drugo, a ono da je i on stvočenje Božje. A to nije mala stvar! Uglavnom, polazeći s toga stajališta, nastojao sam se odnositi prema goparu Ivu baš kao što se odnosim i prema ostalima, ako ne i srdačnije. Kad god sam ga susreo, javio bih mu se: „Dobro jtro, gòspāru!”, „Dobri dan!”, „Živjeli!”, „Kako ste, gòspāru?”.

Bio sam uvjeren da ću na taj način, prije ili kasnije, pokrenuti u njemu ono „dobro” kojim ga je Bog obdario, a koje je sada zacijelo zapretano, poput žeravice u pepelu, nekim lošim iskustvom, nekom tragedijom ili razočaranjem u neko biće od kojega je očekivao samo do-

bro. I nisam trebao dugo čekati da doživim prve znakove uspjeha u tom nastojanju.

„Dom” u kojem je gospar Ivo bio jedan od štićenika, posjećivao sam po službenoj dužnosti svake nedjelje, a često i tijekom tjedna. Sjeo bih na proširenu dijelu hodnika među štićenice i štićenike, s njima bih pričao o koječemu, a katkada bismo i zapjevali, već prema raspoloženju. Za jedna takva posjeta primijetim da nam se približava i gospar Ivo, ali nekako bojažljivo. Da ga malo raskuražim, sa svom ću mu srdačnošću:

„Gosparu moj! Kad god vas vidim, sjetim se našega padra Ćira Duhovića. I on je bio, *đusto* [baš] ko i vi – visok, ko svijeća ravan, dotjeran, *pròpito elèganat* [upravo vitak]! Jednom su ga čak i zapitali: ‘Padre Ćiro, kako ste uspjeli do *tèzijeh gòdštā* [te dobi] ostat tako *drīt* [nepogrljen]?’ A on će ko s nokta: ‘Jer se nijesam nikomu klānjō!’” Svi prasnu u smijeh, a s njima i gospar Ivo. Od tada je i on prema meni bio sve prijazniji.

Kao pučki misionar češće sam morao odlaziti u misije. Tad me je u Domu mijenjao naš padre Mijo [Horvat, 1941.-2005.]. On na prvi pogled djeluje kao da je malo otkaćen, ali možda je baš to bilo presudno da mu se gospar Ivo približio i djelomično mu otvorio svoju dušu.

„Znate, padre Mijo, mene svi drže ateistom. To nije istina! Ja vjerujem u Boga, ali u popove ne vjerujem!” Kad mi je padre Mijo ovo ispričao, spontano sam uskliknuo: „Velik je Bog!” jer sam na temelju toga zaključio da je u duši gospara Iva Bog već na djelu.

Nakon dvije-tri setemane opet sam morao u misije. I ovoga me puta zamijenio padre Mijo. Čini se da je gospar Ivo to jedva dočekao.

„Padre Mijo”, počeo je bez posebna uvoda, „onu izjavu od našega prošlog susreta moram djelomično ispraviti. Otkako su bijeli fratri počeli dolaziti u naš dom, uvjerio sam se da ni svi popovi nisu jednaki i da ih ne smijem trpat sve u isti koš!”

Samo tri-četiri dana poslije ovoga razgovora gospar Ivo je iznenada umro. Za njega sam, po povratku iz misije, prikazao svetu Misu prve slobodne nedjelje zajedno sa svima koji su mogli prisustvovati, kao što to i inače činim kad netko u Domu umre. U propovijedi sam iznio bitne točke iz ovoga napisa, kao i svoje duboko uvjerenje da izjave koje je gospar Ivo rekao pred našim padre Mijom treba shvatiti kao njegovu svojevrsnu ispovijed. Također sam nadodao:

„Možda je u životu gospara Iva bilo još nešto značajno zbog čega mu je Bog udijelio tu milost. U svakom slučaju Bogu sam i na tome od srca zahvalan jer, nažalost, mnogi i bez toga odlaze s ovoga svijeta. A jer smo svi mi grješni i potrebiti Božjeg milosrđa, molit ćemo da i našem pokojnom Ivu bude milostiv, da ne gleda na njegove slabosti i grijehe, nego da se sjeti krvave muke svoga Sina koju je i za njega podnio.”

U članku spomenuti fr. Ćiril Duhović (24.3.1867.-21.2.1942.) bio je neumorni propovjednik i ispovjednik, a ambicija njegova života bilo je milosrđe prema potrebnima. Svakomu je pripomagao gdje je znao da treba, bila bi jedina moralna ili materijalna. Nakon što ga je 1889. Mato Vodopić zaređio za svećenika, bio

je dugogodišnji samostanski kantor i odgojitelj mladih hrvatskih dominikanaca u Dubrovniku (1893.-96. i 1908.-18.). Godine 1910. naručio je od Vlaha Bukovca oltarnu palu sv. Dominika. S talijanskoga je preveo i u Dubrovniku 1925. objavio knjigu *Put mira* Anđela Zachija. Pokopan je na Dančama.

Ovaj je prikaz o gosparu Ivu već davno bio dovršen, kad sam posve neočekivano doznao nekoliko dragocjenih pojedinosti iz njegova života koje posve razjašnjavaju zašto je Bog dopustio da pokojni Ivo prije smrti učini onu svojevrsnu ispovijed. Čujte ih!

Vraćao sam se iz Termoterapije u Mokošici. U njoj sam prikazao svetu Misu za sve one koji su u tome liječili preminuli minulih pet godina, to jest od njezina utemeljenja. U autu, osim vozača i mene, nalazila se ekonoma iz Doma i jedna štićenica. Razgovor se povede o pokojnom gosparu Ivu. Kad sam i pred njima zahvalio Bogu na milosti koju mu je udijelio, prisutna mi štićenica gotovo upadne u riječ:

„Vi, Padre, očito ne znate što se dogodilo neposredno poslije njegove smrti!” I nastavi: „Jedna bolničarka i ja pošle smo pripremiti *pòkōnjika* za ukop. Iz ormara smo izvadili sve što je bilo potrebno, pa tako i crni *vèštīt* [odijelo], gotovo posve nov, kadarke u sobu upadne ravnateljica našega Doma. ‘Ne oblačite ga’, gotovo je zapovjerala, ‘jer je oporučno odredio da ga se ukopa u pidžami, a odijelo i sve što je vrijedno da se podijeli siromasima.’”

„Ja znam još jedan dragocjen podatak”, javi se ekonoma. „Kad se gospar Ivo sa ženom uselio u naš Dom, svoj je golemi stan zamijenio s malenim stanom jedne obitelji s dosta djece. A kad mu je žena umrla, i taj je mali stan darovao jednoj siromašnoj obitelji.”

Zar je moguće poslije ovoga saznanja ne sjetiti se Kristovih riječi: „Doista, kažem vam, što god učiniste jednome od moje najmanje braće, meni učiniste!” (*Matej* 25, 40). Na temelju tih riječi gospar Ivo je, očito, samo me Kristu iskazao ljubav kad je sva svoja zemaljska dobra podijelio siromasima. Također nam je sad jasno zašto je dobar Bog dopustio da naš gospar Ivo prije smrti učini onu ispovijed. A da „lijepa riječ i gvozdena vrata otvara”, također je razvidno iz ovoga opisa.

Dominikanac (86) iz Supetra, živio u Dubrovniku (1947.-56., ‘85.-90. i 2000.-3.), kapelan Doma za starije (2001.-3.); pouzdano se nada da ga milosrdni Sudac ne će odbaciti kad ga pozove.

U ime svih siromaha

SIDA KOŠUTIĆ (1902.-1965.)*

Ove ljute zime molim Ti se, Gospodine, u ime svih siromaha.

U ime onih koji spavaju po tuđim sjenicama, gladni, prozebli i ostavljeni. Davno su prestali željeti sreću, njihova je sva težnja zaboravit da žive. Na tuđim pragovima za njih nema kruha, pa danom i noći naprežu mozak, gdje da ukradu.

Oprosti im, Gospodine. Oni su samo gladni.

Molim Ti se u ime onih, što banče noćima uz vino i svirku. Njihov je život gnjilež ljepota, Tvoje ime spominju samo u kletvi.

Oprosti im, Gospodine. Oni padaju od vatre nigda utažive žeđi i zaboravili su na Te.

Molim Ti se u ime svih onih žena koje čast prodaše za nakit i slast. Njihov je dan jednak noći, grijehom se ponose i živeći tijelom svaki dan dublje umiru dušom.

Oprosti im, Gospodine. Zaboravile su na Te i čeka ih bezdan užasne bijede.

Molim Ti se za onu djecu ubogu što lunjaju cestom prepuštena sebi. Nekome su na teret da bude u kući, netko ih zlostavlja i psovkom i kletvom ubija im stid. Zato i ona, kad ih tko dirne na cesti, psuju i proklinju kao sveiskusni starci.

Oprosti im, Gospodine. Njih si prve pozvao za nebo, al' već im je proljeće života promrzlo od bijede.

Molim Ti se, Gospodine, u ime onih presićenih siromaha, koji Te spominju jer su siti. Oni laž zamjenjuju istinom, i čitav život misle da je Tvoja volja da baš oni žive u izobilju. Pa Te ustima hvale pokraj krcata svagdanjeg stola. A kad siromah ište mrvicu njihova suviška, nadare ga savjetom da pođe drugamo.

Oprosti im, Gospodine. Oni u obilju ne znaju kako je teško biti gladan.

I još Ti se molim za sve one kojih ja ne znam, al' Ti ih znaš.

Molim Te da nemirnima udijeliš mir, Gospodine mira; da osvetnicima oduzmeš snagu, Gospodine blagosti; da klevetnike naoružáš krotkošću, Gospodine ljepote.

Ove ljute zime molim Ti se, Gospodine, u ime svih siromaha.

hrvatska književnica

Blaženije je davati nego primati

HALIL DŽUBRAN (1883.-1931.)*

Tada reče bogataš: Govori nam o Davanju.

A Učitelj odvrati: Dajete samo mrvičak ako dajete od bogatstva svoga. Kad od sebe dajete, istinski dajete. Jer, što je vaše bogatstvo nego stvari koje čuvate i pazite iz straha da vam sutra ne zatrebaju? A sutra, što će sutra donijeti preopreznome psu koji zakopava kosti u neutrtu pijesku dok hodočasnike prati do svetoga grada? I što je strah od nužde nego nužda sama? Nije li žeđ, koje se strašite dok vam se izvor prelijeva, neutaživa? Ima ih

koji daju mrvičak od mnogoga što imaju – i daju to da bi ih drugi prepoznali, i njihova skrivena želja obezvrijeđuje njihove darove. A ima ih koji imaju malo i sve daju. To su vjernici života i darežljivosti života, i njihova škrinja nikad nije prazna. Ima ih koji daju s radošću, i ta je radost njima nagrada. Ima ih koji daju s boli, i ta je bol njihovo krštenje. Ima ih koji daju ne upoznajući boli davanja, niti traže radosti, niti daju opominjući se vrline; oni daju kao što u dolini mrča širi miomiris u prostor. Rukama takvih govori Bog, i na njihove se oči smiješi na zemlju.

Dobro je dati kad tko moli, ali je bolje dati nezamoljen, razumijevanjem. I čovjeku široke ruke veća je radost naći onoga tko će primiti nego samo davanje. A ima li išta što ćete zadržati? Sve što imate jednog će se dana razdati. Stoga, dajte sada, da doba davanja pripadne vama, a ne vašim baštinicima.

Često kažete: „Dao bih, ali samo potrebitima.” Ali voćke u vašem voćnjaku ne kažu tako, ni stada na vašem pašnjaku. Daju da bi mogli živjeti, jer zadržavati znači propadati. Zacijelo, tko je vrijedan da primi svoje dane i noći, vrijedan je svega što vi imate. I onaj koji je zaslužio piti iz oceana života zaslužuje napuniti čašu i iz vašega potočića. I koja zasluga može biti veća od one što leži u hrabrosti i povjerenju, dapače u milosrđu, primanja? I tko ste vi da bi ljudi morali razderati svoje grudi i razgoliti svoj ponos da biste vi mogli vidjeti njihovu vrijednost ogoljelu i njihov ponos postiden? Prvo gledajte da sami zaslužite biti davatelji, i oruđe davanja. Jer, odista, život daje životu – dok ste vi, koji se smatrate davateljima, samo svjedoci.

I vi primatelji – a svi ste vi primatelji – ne prihvaćajte nikakva tereta zahvalnosti, da ne biste podjarmili sebe i onoga tko daje. Radije se dignite zajedno s davateljem na njegovim darovima kao na krilima. Jer, previše se sjećati svojega duha jest sumnjati u plemenitost onoga koji ima prostodušniju zemlju za majku, i Boga za oca.

maronitski kršćanin, libanonski pjesnik
s engleskoga preveo Marko Grčić

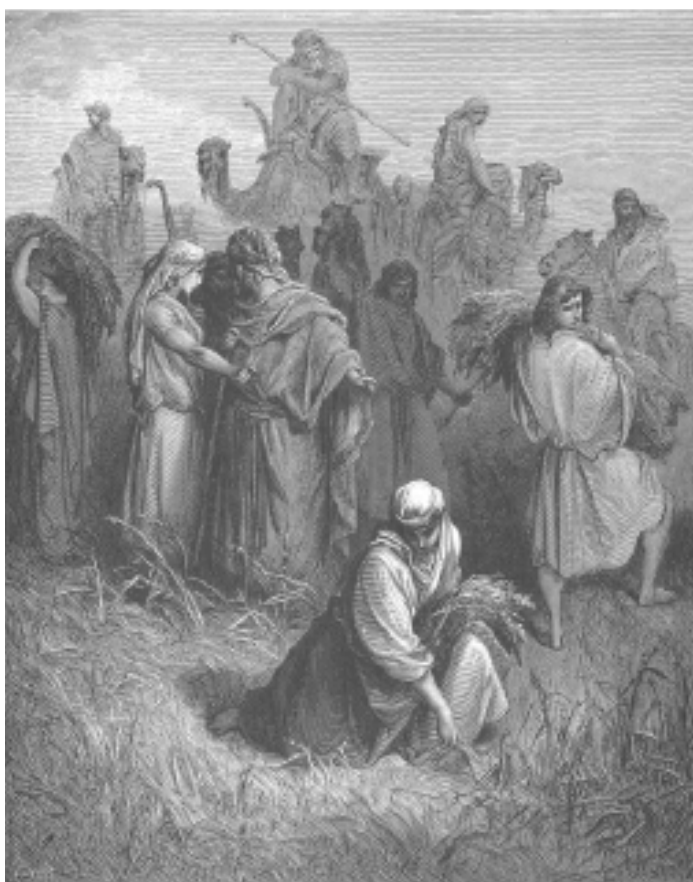
Židovstvo: dobra djela kao izvor trajne životne sreće

JULIJA KOŠ*

Tri stvari opozivaju [Božju] kaznenu presudu:
molitva, cedaka [davanje milostinje]
i tešuva [trajno pokajanje – izlazak na pravi put].

Talmud, Berešit raba 44, 12

Je li čovjek po naravi dobar ili zao – pitaju umnici, sebe i nas, već gotovo tri tisućljeća, od ranih grčkih filozofa do našega doba. Odgovaraju različito, jednostavno i složeno obrazlažući stajališta u velikome rasponu od najdublje sigurnosti u čovjekovu prirodnu dobrotu do potpune uvjerenosti u neizlječivost njegove zloće. Zaključak većine jest da je čovjekova narav zla ili barem uglavnom zla. Jer i svakome čovjeku, a ne samo filozofu,

Paul Gustave Doré (1832.-1883.), Ruta Moapka pabirči po Boazovu polju (Ruta 2, 3-20)

nemoguće je ne spoznati svu mržnju i okrutnost koju ljudi svakodnevno pružaju jedni drugima, bezbrojne ratove, organizirane masovne zločine, masovna „ratna” i mirnodopska silovanja, zlokobno posvudašnje nasilje nad djecom i općenito zlostavljanje i uništavanje nemoćnih i siromašnih, onih koji se ne mogu braniti.

Vjernik gotovo svake svjetske religije, a osobito triju jednobožačkih – židovstva, kršćanstva i islama – to osnovno pitanje čovjekovog umovanja o sebi može promatrati i kroz promišljanje o čovjekovoj slobodnoj volji. Jer religije općenito, a i naravni ljudski moralni osjećaj i čovjekova savjest, zabranjuju činjenje zla, izravno i neizravno nalažući činjenje dobrih djela i pružanje dobrote bližnjemu. Ali, budući da je (ne)pridržavanje odredaba o činjenju dobra prepušteno pojedinčevu slobodnom izboru, mnogi od nas ipak slobodnom voljom biraju biti na strani zla.

Za svoja dobra djela kršćanski i islamski vjernik dobit će nagradu nakon smrti, u vječnome životu. U židovstvu pak, vjernik koji ispunjava odredbe o činjenju dobra ne uživa i obećanje o nagradi nakon svoje smrti. Posebnu nagradu zaslužuje samo onaj koji čini više od naređenog minimuma, odnosno koji ispunjava odredbe o činjenju dobra koje osobno nije obvezan ispuniti, a za obavljanje (ili propuštanje obavljanja) dužnosti činjenja dobra vjernik svoju „plaću” dobiva u ovome životu. Najvećom nagradom smatra se dug život u miru i zdravlju, s mnogo-brojnomo obitelji, uz uspjeh u učenju i radu. Židov smatra također da je za svoja dobra djela unaprijed nagrađen

time što je rođen u narodu kojega je Bog izabrao za svoj narod i sklopio s njime vječni savez ili zavjet.

Samo židovstvo je poput koordinatnoga sustava s čvrstim napatkom za vođenje uspješnoga, zadovoljnoga, ispunjenog i nagrađenog života. Taj sustav sastoji se od 613 zapovijedi ili *micvot* (hebrejski: *Tarjag micvot*), kako su ih u starini židovski učenjaci nabrojali u Tori (Petoknjžje - prvih pet biblijskih knjiga). Među njima, naredaba je 248 (prema tradicijskom židovskom vjerovanju da je toliko organa u ljudskome tijelu), a zabrana je 365 (koliko je dana u godini). Od prestanka hramske službe 396 zapovijedi nije u funkciji, a i preostalih 217 nisu namijenjene svima: neke se odnose na žene, neke na muškarce, neke na potomke svećenika, neke na različita životna stanja. Smatra se da ni jedan Židov ne će skrenuti s pravoga puta ako se doslovno pridržava svih njemu namijenjenih naredaba i zabrana iz 613 zapovijedi. Nagrada takvome vjerniku dolazi već za zemaljskoga života, jer židovstvo nije snažno usmjereno na eshatološka pitanja, svakako mnogo manje nego islam i, osobito, kršćanstvo.

Ispunjavanje ovih odredaba smanjuje ljudsku sebičnost putem svakodnevnoga iskustva pružanja dobra bližnjima. Ovo, pak, i samome vjerniku koji čini dobro pruža osjećaj zadovoljenosti i životnu radost, onu čistu, najuzvišeniju, nematerijalnu radost, koja je nagrada sama sobom. *Micvot* odnosno Božje zapovijedi smiju se i moraju činiti samo radosna srca i drage volje, kako navodi Talmud u traktatu Šabat 30b. Najvišu životnu radost doživljava vjernik upravo samim činom činjenja dobra stoga što time sudjeluje u procesu kojega židovstvo naziva *tikun olam*, usavršavanje svijeta. Jer drži se da je Bog – koji je svijet stvorio prema svojoj volji – svijet stvorio nesavršenim upravo stoga da bi ga ljudi svojim djelovanjem mogli popravljati i usavršavati. Time se čovjek priključuje samome božanskom činu stvaranja posvećujući sebe kao Božjeg suradnika, čime čin pružanja dobra dobiva i pečat svetosti. Sam čin davanja milostinje na hebrejskom se naziva *cedaka*, a korijen te riječi su slova c-d-k, koja su i osnova riječi povezanih s pojmom pravednosti. Tako je iz istoga izdanka nastalo i ime *Cadik* (Pravedni) i imenica koja označava pojam pravednosti i pravednika.

Stoga sama Tora, kao Božja riječ, traži od vjernika: „Zatekne li se u tebe kakav siromah, netko od tvoje braće u kojem god gradu u zemlji što ti je dade Gospodin, Bog tvoj, ne budi tvrda srca niti zatvaraj svoje ruke prema svome siromašnomo bratu, nego mu širom rastvori svoju ruku i spremno mu daj što mu nedostaje. Daj mu rado, a ne da ti srce bude zlovoljno kad mu daješ, jer će te zbog toga blagoslivljati Gospodin, Bog tvoj, u svakom poslu tvome i u svakom pothvatu ruku tvojih. Siromaha nikad ne će nestati sa zemlje, pa ti zapovijedam: širom otvaraj ruku svome bratu, svome siromahu i potrebitu u zemlji svojoj” (*Ponovljeni zakon* 15, 7-8.10-11). I proroci su pozivali na činjenje dobrih djela, što nalazimo i u knji-

gama Tuvija (Tobija) i Sirah, koje konačnom redakcijom nisu obuhvaćene u kanon hebrejske Biblije. Tako *Sirah* 29, 8-9 kaže: „Sa siromahom budi velikodušan i ne pusti ga da čeka na tvoj milodar. Zbog Božje zapovijedi pomoz siromahu; potrebitoga ne pusti da ode praznih ruku.” A knjiga proroka *Tuvije* 4, 14-16 upozorava i savjetuje: „Razmišljaj, sine, o svakome svom djelu i lijepo se vladaj. Ne čini nikome što bi tebi samomu bilo mrsko... Dijeli svoj kruh s gladnima, a svojom odjećom odjeni gologa. Sve što ti je suvišno daj drugima, a kada dijeliš milostinju, neka ti oko ne bude stisnuto.”

Uz Toru i Tanah (hebrejsku Bibliju odnosno Stari Zavjet), i neusporedivo opsežniji Talmud (hebrejski: studij, učenje, proučavanje) temeljna je knjiga židovske religije, nastala 500. godine u Babilonu. Talmudski propisi su obvezujući za svakodnevni život prenoseći vjerniku biblijske poruke. Veliki židovski mudrac Hilel Stariji onima koji mrze bližnjega (što Talmud zabranjuje) ili mu na bilo koji način nanose zlo, u Talmudu (*Šabat* 31a) sažeto poručuje: „Ono što je tebi mrsko kada ti učine, nemoj učiniti ni bližnjemu”. Ta se rečenica smatra sažetkom čitave Tore, pa i samoga židovstva.

Židovska religijska praksa čvrsto je normirana: određeno je kada se mora učiniti najmanja propisana mjera činjenja dobrih djela i prema komu moraju biti usmjerena. Židovstvo je vrlo osjetljivo na siromašne i nemoćne, a u drevno doba, kada je nastalo, to su bili prije svega udovice, siročad i stranci-pridošlice. Prema tim kategorijama stanovništva mora se imati najviše obzira i treba im pružiti najviše potpore, čemu su brojni primjeri u literaturi i običajima. U biblijskoj knjizi o Rut (Ruta) prikazan je drevni običaj ostavljanja uglova žitnoga polja nepožnjevenima, kako bi siromašni i udovice sa svojom siročadi sebi mogli priskrbiti hranu: „Kad žetvu žanjete po svojoj zemlji, ne žanjite dokraja svoju njivu; niti pabirčite ostatke poslije svoje žetve. Ne paljetkuj svoj vinograd; ne kupi po svom vinogradu pale jagode, nego ih ostavljaj sirotinji i strancu!” (*Levitski zakonik* 19, 9-10); „Kad budete želi žetvu sa svoje zemlje, nemoj žeti dokraja svoju njivu niti pabirčiti poslije svoje žetve. Ostavi to sirotinji i strancu.” (*Levitski zakonik* 23, 22); „Kad žanješ žito na svojoj njivi pa zaboraviš koji snop, ne vraćaj se po nj; neka ostane došljaku, siroti i udovici da te Gospodin, Bog tvoj, blagoslovi u svakom pothvatu ruku tvojih. Kad jednom omlatiš svoje masline, više iza sebe ne pretražuj; neka to ostane došljaku, siroti i udovici. Kad obereš svoj vinograd, ne paljetkuj iza sebe; neka to bude za došljaka, sirotu i udovicu.” (*Ponovljeni zakon* 24, 19-21) Te Torine odredbe u Knjizi o Rut srećemo kao primjer primjene *Zakona* u ranoj praksi židovskoga stanovništva u drevnoj domovini. Pojava ovoga motiva upravo u Knjizi o Rut bitna je za budućnost, povijesnu i eshatološku, jer Rut je prabaka kralja Davida, iz čije loze će biti očekivani Mesija – izbavitelj. Tako je u ovoj biblijskoj knjizi, kao

u svojevrsnome proročkom tekstu, zajedno obuhvaćeno milosrđe prema slabima s izbavljenjem na ovome i u budućem svijetu: put u konačno izbavljenje vodi prije svega milosrdem.

Običaji činjenja dobrih djela i darivanja bližnjih prigodom nekih blagdana očuvali su se do danas, te je u više prigoda obvezno darivanje potrebitih. Primjerice, uz proslavu blagdana Purima obvezno je darivanje hrane prijateljima i siromašnim sugrađanima. Danas na svijetu gotovo i nema Židova koji gladuju, ali običaj međusobnog darivanja hrane se zadržao, jer se u tradicijskome židovstvu običaji ne gasu prestankom okolnosti koje su ih izazvale, a teška neimaština je u siromašnim istočnoeuropskim židovskim zajednicama bila višestoljetni svakodnevni teret. I uz mnoge druge dane, blagdanske i radne, vezano je obvezno davanje milostinje, primjerice uz novogodišnje blagdane Roš Hašanu i Jom Kipur, te u vrijeme kada se dogodi smrt u obitelji. Milostinju treba dati i muškarac ako mu pri stavljanju ili skidanju tefilina (molitvenog remenja na glavi i mišici ruke), koji sadržavaju Božje riječi, ono padne na pod.

I u bračnim odnosima propisano je dobro ponašanje, osobito muža prema ženi: to nije pitanje njegove ili njezine više ili manje dobre volje, nego vjerska obveza. Stoga Talmud opominjući navodi da „Bog broji ženske suze”, pa će muž već u zemaljskom životu biti kažnjen ako sa svojom suprugom ne postupa na način pun poštovanja i ljubavi. Veliko poštovanje osoba duguje i svojim roditeljima, prijateljima i znancima, susjedima i sugrađanima, te se prema svima mora obzirno odnositi. Kada između ljudi već dođe do nesuglasica, prigodom posta na dan Jom Kipura obvezno je tražiti oprost od bližnjega kojega je vjernik povrijedio, ali je jednako obvezno i davanje oprosta molitelju.

Sve je ovo vezano uz nagradu na ovome svijetu. Od židovskoga vjernika zahtijeva se prije svega točno i dosljedno poštovanje 613 zapovijedi radi ostvarenja dobrog zemaljskog života, jer će se u doba *Olam haba* (Budućega svijeta) svaki pripadnik židovskoga naroda sigurno spasiti već samo stoga što je dio toga naroda. To bi se nekome moglo učiniti nepravednim, pa je dobro znati i to da židovstvo uči kako će se spasiti i svi pripadnici drugih naroda (religija), ako se za života drže načela njima namijenjenih u *Sedam zapovijedi za Noine sinove* (*Sanhedrin* 56b prema *Postanak* 9, 3-6). Njima su zabranjeni idolopoklonstvo, bogohuljenje i svako nasilje.

Samo činjenje dobrih djela u židovstvu ne predstavlja „ulaznicu u nebo”, nego je zapravo nagrada samo po sebi, jer obveza činjenja dobrih djela vjernika podsjeća na sreću što se rodio u krugu Izabranoga naroda, kojemu je Bog povjerio ulogu učitelja etike među narodima.

knjižničarka Židovske općine Zagreb, 7palmtrees@gmail.com

Kako to da se Božić slavi 25. prosinca

Godina Isusova rođenja

Naoko je čudno, ali je povijesna istina da se još uvijek ne zna koje je godine rođen Isus iz Nazareta. Nema pouzdane predaje o tomu ni u novozavjetnim vrelima ni u otačkim spisima. Naznaka u Hipolitu tumačenju *Daniela*, da je Isus rođen u srijedu 25. prosinca 42. godine vladanja cara Augusta, naknadni je umetak.

Polazeći od pribilježbi u *Matej* 2, 1 („Kad se Isus rodio u Betlehemu judejskome u dane Heroda kralja”) i *Luka* 2, 2 („Bijaše to prvi popis izvršen za Kvirinijeva upravljanja Sirijom”), znanstvenici zaključuju da se Isus rodio između 7. i 6. godine prije Krista. Drugo što pouzdanije o tomu se ne može reći.

Iako kršćani nikada nisu sa sigurnošću znali kad je Krist kao čovjek ugledao svjetlo dana, ipak su odavna slavili njegov rođendan. To se nekako nametnulo samo od sebe. Niknulo je iz već ustaljenih onodobnih običaja. Grci i Rimljani odavda su slavili rođendane svojih vladara i odličnika. Činili su to na njihov zbiljski rođendan, ali su još češće odabirali koju posebnu prigodu za to slavlje. Tako su vladarev rođendan često proslavljali na dan kad je stupio na prijestolje. Slavnim bi muževima rođendansko slavlje upriličili na koji važan nadnevak iz njihova života i djelovanja. U *Postanak* 40, 20 spominje se opće slavlje o faraonovu rođendanu, u *Drugoj Makabejcima* 6, 7 mjesečne žrtvene gozbe u spomen rođendana kralja Antioha IV. Epifana, a u *Matej* 14, 6 i *Marko* 6, 21 „Herodov rođendan”. Sve to ponukalo je kršćane da slave rođendan svojega utemeljitelja i kralja, Gospodina Isusa Krista.

Dan Isusova rođenja

Kršćani nisu znali na koji se dan u godini Isus rodio. Novozavjetna vrela i o tomu šute. Rana je predaja, kako svjedoče Klement Aleksandrijski (150.-215.) i Hipolit (170.-235.), dugo oklijevala i predlagala vrlo različite nadnevke. Dok je Ignacije Antiohijski (†107.) nekako neodređeno naslućivao da se Isus rodio u proljeće, ostali su navodili: 6. siječnja, 10. siječnja, 25. ožujka, 28. ožujka, 2. travnja i 20. svibnja. Vidi se, dakle, da je tu od početka vladala posvemašnja nesložnost.

25. prosinca

Ipak se nijedan od gore predloženih datuma nije konačno nametnuo. Kao bogoslužni dan proslave Kristova rođenja odabran je 25. prosinca. Pravo je pitanje zašto je izbor pao upravo na taj dan. Još se uvijek ne da svom jasnoćom utvrditi koji su razlozi ponukali kršćane da se opredijele upravo za 25. XII.

Nekad je vladalo uvjerenje da je Crkva prigrlila 25. XII. jer je bila osvjedočena da se baš na taj dan Isus pojavio među ljudima. Tako je tvrdio već Ivan Zlatousti

Paul Gustave Doré (1832.-1883.), Kristovo rođenje od Marije po kojem je došao svima: „Pastiri stanu poticati jedni druge: ‘Hajdemo dakle do Betlehema. Pogledajmo što se to dogodilo...’ I pohite te pronađu Mariju, Josipa i novorođenče gdje leži u jaslama” (Luka 2, 15-16).

(347.-407.) na osnovi novozavjetnih izvješća o začeću i rođenju Ivana Krstitelja. Naime, Isusovo začeće (*Luka* 1, 26) naviješteno je tijekom šestoga mjeseca Elizabetine trudnoće s Ivanom Krstiteljem (*Luka* 1, 10-13), a ono je Zahariji najavljeno dok je obavljao službu u Hramu o Danu pomirenja (*Luka* 1, 9) koji se slavi desetoga dana sedmoga mjeseca prema hebrejskome kalendaru (*Levit-ski zakonik* 16, 29; *Prva o kraljevima* 8, 2) i prema našem kalendaru može pasti između 24. rujna ili 24. listopada. U jeruzalemskom Hramu služila su 24 razreda židovskih svećenika, naizmjenice po tjedan dana. Zaharija je pripadao osmom razredu, Abijinom (*Luka* 1, 5). Kasnorabinska predaja kaže da je Hram uništen 29. srpnja 70. po Kristu dok je u njemu služio prvi, Jojaribov razred, pa uz pretpostavku da je Krist rođen 749. godine od osnutka Rima (6. godine prije Krista), i da je se služba prethodnih desetljeća odvijala redovito, osmi je razred služio u Hramu u tjednu 2.-9. listopada 748. od osnutka Rima (7. godine prije Krista). Tako bi Ivan Krstitelj bio začeo nakon 9. listopada sedme pr. Kr., a Isus šest mjeseci kasnije, u ožujku 6. godine pr. Kr.; Krstitelj rođen u lipnju, a Isus rođen u prosincu 6. godine prije Krista.

Jednako je sudio i Augustin (354.-430.). On kaže da nitko ne može odabrati dan kad će se roditi, samo je Krist bio u stanju to učiniti jer je stvorio svaki dan, pa i onaj kad je došao na svijet. To što od 25. prosinca dan postaje duži, a noć kraća Augustinu je znak da od Kristova rođenja počinje opadati nevjera koja je poput noći pre-

krivala čitav svijet. Ta će se noć zbog božićne skraćivanja dok posve ne svane vječni dan. Kraća noć od Božića Augustinu je nagovještaj uništenja „vanjskoga čovjeka”, tjelesnoga, putenog, punog mana i poroka, a dan što raste znak je „unutarnjega čovjeka” u kojem je iščeznula tama grijeha. Svojim dolaskom na svijet Krist počinje ostvarivati prijelaz od noći grijeha u dan milosti. Rođen je kad dan počinje rasti i noć opadati da se već otuda vidi kako njegovim dolaskom među ljude u čovjeku nestaje grijeh, a povećava se milost. I konačno, Krist se pojavio na ovoj zemlji da se „snizi”, a ne da se „uzdigne” nad ostale. Vanjsko očitovanje toga sniženja je činjenica što je 25. XII. nadnevak najmanjega dana i najveće noći.

Do 25. prosinca kao Božića kršćani su dolazili preko čisto teoloških razmišljanja. Taj datum nisu uzimali kao strogo određen nego kao prikladan da se proslavi Kristov dolazak na svijet. Tu je presudnu ulogu odigao 25. ožujka. Vjerovalo se da se Krist na taj dan začeo. Mnogo je razloga kršćane upućivalo na to. Dvadeset peti ožujka uzima se kao dan proljetne ravnodnevnic. Taj dan, naime, svjetlost toliko svlada tamu da dan konačno postane jednak noći i unaprijed je do nje duži. Već se u spisu *O suncostaju i ravnodnevnicama* koji potječe iz IV. st. ističe da Isusov zemaljski život, a Isus je pravo sunce, u bitnome donekle treba doticati prijelomna zbivanja u tijeku godine. Pobjeda dana nad noći svakako je takav događaj. Tako se uvriježilo mišljenje kako je dolikovalo da se Isus začne 25. III. On je zapravo sunce što tjera svaku tamu. Osim toga, tada je vladalo osvjedočenje da je 25. ožujka dan kad je počelo stvaranje svijeta. Svijet je pak sazdala i

rasporedila Božja Riječ. Zato priliči da i ona postane čovjekom upravo 25. ožujka. Njezinim, naime, Utjelovljenjem počinje obnova paloga čovječanstva. Ta je obnova do te mjere korjenita da se može držati novim stvaranjem. Prema tome, Utjelovljenjem počinje preobrazba koja stari svijet pretvara u novi. Kršćani su zaključili da je i zato bilo dolično da se Riječ utjelovi 25. ožujka.

Čak je i Kristova smrt tražila da se njegovo začecje odredi za 25. III. Još je Tertulijan (160.-240.) zabilježio kako se u Crkvi vjerovalo da je Isus preminuo upravo 25. ožujka. Po drevnome pak načinu shvaćanja punina života iziskuje da umiranje nastupi na dan kad tko počne živjeti, dakle na dan začecja.

Pošto su, dakle, kršćani prihvatili 25. ožujka kao dan Isusova začecja, nije bilo teško izračunati da je rođen devet mjeseci kasnije, 25. prosinca, kad dan počinje duljiti, a noć se skraćivati. Računajući od prvoga dana posljednje mjesečnice ljudska *trudnoća* traje 40 tjedana ili 280 dana, za razliku od *nošenja* koje od oplodnje do djetetova rođenja obično traje 38 tjedana ili 266 dana. Između 25. ožujka i 25. prosinca točno su 274 dana, sredina od ta dva roka, ili kad bi to bili točni datumi začecja i rođenja, Isus bi kasnio tjedan dana, ali bi još uvijek ipak bio donošče, a ne prenošče. No, u antičko vrijeme trudnoću nisu računali na dane (a ni danas se ne može biti siguran hoće li dijete doći točno na vrijeme ili koji dan prije ili kasnije), nego su uzimali da trudnoća traje devet mjeseci.

Ipak se općenito smatra da je Crkva svjesno odabrala 25. prosinca da bi posvojila, preobrati i pokršćanila pogansko štovanje „nepobjedivoga sunca”.

U drevnom se Egiptu 6. siječnja slavila kratkodnevnic, zimski suncostaj. Zbog različita računanja prijestupnih godina u Rimu je to 25. prosinca. Egipat je priređivao veličanstvene svečanosti danu kad se dan prestao skraćivati, a noć prestajala biti dulja. Posvuda se klicalo i pjevalo: „Djevica je rodila sunce” i „Svjetlo raste”. I Mitrini su se poklonici klanjali suncu kao božanstvu. Drevni Istok bio je kolijevka zanosna štovanja sunce koje donosi sreću i svakovrsne blagodati. Klanjanje suncu je zajednička baština i opće obilježje svih pradavnih istočnih religija.

U egipatskome gradu Kanoposu pronađen je kalendar iz 239. godine prije Krista koji na 25. prosinca ima: „Rođendan sunca” i „svjetlo raste”. I u arabijskome mjestu Petra 25. prosinca slavilo se rođenje od djevice stanovitoga božanstva koje je vezano uz svijetli i sunčani dan.

Za pojašnjenje kršćanskoga Božića važan je rimski car Aurelijan (214.-275.). On je 274. po Kristu osvojio Palmirsko carstvo i ponovno Rimu pripojio Egipat i Bliski Istok. Tada se upoznao se s tamošnjim obožavanjem sunca koje ga je osvojilo i oduševilo. Stoga je odredio je da se 25. prosinca uspostavi svečanost sunca koje se ne da pobijediti i proglasio Dan sunca općim državnim blagdanom. U Rimu je podigao sjajan hram suncu. Obožavanje sunca zadnji je veliki proplamsaj poganske religioznosti u rimskome društvu.

Betlem u dubrovačkoj Katedrali za Božić 2006.

Car Julijan Otpadnik (331.-363.) napisao je 362. govor *O kralju suncu* i zapovjedio da se u Rimu čita 25. prosinca u počast suncu koje kao kralj ravna svime. Pri tome nije imao pred očima nebesko tijelo nego i ljudski razum koji kao duhovno sunce osvjetljava i upravlja čovjekovim životom i sveukupnom poviješću.

Redovito se misli da je Crkva odabrala 25. prosinca za svetkovinu Kristova rođenja jer vjeruje da je Isus pravo nepobjedivo sunce. Sam je Gospodin rekao da je „svjetlo svijeta” (*Ivan* 8, 12). U *Luki* 1, 78 za nj piše da je „mlado sunce s visine”. A *Malahija* 3, 20 je preorekao da će Mesija kao „sunce pravde ogranutu sa zdravljem u zrakama”.

Upravo se 25. prosinca odlučivalo pripada li u Rimskome carstvu budućnost suncu koje obožavaju pagani ili Suncu kojem se klanjaju kršćani. Nasuprot poganском prazniku – kršćanski blagdan. Rimskom se blještavilu suprotstavilo kršćansko otajstvo. Spor oko 25. prosinca posljednji je veliki sudar između rimskoga poganstva i kršćanstva na bogoslužnoj razini.

Zbog greške u računanju ispada da je Isus rođen prije Krista

Dionizije Mali (470.-544.) uveo je brojanje godina *prije Krista* i *po Kristu* uzevši kao prvu po Kristu 754. godinu od osnutka Rima. Premda je htio postići da se godine računaju od Kristova utjelovljenja, preračunavajući kad se točno to dogodilo više od pet stoljeća nakon samoga povijesnog događaja, malo je pogriješio te je danas sigurno da se Isusovo začecje u Nazaretu i rođenje u Betlehemu dogodilo koju godinu *prije Krista*.

Kralj Herod Veliki, krvnik Nevine dječice koji je dao „poubijati sve dječake u Betlehemu i po svoj okolici, od dvije godine naniže prema vremenu [rođenja novoga židovskoga kralja] što ga razazna od mudraca” (*Matej* 1, 16), umro je 750. godine od osnutka Rima tj. četvrte godine prije Krista. To znači da se zvijezda koju su slijedili mudraci (*Matej* 2, 2) pojavila sedme ili najkasnije šeste godine prije Krista.

Sulpicije Kvirinije bio je namjesnik Sirije od 12. do 6. godine prije Krista, a prema *Luki* 2, 2 Josip i Marija pošli su iz Nazareta u Betlehem odazivajući se na njegov popis pučanstva koji je on provodio.

Prema uvodnoj raspravi fr. Marijana Mandaca u knjizi sv. Augustin, *Govori*, 1, Makarska, 1990.

Zašto su na Božić tri različite mise?

**Rađa se od Oca u vječnosti, od Majke u tijelu,
po milosti u vjerničkoj duši**

sv. TOMA AKVINSKI (1225.-1274.)*

Na Božić se slavi nekoliko misa zbog Kristova trostrukoga rođenja. Od tih je jedno Njegovo rođenje u vječnosti koje je skriveno našem pogledu. Stoga se jedna Misa pjeva noću, a njezina ulazna pjesma kaže: „Gospodin mi reče: ‘Ti si sin moj, danas te rodih’” (*Psalam* 2, 7).

Drugo je rođenje vremenito, ali duhovno, po kojem se Krist rađa kao Danica u našim srcima, kao što se kaže u *Drugoj Petrovoj* 1, 19. Zbog toga se pjeva Misa zornica, a u njezinoj ulaznoj pjesmi: „Svjetlost će nas danas obasjati”.

Treće je rođenje vremenito i tjelesno, po kojem nam postaje vidljiv, uzevši na se meso iz djevičanske materice. Zbog toga se pjeva treća Misa usred bijela dana, a u njezinoj se ulaznoj pjesmi kaže: „*Dijete nam se rodilo*” (*Izaija* 9, 5).

Ipak i obratno može se reći da se vječno rađanje, po sebi, događa u punome svjetlu, i zbog toga se u evanđelju treće Mise spominje rođenje u početku. A po tjelesnom rođenju, doslovce, rođen je po noći, kao znak da je došao k tminama naše nemoći, stoga se na Polnoćki naviješta evanđelje o Kristovu rođenju u tijelu.

Suma teologije, III, pitanje 83, članak 2, odgovor na 2

Pastorale

FR. RAJMUND KUPAREO (1914.-1996.)*

O, kad bi nam, Isuse, andelak mio
Tvoga djetinjstva tajne odao,
Znali bismo odmah koji dan je bio
Kad si prohodao.

I koje veselje Tvojih je bilo,
Dok si od radosti bućio;
I dok se nestalan iz krila u krilo
Hodati učio.

Zacijelo si pao kao svako dijete,
Al' se nisi htio jadati;
Tada si već znao da ćeš prepun sjete
Pod križem padati.

Kada Ti odrasteš, mi ćemo bit' stari...
O, da znaš kako će nam goditi
Da nas Ti (prosjake za koje nitko ne mari)
Možeš za ruku voditi!

dominikanac, estetičar i pjesnik s Hvara,
živio u Dubrovniku od 1930. do 1937.

Obitelj je put očovječenja

DON STANKO LASIĆ*

Poruka božićne svetkovine vrlo je jednostavna: „Dijete nam se rodilo, Sina dobismo” (*Izaija* 9, 5). U tome Djetetu čovjeku je ususret došao Bog. Odrekao se svoje uzvišenosti i svemogućstva i prepustio se ljubavi i skrbi slabih ljudi. U nemoći djeteta treba prepoznati snagu Božjeg praštanja, a u njegovoj dražesti veličinu Božje ljubavi prema čovjeku. Otkad je u Isusu Bog postao dijete on je svemoguć onoliko koliko nađe ljudi sličnih betlehemske pastirima i mudracima s Istoka koji će prepoznati znakove njegova dolaska i poći tražiti ga ne bojeći se ni naporna puta ni iskušenja koja vrebaju na njemu kao ni Herodove krvoločne prijetnje.

Božić zato nije samo lijepi blagdan obiteljske radosti, on je događaj koji traje, program za život svakog čovjeka. Isus nije ostao dijete, nego je odrastao i ljude suočio s novom do tada nečuvenom porukom o Bogu i čovjeku: „Ako ne postanete kao djeca ne ćete ući u kraljevstvo nebesko” (*Matej* 13, 3). Drugim riječima, ako se ne odrećete dvoličnosti i pokvarenosti i ne prihvatite djetinju jednostavnost, ako se ne odrećete mržnje i prijetnje silom i ne prepustite Božjemu vodstvu kao što se dijete prepušta vodstvu svojih roditelja, ne ćete doći u raj. To je vijest koja od čovjeka traži da se suoči sa samim sobom, poziv da u životu ostvari nevinost i dobrotu koju je Stvoritelj stavio u svako ljudsko dijete. Božić nas poziva da u sebi ostvarimo Božju sliku prema kojoj smo i stvoreni (*Postanak* 1, 26-27; *Sirah* 17, 3).

Božji je promisao da čovjek ne dolazi na svijet gotov, nego da se kao maleno dijete rađa u obitelji gdje ga se njeguje i voli. Tu stječe prva ljudska iskustva, uči prve vrjednute, postaje i uči biti čovjek. Obitelj je kolijevka i najdjelotvornije sredstvo za očovječenje i uosobljenje društva, ona na izvoran i dubok način sudjeluje u izgradnji svijeta.

Obitelj ne smije biti samo mjesto rađanja osobe nego prije svega toplo okruženje ljudskoga razumijevanja i poštovanja osobe. Za stvaranje zdravoga ozračja roditelji moraju znati prihvatiti i poštovati svoje dijete, postupajući s njim kao s osobom jednaka dostojanstva i kao s nositeljem temeljnih ljudskih prava. Dijete treba prihvatiti u njegovoj izvornosti i posebnosti. Prihvaćanjem djece roditelji u isto vrijeme povećavaju prostor obiteljskoga prihvaćanja jer onda djeca počinju više prihvaćati roditelje i postaju pažljiviji prema njima. Nije odgojno neprestano kritizirati. Treba naprotiv ohrabriti i pohvaliti svaki pozitivan korak.

Obitelj je prvotno mjesto međusobnih odnosa, prva i životna stanica društva: ona je božanska ustanova koja je temelj života osoba kao prototip svakoga društvenog poretka. Kršćanska vjera stoga ističe društvenu važnost obitelji budući da se obitelj pokazuje kao prostor zajedništva, toliko potrebnog u društvu koje je sve više individualističko. U obitelji se od prvih godina života unose

čudoredne vrijednosti, prenosi duhovna i kulturna baština naroda. U njoj se uči o društvenoj odgovornosti i solidarnosti.

Bitni i sastavni dio odgoja jest prenošenje vjere. Ako u obitelji roditelji žive kao kršćani oni su prvi i najvažniji navjestitelji vjere. Vjera prožima cjelokupni obiteljski život: zajedničko blagovanje, dijalog, igru i zabavu, slavljenje svečanosti, obiteljsku molitvu. Djeca se ponašaju onako kako se ponašaju njihovi roditelji. Stoga, ako roditelj psuje i dijete psuje. Ako roditelj cijeni kap dobrote i dijete ga cijeni. Djetetu je radost doći na Misu ako to čine i njegovi roditelji.

Vjera koju žive roditelji prva je i temeljna životna pouka za njihovu djecu. Maloljetno dijete prvi put susreće glasnika vječnoga spasenja u osobama svojih roditelja, kao prvih izaslanika velikog svećenika Isusa Krista. Njihova pouka o Isusu koji je „Put, Istina i Život” (*Ivan* 14, 6) znači za dijete milost uključenja u vječnu istinu.

Kao što je za cjelokupni razvoj djeteta od presudne važnosti zdrava obiteljska klima, tako je za vjerski odgoj nužno vjersko podneblje. Njega čini i razgovor o vjeri i vjerskim pitanjima i problemima. Nije važna samo rasprava nego izmjena iskustava vjere kako bi se mladi i stari bolje razumjeli u svojim različitim religioznim shvaćanjima: čitanje Svetoga Pisma, vjerskih knjiga i časopisa u obitelji može otvoriti prostor istinskoga prožimanja Evanđeljem.

Blagdani i svečanosti su izvanredna prilika da se na mlade prenosi vjerska predaja. Zašto nedjelja u našem kraju ne bi bila organizirana da postane najdraži susret

obitelji? U pripremu nedjelje treba uključiti sve članove, a osobito djecu koja imaju više mašte i dosjetljivosti u pripremi blagovolišta, obiteljskog stola, molitve na početku i završetku, darivanja i čestitanja te drugih rado-snih iznenađenja. Što se više obiteljski život pretvori u zajedničku proslavu Boga, to će roditeljima biti lakše pokazati djeci put duhovnog rasta i svetosti.

Današnja je obitelj ugrožena s različitih strana i kao ustanova Božjega promisla i kao osnovna stanica ljudskog života i društva. Tako se premalo cijeni život koji se rađa i stasa u obitelji; mnoge suvremene obitelji premalo su otvorene Bogu i njegovoj volji, premalo slične obitelji Josipa, Marije i Isusa. Bezbožan način života koji sve više uzima maha, ostavlja velike posljedice na sigurnost i stabilnost obitelji.

Ne želimo idealizirati vjerničke obitelji za razliku od onih drugih, ali je činjenica da obitelji koje vjeruju i mole daleko lakše nadvladavaju svoje poteškoće. U obiteljima u kojima se život cijeni kao Božji dar povjeren ljudima i u kojima se djeca tako odgajaju puno je više međusobne ljubavi i poštovanja, puno je više spremnosti da se druge shvati i prihvati.

Iako je Isusovo vrijeme u svemu bilo drukčije od našega današnjega, ipak nam sveta nazaretska Obitelj u bitnim stvarima može biti uzor: u neograničenom pouzdanju u Boga i u podlaganju njegovoj volji, u prihvaćanju života i spremnosti žrtvovati se za nj. Sve je to moguće u svakoj kršćanskoj obitelji. Ako se u obitelji živi iz vjere i okuplja na zajedničku molitvu, onda unatoč poteškoćama u njoj vladaju Božji blagoslov i mir.

U stolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku na danjoj misi 25. prosinca 2010.

gradski župnik

Stari dubrovački običaji o nastanku novoga života

Stoljetna narodna predaja, zasnovana na zdravom razumu i nesavjetljivosti istine, ne sumnja kako je plod začeca od početka mali čovjek. Luko Zore (1846.-1906.)

Dubrovački Bambin - Djetesce Isus, od voska, XIX. st., povijen, u Sigurate. Snimio Božo Gjukić.

zapisao je kako je u starom Dubrovniku bilo zazorno rijet *tegotna, noseća*, nego se govorilo *ta je i ta s malahnijem*. I to prije nego je dijete rođeno.

Paulina Bogdan-Bijelić (1855.-1944.) također svjedoči da se govorilo, *žena je s malahnijem, u bremenu je*, a nikada: *bređa je*, jer je ta riječ smatrana vrlo neskladnom. I dodaje: mjesto *roditi*, u Dubrovniku bi se sved kazalo *poviti*. A zatim nastavlja:

Kad bi se povilo dijete, slalo se je kućnu djevojku [sluškinju] u rodbine i prijatelja da obznani o toj sretnoj zgodi i to s porukom: „Pozdravio vas je Gospar i Gospoda i poručili su vam da se je *na zdravlje povilo*”. Ako je bilo muško dijete, djevojka bi nastavila: „Povio se je mladić”, a ako je bilo žensko, nadostavila bi: „Povila se je djevojčica”. Odmah zatim oni koji su bili obznanjeni o sretnom događaju, slali su svoju djevojku da čestita s porukom: „Pozdravio vas je Gospar i Gospoda i čestitali su vam *najprije zdravlje, pa mladića i nevjestu*”, a ako je bila ženska: „*djevojčicu i zeta*”.

Kad bi se krstilo dijete, slala bi se djevojka s porukom: „Pozdravio vas je Gospar i Gospoda i čestitali su vam krstjanina” ili „krstjanku” (kako bi bilo, muško ili žensko novokršteno). Onda bi službenica dobila zahara i pandišpanja od svečanosti krštenja što bi ona spremila u svoj za to određeni bijeli ubručić. Ona bi ovo ponijela sobom da pokaže svojoj gospođi.

U bilješkama opata dom Ignjata Đurđevića (1675.-1737.) Vid Vuletić Vukasović pronašao je i ove podatke: Običaj je Dubrovčana, bili muški ili ženske, da ujutro, kad izađu iz doma, otiđu u crkvu na bogoslužje. Žene će udate do prvog im porođaja u crkvu s koprenom na glavi, a nakon porođaja više se ne pokrivaju koprenom. Žene pak, ako su nerotkinje, idu vazda s koprenom na glavi.

Po čemu čovjek vrijedi

DON STANKO LASIĆ*

Božićni blagoslov ne obuhvaća samo domove i obitelji nego i naše društvene i poslovne urede i ljude koje u njima rade i doprinose zajedničkome dobru društvene zajednice na razini grada, županije i države. Rad nije samo fizička i intelektualna stvarnost nego ima i duhovnu dimenziju koju treba razvijati, pa zato i blagoslivljati.

Po mišljenju ozbiljnih znanstvenika uzrok društvene krize izravno je povezan s radom. Gubi se iz vida temeljna istina da je čovjek tvorni i finalni subjekt rada, a ne sredstvo proizvodnje. Suvremeno društvo ima čvrsta uporišta u učinkovitosti, moći, zaradi, velikoj potrošnji. Trka za postizanjem i održanjem životnoga standarda ne vodi računa o ograničenim zalihama prirode i o bitnim potrebama osobe pa rad svodi na obično sredstvo proizvodnje. Radnik i zaposleni čovjek pozvan je izvoditi ono što su drugi planirali često i ne znajući što radi i za koga radi. Njegova je dužnost stajati u redu poput kotačića u nekom stroju. Tako se čovjeka upotrebljava za ekonomsku proizvodnju

i otuđuje. Da bi se takvo otuđenje izbjeglo u suvremenom društvu treba iz temelja rekonstruirati kulturu rada. Samo vjerodostojni humanizam koji daje prednost *biti nad imati*, duhu nad materijom, u stanju je očovječiti rad.

Rad ima osobnu vrijednost jer proizlazi od osobe i jer u čovjeku ima zadnju svrhu. Ljudsko biće radom preobražava stvari i društvo, ali i usavršava samoga sebe. Mnogo toga uči, razvija sposobnosti i premašuje samoga sebe. Taj razvitak, ako se pravilno shvati, vrijedi više nego samo nagomilavanje vanjskoga bogatstva. Čovjek više vrijedi po onome što jest negoli po onome što ima.

Prvotno i temeljno pravo svakog radnika jest da može raditi. Zato je nezaposlenost uvreda ljudskom dostojanstvu. Naročito je bolan problem kad nezaposlenost pogađa mlade koji kad, nakon odgovarajuće kulturne, tehničke i profesionalne formacije, ne nađu radno mjesto, s ogorčenjem gledaju kako se izjalovljuje njihova iskrena volja da rade i njihova raspoloženost da preuzmu odgovornost za gospodarski i društveni razvitak zajednice.

Rad nije samo pravo nego i dužnost svake osobe. Čovjek je dužan raditi zbog toga što mu je to Stvoritelj naložio i radi svoga čovječstva koje radom razvija i održava. Dužan je raditi i radi svoga blišnjega, obitelji, društva i naroda kojemu pripada, dapače i cjelokupne ljudske zajednice na Zemlji od koje baštini plodove rada i za koju je odgovoran da baš radom osigura bolju budućnost.

Kao i za sve druge oblike društvenoga života i za rad je potrebna radna kultura i ćudoređe. Odgovoran i pošten odnos prema radu u isto je vrijeme pravilan odnos prema društvu. Krađa, pronevjera, mito, neopravdani izostanci i ljenčarenje nedopušteni su čini i zloraba radnoga mjesta i etike rada.

Rad na očovječenju svijeta za kršćanina je stvar njegove vjere u otkupljenje. Čovjek kao Božje stvorenje ostaje uvijek otvoren dobru. Kršćanin vjeruje da u svakom čovjeku postoje duboki izvori stvaralačke slobode, plemenitosti i mira. Unatoč strašnim zlima koja pritišću suvremeni svijet Crkva ne gubi nadu da je dobro jače od zla. Stvaranje čovječnijih uvjeta života i rada trajna je zadaća ne samo obitelji i Crkve nego i svakoga njezina člana, štoviše svakoga pojedinca i cijelog društva.

Na početku smo još jedne godine. Blagoslivljajući ove urede i sve vas koji ovdje obavljate odgovorne društvene poslove želimo najprije izraziti zahvalnost za sve dobro koje velikodušno činite, za žrtve i napore koje ulažete u dobro i napredak naše društvene zajednice, suosjećanje u nerazumijevanju, neugodnostima i protivljenjima koja doživite. Želimo da u ovim vremenima gospodarske krize očuvate vjeru u bolje dane i godine, negujete vedrinu i razvijate solidarnost s onima kojima je najteže. Znajte međusobno dijeliti i uspjehe i neuspjehe, prednosti i te-rete. Neka nam svima nova 2011. godina bude uspješna, mirna, blagoslovljena jakim zdravljem i radosnim raspoloženjem, dobrom suradnjom i iskrenim zajedništ- tvom, bogata radnim zamahom i dostatnim odmorom.

U Gradu, na blagoslovu Županije i Gradske vijećnice 5. I. 2011.
gradski župnik

Božić – poziv u odnos

VJERAN MARTIĆ

Božić, mali Bog, Bog-dijete. Dijete ne može opstati izvan odnosa s drugim. Ono pokazuje što je čovjek: on je biće odnosa. Čovjek izrasta iz odnosa, kroz odnose se ostvaruje, stvara nove odnose, neke prikriva, neke izbjegava, neke njeguje, druge guši... Čovjek je i u odnosu prema samome sebi. Sebi, zato, može lagati, ali i samoga sebe izgrađivati.

Odnos među ljudima nije prvenstveno izmjena informacija nego otkrivanje sebe drugima. Jedni drugima priopćujemo sebe. Ta ljudska dimenzija odraz je Božje slike na koju smo stvoreni.

Božić nam govori o Bogu koji je blizu čovjeku, ali i koji poziva u svoju blizinu. Bog želi biti u odnosu s čovjekom, želi mu komunicirati svu ljepotu postojanja. Želi biti s nama Bog (usp. *Matej* 1, 23). Isus dijete kao i svako drugo dijete nije mogao bez odnosa, a dijete je takvo da već njegova prisutnost uvlači drugoga u odnos. Dijete nas vuče prema sebi, provocira nas na komunikaciju samim time što je dijete. Pred djetetom malo tko ostaje izoliran. Zato u Božiću možemo čuti, čovjeku najrazumljiviji, poziv u odnos s Bogom.

Međutim, to je i poziv na življenje odnosa među ljudima. Svako rođenje, pa tako i Isusovo, oko sebe okuplja ljude. Slavljenička atmosfera rođenja ljude otvara, njihovo davanje sebe u komunikaciju je intenzivnije. Rođenje djeteta stvara nove odnose i učvršćuje postojeće. Božić posvješćuje kako je među-osobni prostor i Božji ambijent. Kad se žive autentični odnosi događa se Bog. Božji život u nama pulsira kroz dvije faze koje se neprestano izmjenjuju. Kroz fazu kontrakcije Bog nas vuče k sebi, a kroz fazu otpuštanja Bog nas upućuje na druge.

Isusovo rođenje označeno je zvijezdom. Svemir je reagirao na Onoga po kojem je sve stvoreno, tako je bilo i u trenutku Njegove smrti. Dio smo jedne neizmjerne i umrežene cjeline. Sve ono što nije čovjek, nije samo sirovina koju treba iskoristiti.

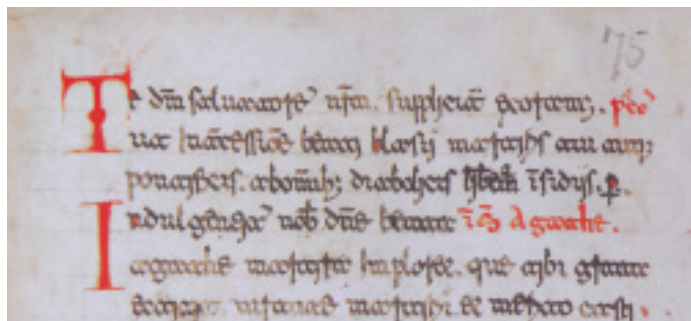
Kip sv. Vlaha iz oko 1380. godine nad Vratima Ribar-nice (izlaz iz Gradske luke). Snimio Božo Gjukić.

O brojanju festā svetoga Vlaha

Više je čitatelja primijetilo da *Naša Gospa* ima drukčiju numeraciju festa svetoga Vlaha od drugih medija, i svjetovnih i crkvenih. Njima je godine 2009. bila tisuću trideset sedma festa, a nama tisuću trideset osma (br. 40, str. 5), 2010. njima 1038., a nama 1039. (br. 42, str. 16) te 2011. njima 1039., a nama 1040. (br. 43, str. 39 i br. 44, str. 43). Riječ je o primjeni osnovnoga znanja matematike. Brojanje većine izvjestitelja znači da bi prva Festa bila 973. godine jer je samo tako 2011. mogla biti tisuću trideset i deveta.

No, najstariji dubrovački ljetopisci kažu da se sveti Vlaho javio „svećeniku Stojku, neporočna ponašanja i uzorna života, plebanu crkve Sv. Stjepana” godine **971.** i upozorio ga da Mlečani spremaju opsadu i zauzimanje Grada po mraku. Ta je dojava bila ključna da se Grad obrani od napada s kopna i s mora. „Nakon što je mletačka vojska otišla, a Dubrovčani se oslobodili opasnosti u kojoj su bili prethodne noći, odmah se okupilo Veliko vijeće te je sveopćim suglasjem odlučeno da se svečano treba slaviti svečanost svetoga Vlaha, biskupa i mučenika, kao zaštitnika, osloboditelja i branitelja grada Dubrovnika, po čijem je zagovoru zadobivena tako važna pobjeda. Određeno je da se na sve otiske i na sve znakovlje stavi njegov lik kao stjegonoše Republike. Na vječni spomen potomcima izgrađen je i hram, posvećen njegovu imenu, na mjestu gdje se sada nalazi samostan Svete Klare” (*Chronica Ragusina Junii Restii*, Zagabriae, 1893., str. 29).

Prije Rastića, ljetopisac nepoznata imena kojeg se zato zove Anonim, pripovijeda pod godinom **971.**: „**Dum Stojku**, koji je stanovao uz crkvu Sv. Stjepana, bilo je objavljeno kako su Mlečani došli u dubrovačke luke da se pokažu prijateljima, a bili su neprijatelji i mislili su da mogu zauzeti Dubrovnik po noći [...] Stojko je pripovjedio kako je, došavši o ponoći u crkvu, nju našao punu naoružanih ljudi i kako je došao neki starac sa sijedom bradom i štapom u ruci, uhvatio me za ruku i rekao: [...] ‘Ja sam satnik ovih vojnika, poslan s neba, zovem se Vlaho mučenik.’ [...] Glasovanjem sve vlastele u Vijeću i glasom svega ostalog puka, Dubrovčani su učinili zavjet: podići mu crkvu na čast i hvalu. I uzeše ga za svoga zaštitnika nad sve druge zaštitnike kojega se nikada ne će odreći. Godine **972.** započeta je gradnja crkve Sv. Vlaha i završena nakon tri

U Dubrovačkom misalu iz XII. stoljeća, na vrhu lista 75, zapisana je popričesna molitva na blagdan Sv. Vlaha:

„*Te Deum salvatorem nostrum suppliciter exoramus, ut intercessionem beati Blasii, martiris tui atque pontificis, ab omnibus diabolicis liberemur insidiis. Per...* – **Tebe, Bože, Spasitelju naš, ponizno molimo da nas zagovorom blaženoga Vlaha, mučenika tvoga i biskupa, oslobodiš od svih vražjih zasjeda. Po Kristu Gospodinu našem.**”

godine, a plaćena je, kako se sada čini, trinaest tisuća dukata.” (*Annales Ragusini anonymi*, Zagabriae, 1883., str. 21-22).

Ljetopisac Nikola Ranjina također pripovijeda da se to zbilo **971.** te dodaje: „Vidjevši Dubrovčani [da su Mlečani otišli], zahvaljivali su Bogu jako se radujući. Onda su zemaljski upravitelji pozvali plebana crkve Sv. Stjepana, don Stojka, od kojeg su htjeli jasno doznati o otkrivenju koje je imao, tko mu se i na koji način ukazao i kako mu je ime. [...] I čuvši upravitelji dum Stojkovu priču i objavu, sazvaše redovito vijeće sve vlastele. Po svim glasovima i kuglicama, kako vijeća vlastele tako i svega

Medaljon sv. Vlaha iz XV. st. u svodu križišta sjevernoga i istočnoga krila klaustara bijelih fratara.

Snimio Božo Gjukić.

puka, na hvalu i slavu svemogućega Boga i na čast svetoga Vlaha, po čijoj su zaštiti Dubrovčani postigli pobjedu nad Mlečanima, odlučili su učiniti to jest sagrađiti hram, da se njegova svečanost svečano slavi u toj crkvi na onome mjestu gdje je kasnije učinjena crkva Svete Klare, uzimajući ga za svojega odvjetnika i zaštitnika pokrovitelja i stjegonošu nad svim drugima. Godine Kristove **972.** bilo je doznačeno da se izgradi crkva na čast svetoga Vlaha na najdostojnijemu i glavnom mjestu u Dubrovniku, s poljem naokolo i bila je sagrađena na prijelazu gdje se ulazilo u Dubrovnik. Na tom mjestu bio je obnovljen most, jer se drugim mostom nije prolazilo, a posvuda je bilo blato i morska voda. A na vrhu toga mosta bio je preinačen Orlandov kip, na trajni spomen francuskoga viteza. A druga crkva rečenoga mučenika bila je izgrađena u udubini grada, sa zapadne

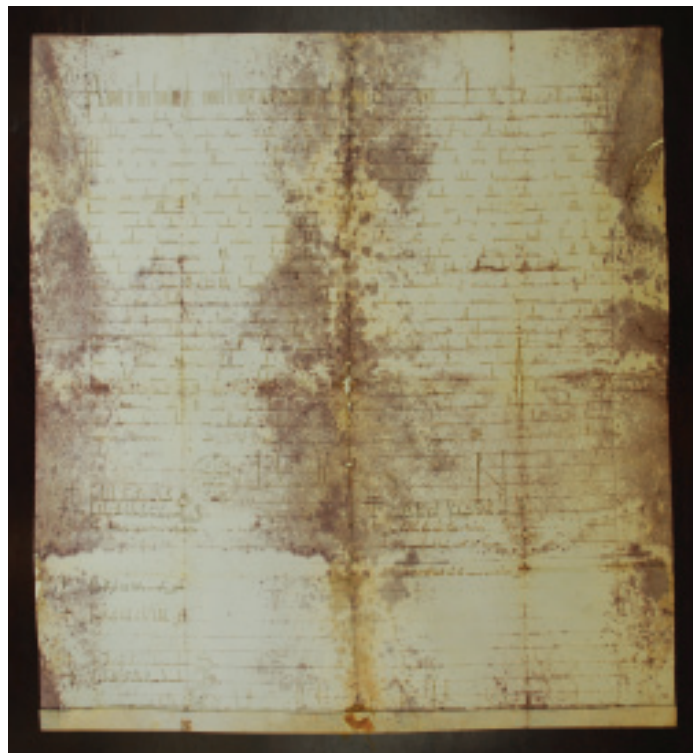
Gotički reljef sv. Vlaho iz oko 1400. godine u Portu, na bastionu Palača, tj. vanjskom zidu od Kazališta koji gleda prema Malome mulu. Snimio Božo Gjukić.

strane, gdje je on više i s većom ustrajnošću čuvao Grad od neprijatelja. Ta je kasnije dana za stanovanje dumnama svete Klare na spomen takve pobjede. Od tada knez s čitavim vijećem na blagdan svetoga Vlaho čini veliku svečanost na poljani, a na osminu [10. veljače] čini se pjevano bogoslužje u Svetoga Vlaho” (*Annales Ragusini Nicolai de Ragnina, Zagabriae, 1883., str. 201*).

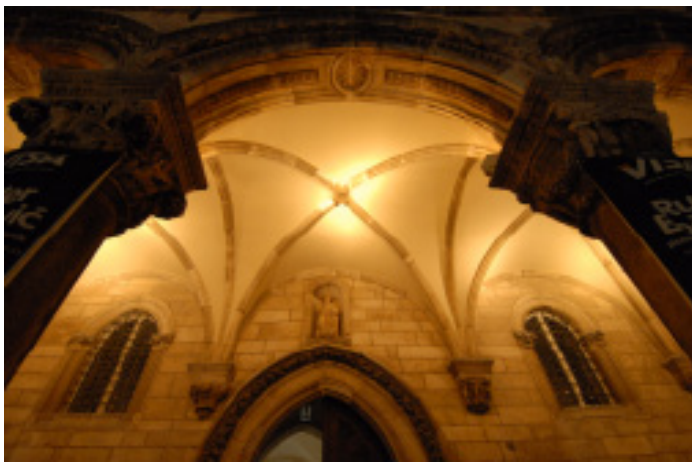
Serafino Razzi (*La storia di Raugia, 1595., I. knjiga, poglavlje X*) događaj stavlja u **871.**, ali to je očita tipkarska pogreška jer se pritom poziva na dubrovačke povijesti koje to stavljaju u 971.: „Prejasna mletačka gospoda, želeći zagospodariti ovim Gradom i pripojiti ga svojim posjedima, pod izlikom da žele ići na Istok, skupiše moraricu od 112 jedrenjaka, to jest 35 galija i 35 velikih lađa i još 42 manja broda. Došavši tako, dio njih pod otok Lokrum, a dio u Gruž, oba mjesta u blizini Grada, poručise da čekaju neke vijesti s Istoka. Senat svakoj galiji i većoj lađi pošalje dva ovna, a manjim brodovima po jednoga. Ništa ne posumnjavši u prijevaru, puštali su u Grad sve koji su dolazili i odlazili. Tada se dogodi da nekom pobožnom svećeniku, plebanu Svetoga Stjepana, zvanom don Stojko, u noćnom viđenju bi objavljeno da su Mlečani ovamo došli zauzeti Grad i podvrgnuti ga svojoj vlasti. I taj bi naum izveli da ih nije preplašio sveti biskup duge bijele brade po imenu sveti Vlaho, koji je svake noći, dok su se oni tu nalazili, s hrabrom skupinom mladića obilazio Grad držeći stražu. Čestiti je svećenik sve to ispričao Senatu. Stoga su se uzdigle zahvale Gospodinu Bogu i svetomu Biskupu, njihovu zaštitniku. Otada su se spremno i složno počeli pripremati da brane svoju slobodu po cijenu života. Tako su se noć i dan, budno čuvajući vrata i zidine, zalagali za svoj spas. Kad su Mlečani vidjeli da su im naum i plan otkriveni,

jedne noći naglo krenuše put Grčke. A Dubrovčani, da bi još bolje shvatili ispriповijedano viđenje, dovedoše pred javnost i Opće vijeće rečenoga svećenika don Stojka, koji ovako reče pripovijedajući viđenje: ‘Dok sam se vraćao u crkvu Sv. Stjepana, oko ponoći, na molitvu i psalmodiju, učinilo mi se da vidim cijelu crkvu punu naoružanih ljudi. Posred tih ljudi ugledah staroga čovjeka duge sijede brade, sa štapom u ruci. Pozove me na stranu i reče mi da je on sveti Vlaho i da ga je Nebo poslalo da čuva ovaj Grad. Pripovjedi mi još da su Mlečani došli do zidina kako bi se na njih, umjesto ljestvama, popeli preko jarbola s galija, te kako se on sa skupinom nebeskih vojnika stavio u obranu i pobijedio ih, ali da želi da se oni u budućnosti čuvaju sami s velikim marom i da nikad ne vjeruju naoružanim susjedima.’ Čuvši za to vođenje i upoznavši naklonost toga slavnog biskupa i mučenika prema ovome Gradu, odlučiše mu izgraditi crkvu i uzeti ga za svojega zaštitnika i branitelja i znak na svojem stijegu. Tako mu podno brda podigoše crkvu, a pokraj nje dvor za stanovanje knezu i na upotrebu Vijeću.”

I peti u ovom nizu, najbolje obaviješteni dubrovački povjesničar iz doba Republike, Serafin Marija Crijević, piše: „Godine **971.** [...] svećenik Stojko javio je Senatu da je imao viđenje kako sveti Vlaho mučenik stražari za spas građana i da je on budući zaštitnik Grada. Tada je svetome Vlahu povjereno da bude glavni zaštitnik Gra-

Apostolsko pismo *In apostolice sedis specula* pape Hadrijana IV. od 4. srpnja 1158. najstarija je očuvana isprava Papinske kancelarije koja svjedoči da je sveti Vlaho već ustaljeni zaštitnik Grada. Papa dubrovačkom nadbiskupu Tribunu i njegovim nasljednicima potvrđuje da smiju nositi naramenik (palij) na svečanim bogoslužjima uključujući i „na svetkovinu blaženoga Vlaho”. Božo Gjukić snimio je pergamentu (65,5x72,5 cm) u Državnome arhivu u Dubrovniku.

Ivan Duknović oko 1503.: sveti Vlaho nad ulazom u Knežev dvor – jedini stalni dubrovački knez.
Snimio Božo Gjukić.

da. Pod njegovim vrlo sretnim okriljem do danas mu se lik stavlja na novce i zastave Republike, najveća se čast iskazuje njegovim svetim moćima i njegovu blagdanu koji se slavi s najvećom zdušnošću Grada i svečanom povorkom svih staleža” (*Prolegomena*, 1744., str. 48).

Ta se povijesna svjedočanstva slažu, a drugih tako drevnih, koji bi ih doveli u sumnju – nema. Od novijih pisaca 971. godinu također uzimaju Francesco Maria Appendini (*Notizie storico-critiche*, I, Ragusa, 1802., str. 244), Ciro Giannelli (*L'Osservatore Romano*, 2. II. 1941., str. 3), Ante Dračevac (*Dubrovački horizonti*, 30/1990., str. 115) i Toma Lučić (*Marulić*, XLIII/2010., br. 2, str. 366).

Potraga za historijskim sadržajem u toj jednodušnoj predaji ne može posve isključiti njezinu istinitost. Činjenica da drugi povijesni izvori ne potvrđuju sve navode iz te priče ne znači da su njezine glavne tvrdnje i okvir – nepovijesni. Ako se, dakle, oslanjamo na tu predaju, onda treba zaključiti da su Dubrovčani 971. izabrali svetoga Vlaha za zaštitnika Grada te da je prva Festa održana na njegov blagdan 972., što znači da će godine 2012. biti tisuću četrdeset i prva festa po redu.

Mnogi će ozbiljni znanstvenici ustvrditi da su vijesti o dum Stojku i uspostavi Feste u desetom stoljeću povijesno neprihvatljive jer da su stavljene u razdoblje kojem ne pripadaju, tj. pogrešno datirane u 971. godinu. Razlog je, primjerice, što se u Anonimovu zapisu troškovi gradnje prve crkve Sv. Vlaha iskazuju u dukatima, a oni ne postoje prije XII. stoljeća. No, Anonim je sebi i svojim suvremenikima tom vrstom kovanice „preveo” neku napuštenu novčanu jedinicu koja se spominjala u izvoru ili predaji iz koje je crpio svoju vijest i preračunao je vrijednost uložena u gradnju kao što se danas njemačke marke pretvaraju u eure.

Drugi je prigovor što ljetopisac Ranjina piše o građevinskom stanju kakvo postoji tek od sredine XIV. stoljeća (s drugom, gotičkom crkvom Sv. Vlaha na Placi), a to pripisuje desetom stoljeću. No, treba li zbog toga očitog promašaja zabaciti cijelu predaju i proglasiti je mašto-

vito domišljenom pričom? Može li se Ranjinu ispričati činjenicom da možda nije mogao zamisliti Grad u kojem crkva Svetoga Vlaha oduvijek ne bi bila „na najdostojnijemu i glavnom mjestu u Dubrovniku” i u kojem knez s čitavim vijećem na blagdan svetoga Vlaha ne bi išao u ophodu i priredio pučku svečanost?

Treća je nesuvislost što Razzi piše da je dum Stojko sve ispričao „Senatu”, a mogao je samo Velikom vijeću jer Vijeće umoljenih ne postoji prije XIV. stoljeća. Nesporazuma nestaje ako se razumije da je dum Stojko o doživljenom obavijestio gradske oce, poglavarstvo ili odgovorne, a to je 1595. godine, kad je fr. Serafino pisao i objavio – bio Senat.

Četvrta je nezgrapnost što ispada da su prema Razzijevo pisanju Dubrovčani još u prvom tisućljeću na obroncima Srđa izgradili crkvu Sv. Vlaha, a pokraj nje dvor za stanovanje knezu i na upotrebu Vijeću. Razzi je povijest Dubrovnika pisao u Italiji, nakon što je otišao iz Dubrovnika i između mnogih drugih obveza, pa je lako mogao izgubiti iz vida točno vrijeme gradnje i točno mjesto prve crkve Sv. Vlaha i mjesta gdje su boravili knez i sastajalo se Vijeće.

No, „praskozorja svih značajnijih sredozemnih i uopće europskih gradova ovijena su legendama, ponajviše u znaku svetaca zaštitnika. I nema smisla istraživati porijeklo tih legendi, mnogo je zanimljivije tražiti vezu između izabranoga svetca zaštitnika i njegova grada. Na Jadranu su dva svetca označila dvije republike: na sjeveru Mletci – Republika svetoga Marka, na hrvatskom jugu Dubrovnik – Republika svetoga Vlaha. Marko Lav, a Vlaho Liječnik. Lav je svakako u toj povijesti bio lav. Venecija je htjela vladati. A Dubrovnik je htio živjeti. Živjeti u slobodi i svjedočiti o slobodi. Koje čudo što je oko drevnih Dubrovčana zapelo na svetcu mučeniku koji je bio liječnik i uopće nježna i skladna duša? Biskup koji je izbjegavao sukobe, koji se pred progonitelja povukao u dobru prirodu, koji je drugovao sa životinjama, da na kraju životom posvjedoči vjeru u Isusa, u slobodu, u ljudsku dobrotu” (don Živko Kustić).

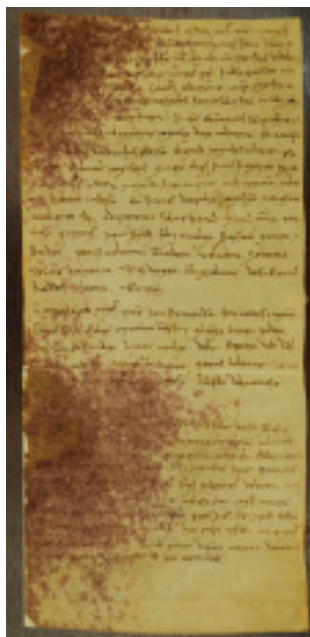
Više je uglednih povjesničara u zadnje vrijeme odbacilo vijesti o dum Stojku i uspostavi Feste u desetom stoljeću, prihvaćajući mogućnost da je štovanje svetoga Vlaha u Dubrovniku nastalo pola stoljeća kasnije, u doba nadbiskupa Vitala (1022.-1057.) za čijeg vakt u Grad stižu palij, relikvije Petilovrijevnaca, Isusova

Romanički reljef sv. Vlaha iz XII. stoljeća, na crkvi Sv. Ivana Krstitelja na Srednjem konalu.

Pelenica i glava svetoga Vlaha, a na Lokrum dolaze benediktinci. No, pribavljanje relikvija trebala bi biti posljedica već ustaljenoga kulta, a ne uzrok njegova početka! Osim toga, neki povjesničari uzdignuće Biskupije u Nadbiskupiju (koje se zbilo oko 997.) danas promatraju kao da je tek tada Dubrovnik pokršćanjen ili u najmanju ruku zanemaruju da je i prethodnih stoljeća u Gradu stolovao biskup. Uostalom, zbog burnih vremena (izmjena Samuilova i bizantskog vrhovništva, uspostava crkvene pokrajine sa sjedištem u Dubrovniku) i nesretnih zbivanja (rat, pljačke, požari, nestanak arhivskoga gradiva), danas nemamo ni uredbu pape Grgura V. (996.-999.) o utemeljenju Dubrovačke metropolije ni povelju o imenovanju prvoga nadbiskupa. Zašto se onda čuditi što nikakvih isprava nemamo ni za sedamdesete godine X. stoljeća kad je, prema ljetopiscima, pleban Sv. Stjepana bio dum Stojko?

Budući da o navedenom događaju nema ni riječi u mletačkim izvorima, „neki zato sude da to nije nego dubrovačka pobožna izmišljotina i stoga bi ga htjeli metnuti među bajke. Istina je da nemamo očitih dokaza kojim da potvrdimo opisani događaj, istina je da stroga kritika

ne prima što nije poduprto jasnim dokazima, ali ne cijeni-mo da treba zabaciti sve što se ne može očit dokazati. Navedeni događaj naslanja se na tolike potpore koliko ih se obično može imati kad je riječ o povijesti onijeh davnijih vremena. Nema nikakve isprave ni nikakve okolnosti što bi se protivile, a imamo naše brojne kronike i stanovitu predaju koja se sved živo uzdržala pa se i dan današnji uzdrži u našem puku. Konačno, susljedna zbivanja kojim se tijekom stoljeća očitovala obrana sv.

Na ovom komadu janjeće kože (14x30,5 cm) od 3. veljače 1190. očuvan je prvi spomen sv. Vlaha u dubrovačkome zakonodavstvu. U Državnome arhivu u Dubrovniku snimio Božo Gjukić. Donja isprava u prijevodu s latinskoga glasi: „Godine Gospodnje tisuću sto i devedesete, mjeseca veljače, na dan svetoga Vlaha... knez Gervazije, saznavši zvonom vijeće, voljom... sudaca, vlastele i mudraca i svega puka, s potvrdom dakako nadbiskupa Bernarda, svim je Dubrovčanima proglasio odredbu da za blagdan svetoga mučenika Vlaha, svaki stranac, pa bio dužnik, neprijatelj i ... ljudima, da je zlotvor, ako želi doći u Dubrovnik, bude siguran, slobodan i nepovrjediv tri dana prije blagdana, a isto tako i nakon blagdana, određujući da to bude trajno. A da se isto nikad ne bi moglo prekinuti, cijenili su da ima biti napismeno vrijedno spominjanja. Stoga je rukom đakona Marina Camasa, općinskoga bilježnika, zapisana ova odluka.”

Petar Martinov iz Milana: kip sv. Vlaha iz 1450. na Vratima sv. Luke (unutarnja vrata od Ploča – Trigon).
Snimio Božo Gjukić.

Vlaha prema Dubrovniku potvrđuju istinitost njegove prve obrane” (Stijepo Skurla, *Sveti Vlaho biskup i mučenik od Sevasta*, U Dubrovniku 1871., str. 66).

Ukazanje sv. Vlaha ili dum Stojkovo viđenje s teološkoga stajališta je privatna objava koja na vjeru i u savjesti ne obvezuje nijednoga vjernika, nema službenu značajku, tj. ako je ne prihvaćamo i nje se ne držimo, a držimo se svega Evandelja, ostajemo potpuni vjernici, pravi katolici. Razliku između službene javne objave (sadržane u Svetome Pismu) i odobrenih privatnih objava opisao je papa Benedikt XIV. (1740.-1758.): „To odobrenje nije ništa drugo nego da se [privatne objave] razglase radi odgoja i koristi vjernika, nakon zrela ispitivanja. To jest, takvim objavama koje su tako odobrene, iako se ne duguje pristanak katoličke vjere, niti im se on može dati, ipak se duguje pristanak *ljudske vjere* prema pravilima razboritosti, po kojima su takve objave *vjerojatne ili pobožno vjerodostojne*.”

Pokušavajući smjestiti mletački vojni pohod o kojem govore ljetopisci u poznate povijesne okvire, Johann Christian von Engel (*Geschichte des Freystaates Ragusa*, Wien, 1807., str. 58-60) smatra da su Dubrovčani izabrali sv. Vlaha za zaštitnika između 942. i 958., a dum Stijepo Skurla (*Sveti Vlaho biskup i mučenik od Sevasta*, U Dubrovniku 1871., str. 65) da se to dogodilo između 942. i 959. Božo Cvjetković (*List Dubrovačke biskupije*, br. 2/1916., str. 18), pak, budući da ranije isprave nisu očuvane, zaključuje da se to zbilo tek 3. veljače 1190. donošenjem zakonske odredbe da se na dan Feste sv. Vlaha, tri dana prije i tri dana nakon nje daje sloboda

Ivan Meštrović: gornji dio kipa sv. Vlaha iz 1924. u sakristiji njegove zborne crkve.
Snimio Božo Gjukić.

kretanja po Dubrovniku i imunitet nepovrjedivosti (jam-či neuhićenje) svim građanima i strancima, dužnicima, bjeguncima, zločincima i neprijateljima. Teza nije uvjerljiva jer određivanje „dana otvorenih vrata Grada” ne znači da sama Festa nije ustanovljena ranije, nego samo da se od 1190. poticala dodatnom olakšicom da svi tužnici u građanskim postupcima i okrivljenici u kaznenim, koji su bili u bijegu pred dubrovačkim pravosuđem, mogu tih dana posjetiti Dubrovnik. Godine 1347. to je pravo ukinuto za okrivljenike (u kaznenim predmetima), a 1453. prošireno je sa sedam na ukupno 15 dana (sam blagdan te sedam dana prije i poslije). Činjenica je da je Stefan Nemanja god. 1185. opljačkao Dubrovački arhiv i da arhivsko gradivo iz ranijeg razdoblja nije očuvano, ali to samo po sebi ne znači da treba zbaciti navode drevnih ljetopisaca.

Protiv 1190. kao godine prve Feste govore pisma četvorice papa dubrovačkim nadbiskupima iz 1158., 1167., 1187. i 1188. Naime, Hadrijan IV. u pismu od 4. srpnja 1158. dubrovačkome nadbiskupu Tribunu II. podijelio je naramenik (palij), „znak punine svećenstva, poniznosti i pravednosti” da ga može nositi na svečanim misnim slavljinama „kao što se razaznaje da je bilo dopušteno tvojim prethodnicima, kao i na svečanosti svetoga Vlaha”. Zato tim pismom Papa apostolskom vlašću potvrđuje da Tribun II. i njegovi nasljednici mogu nositi naramenik „samo na te dane dodavši im blagdan svetoga Vlaha”. To znači da je za vrijeme prethodnih deset nadbiskupa, a najkasnije u prvoj polovini XII. stoljeća Festa postala tako važan događaj u životu Grada da je novi nadbiskup, moleći od Pape palij, posebno molio povlasticu da ga nosi i na Svetoga Vlaha, te da je Sveta Stolica konačno popustila i dopustila da se palij nosi i na takvoj mjesnoj svečanosti gradskoga zaštitnika, iako je pravilo bilo da se nosi samo na svetkovine opće Crkve, a ne i na ovakve partikularne. Istu povlasticu dubrovačkome nadbiskupu potvrđuju: 29. prosinca 1167. papa Aleksandar III., 28. ožujka 1187. papa Urban III. i 21. lipnja 1188. papa Klement III. (o paliju više u *Našoj Gospi*, br. 44, str. 18-24).

Stoga Cyjetkovićevu tezu treba zbaciti, a u nedostatku drugih izvora, valja se osloniti na jednodušnu predaju.

Već nekoliko desetljeća Papinski godišnjak ne donosi redne brojeve u Popisu papā jer nam današnji znanstveni standardi i dostupni arhivski i arheološki izvori ne dopuštaju sa sigurnošću tvrditi da je Benedikt XVI. baš 265. po redu rimski biskup. **Po uzoru na to, nije nužno da feste brojimo.**

Brojanje festa sv. Vlaha pojavilo se u hrvatskim medijima tek zadnjih desetljeća. Ako ćemo se oslanjati na dubrovačke ljetopisce i uzeti 971. kao godinu kad se sveti Vlaho ukazao dum Stojku u Pustijerni, onda je prva Festa bila 3. veljače 972., a 2012. bit će tisuću četrdeset i prva Festa našega Obranitelja.

Svjedok, utjeha, utočište i zdravlje

DUM NIKO GJIVANOVIĆ*

Svakomu Dubrovčaninu ime svetoga Vlaha opaja srce neizrecivom milinom. Ime ovoga Svetca sjeća ga Onoga kojeg je u krilu svoje matere kao nejakog djeteta naučio zazivati s poštovanjem i vjerom. To ime sjeća ga odrasla na veliku prošlost Dubrovnika, doista malena opsegom, ali velika u živoj Isukrstovoj vjeri i u svakom pothvatu prosvjete, napretka i blagostanja, u uvjerenju da je, kao

Prior dominikanaca fr. Marko Bobaš darovao je 8. studenoga 2011. dubrovačkoj Zbrojnoj crkvi svoje viđenje svetoga Vlaha koji u krilu drži Grad. Drvorez (84x68 cm) je prethodno bio u Galeriji suvremene religiozne umjetnosti (bivša žitnica uz samostan Sv. Dominika) kao dio fr. Markove izložbe „Osluh svetoga”.

DON ŽIVKO KUSTIĆ

Jakov de Spinis iz Orleansa i Vicko Lujev: kip sv. Vlaha na Tvrđavi Lovrjenac, oko 1580. Snimio B. Gjukić.

i prošlost, na njemu osnovana i sadašnjost i budućnost Grada pod Srđem, kolijevke pjesme i lijepe knjige, uz to mnogih nabožnih, domoljubnih i humanitarnih ustanova.

Kao zjenica oka mila je Dubrovniku remek-crkva njegova nebeskoga Párca u kojoj se na glavnom oltaru kao vječni spomenik podiže starodrevni čudesni kip svetoga Vlaha, svjedok sretnih nam i kobnih dana, otajna moć koja je naše stare živo poticala na velika plemenita djela, kojima su se širom kulturnoga svijeta prodičili; utjeha koja mnogima otre suzu u oku; utočište nevoljnom, zdravlje bolesnom.

I sveti Vlaho naš gleda na nas, na one mase naroda što svečano prolaze ovih dana ispred njega. I drago mu je što ih vidi u miru Božjemu složne i utjehama vesele. I raduje se mogući [moćni] Obranitelj što još i danas Dubrovnik ne zaboravlja njega. I njegova blaga ruka na brojnim milovidnim likovima, na Svečevu hramu, na Gorici, na gradskim mirima [zidinama] i vratima, diže se u vis, Predobrome, Svetomu, Ocu doma našega, svjetujući, praštajući i moleći. Blagoslivlje Grad, naš i svoj, i u cijeloj Dubrovačkoj biskupiji stanovnike vjerne velikome Bogu, Majci od milosrđa i Božjim nebeskim svetcima.

Glasnik sv. Terezije Maloga Isusa, Dubrovnik, veljača 1932., str. 25-27.

Dubrovčanin (1876.-1949.), gradski župnik, povjesničar i kanonik

„Po zagovoru svetoga Vlaha, biskupa i mučenika, oslobodio te Bog od bolesti grla i svakoga drugoga zla. – Amen!” govori svećenik i odgovara grličani dok se vjernikovo grlo dotiče blagoslovljenim svijećama.

Vjernici znaju da to nije magija nego molitva – predanje Bogu koji sigurno čovjeku hoće dobro i onda kad ga ne usliša, kad ga ostavi u bolesti – kao i Isusa na križu. Molitva nije prepuštanje sudbini ni trgovanje s Bogom, nego slaganje sa svim što se čovjeku dogodi – jer i zlo može izaći na dobro. Tu je ključ za razumijevanje kršćanskoga pouzdanja u Boga – makar ne bili doslovno uslišani.

Isus je to naznačio kad je prije uhićenja molio: „Oče! Ako hoćeš, otkloni ovu čašu od mene. Ali ne moja volja, nego tvoja neka bude!” (*Luka 22, 42*). To predanje osigurava povjerenje – daje smionost Bogu predlagati rješenja. Čovjek zna da ga Bog ozbiljno shvaća i ostaje smiren u dobru i zlu, ne kao nevažan nego nadasve važan Božji sugovornik.

Obred grličanja, blagoslov grla o blagdanu svetoga Vlaha, primjer je takva vjerničkoga stava. Dubrovnik koji je svetoga Vlaha uzeo za zaštitnika potkraj prvog tisućljeća ne pouzdava se samo u moguća čuda, nego istim pouzdanjem u Stvoritelja među prvima na Sredozemlju razvija liječenje bolesnika suvremenim lijekovima, te je ondje i danas prastara ljekarna, jedna od najstarijih u Europi. Tako baš dubrovačko štovanje posebno iskazuje kršćanski stav pouzdanja u Boga i nastojanja da po Božjoj volji znanošću svladava prirodu, da liječi i bolesti.

Vlaho je bio liječnik u armenskoj Sebastii, u današnjoj Turskoj, kad je kršćanstvo u ondašnjoj državi bilo zabranjeno, početkom IV. stoljeća. U ono su doba svećenici i vjernici sami birali i biskupa. I to vrijedi ne zaboraviti s obzirom na izvornu demokraciju u kršćanstvu i njezino tumačenje. Narod je birao znajući da Bog izabranome daje vlast. Ali – ondašnja je vlast novoga biskupa pronasla i poslala u smrt.

Ostalo je zapamćeno da je Vlaho čudesno izliječio dječaka od bolesti grla – pa je u toj predaji i temelj obreda grličanja.

Naši sprovodi mogu biti uzorniji

IVICA TURČINOVIĆ

Ovo je napisano bez namjere da se itko uvrijedi, nego sa željom da se upozori na nešto što se vrlo često vidi na našim grobljima.

Četvrto duhovno djelo milosrđa glasi: *žalosna i nevoljna utješiti*, sedmo: *za žive i mrtve Boga moliti*, a sedmo tjelesno djelo milosrđa nalaže: *mrtva pokopati*. U ta tri glagola (utješiti, moliti, pokopati) rečeno je čemu služi sprovod i zašto idemo na njega.

Tužno je što mnogi na ukop dolaze samo kako bi ih se vidjelo ili bi bili viđeni. Prođu kraj kapse, pruže ruku ožalošćenima i – pođu doma. Pođu „na sprovod”, ali ne čekaju sprovod. Time ne iskazuju tjelesno djelo milosrđa koje nazivamo *mrtva pokopati*. A ne iskazuju ni zajedništvo, ne sudjeluju u zajedničkoj molitvi u Misi i pokopu.

Lijep je običaj izraziti ljudsku i kršćansku sućut rodbini prigodom čije smrti, ali zbog toga ne treba dolaziti na sprovod, stvarati gužvu i zapravo smetati onima koji doista dolaze na ukop. Biti na sprovodu ipak znači ostati dok se lijes ne sprovede (dovede, donese) do groba i spusti u zemlju, dok se mrtvac ne pokopa.

Ako na sprovod mnogi i ne dolaze radi mrtvaca nego radi ožalošćenih, ipak im ljudski bonton i vjerničko raspoloženje nalažu da ne ignoriraju mrtvački odar. Što to znači? Kod ulaza u kapelicu ili mrtvačnicu najprije treba iskazati počast mrtvome tijelu, pa tek onda izraziti sućut ožalošćenima.

Iz tobožnje pažljivosti prema nekim svećenicima, ili iz lijenosti ili neznanja, posudu s blagoslovljenom vodom i škropilom ili grančicom, u mrtvačnicama i u grobnim crkvicama često se ostavlja ispred oltara (na vrh lijesa, kod pokojnikove glave), a ne ispred lijesa (uz pokojnikove noge). Tako oni koji se dolaze sažaliti nemaju prigodu pomoliti se ispred lijesa i poškropiti ga nego odmah idu kondolirati, pa kad to učine rodbini na lijevoj strani, onda većina samo prođe pokraj vrha lijesa i posude s blagoslovljenom vodom i nastavi pružati ruku desnom krilu rodbine. Time izostaje molitveni susret s pokojnikom. Radi kojeg se valjda i došlo na sprovod. Posudu bi trebalo dodati ili donijeti svećeniku pred oltar tek kad on dođe tamo ili je on sam može uzeti prije samoga sprovoda.

Prije ukopa okupljamo se pred mrtvačnicom. Neki se ponašaju kao da su došli na neki skup građana ili miting, a ne na pokop. Žamor je pred mrtvačnicom, čuje se priča, javljanje poznatima, čak i šaljive dosjetke itd. Tek sviranje pogrebne glazbe ili svećenikov početak molitve prekine vrevu i galamu, ali samo na kratko.

Glasno razgovaranje ne prestaje ni u pogrebnoj povorci, posebno iza ožalošćenih. Cijelim putem pričanje, dobacivanje pa čak i smijeh. Ni kod dolaska na grob neki ne ušute misleći valjda da su dovoljno daleko od groba i

Funero Antuna Gjivanovića na Dančama 1961.

Fotografija iz ostavštine Tomislava Macana.

da se to ne čuje. Pričaju čak i dok se lijes spušta u grob! Kakvo nepoštovanje pokojnika! Naravno da ne možemo svi plakati, ali govoriti tiše, obzirnije, izbjegavati smijanje i viceve – to možemo ako se želimo ponašati civilizirano i pristojno! Ako sretnemo prijatelje i znance, zar se ne može razgovarati tiho ili pričekati da sprovod završi?

Za razliku od rodbine koja je obično u tamnijoj odjeći, neki na sprovodu često izgledaju kao da su došli na izlet ili provod – zbog vrućine, ali ipak prelagano obučeno ili u kratkim hlačama, majicama bez rukava, trenirkama raznih vrsta, kričavim i upadljivim bojama. Naravno da ne moramo svi biti u odijelima i kravatama, ali odijevanje je ipak neki znak poštovanja prema pokojniku i njegovoj obitelji. Nije baš svaka odjeća za ukop, neka se ne uklapa po kroju, a neka po boji bode oči. Zar je tako teško uru vremena izdržati u dugim gaćama ili kotuli do ispod koljena? Rodbina može u crnini i svećenik u cijeloj monturi. Nije riječ o siromasima koji doista nemaju para nego o tome da prijatelju ili djetetu na vrijeme rečemo i pomognemo da u garderobi ima i koji ozbiljniji odjevni predmet za prigode kao što je sprovod. Za to ne treba puno novca nego samo malo pozornosti i dobre volje. Funerō je oproštaj od pokojnika, rastanak s njime do susreta u onostranosti, njegov ispraćaj u vječnost i bogoslužni čin (kršćanski vjerski obred) pa mu treba pristupati s doličnim poštovanjem.

Sprovodna misa, zadušnica, i svaka druga misa za pokojnika nije privatna stvar obitelji i svećenika s kojim je dogovoreno da je reče, nego sakrament, molitveni i otajstveni spomen-čin cijele kršćanske zajednice, ponavljanje Kristove muke na Križu za sve ljude i gozba njegove ljubavi za sve koji su Njegovi. Zato je neprikladno i neprihvatljivo odlaziti s takve Euharistije s obrazloženjem da je to „njihova” misa. Štoviše, vjerniku koji shvaća vrijednost mise za pokojnika važnije bi bilo sudjelovati u misi za pokojnika negoli u samom sprovodu. Pogotovo što se i tom prigodom može izraziti sućut.

Od svećenika se očekuje da sprovod vodi s poštovanjem i dostojanstvom; bez žurbe, ali i bez odugovlačenja; da molitva bude glasna i razgovijetna i da svećenik

ne bude samo čitač tekstova iz obrednika. Ako ikad, pred zaključenim ovozemaljskim životom i pred vječnom sudbinom koju je pokojnik sam pripremao, svećenik treba reći nekoliko riječi o tome zašto vjerujemo, kamo idemo i sve to povezati s nekim primjerom iz pokojnikova života, uz poziv da mu nazočni „otpuste duge“ njegove ako im je štogod skrivio te da ga molitvom, postom i dobrim djelima preporuče Božjoj dobroti. Jer crkvenim se sprovodom zaziva duhovna pomoć za preminuloga, oda- je počast njegovu tijelu i istodobno živima pruža utjeha nade. Osim toga, ako igdje i ikada svećenik pred sobom ima one do kojih ne može doprijeti u drugim prigodama, ima ih na sprovodu! Ako ikakav primjer može prodrmati pameti i srca, može živi primjer osobe koju su poznavali. Zato nema bolje prigode govoriti o Božjem milosrđu na primjeru dotičnoga i poticati na vrline koje izgrađuju.

Odgoj u školi

S rukom na srcu

PROF. MIRJANA KAZNAČIĆ

Danas djeca i odrasli čitaju iste novine, gledaju iste televizijske emisije, slušaju djeca razgovore odraslih i sudjeluju u njima – zahvaljujući neodgovornosti odraslih žive u svijetu odraslih. Zašto ovo spominjem? Zato jer u vrijeme moga odrastanja to nije bilo tako. Mi smo bili pošteđeni svijeta odraslih, tema koje nisu bile za dječje uho. Zahvalna sam svojim roditeljima na tom velikom dječjem pravu - pravu da budem dijete. Naši roditelji su nas pripremali za život postupno, sukladno našim godinama i sposobnosti da shvatimo ono o čemu nam govore, znajući da nas svijet odraslih neće mimoći. Pripremali su nas za život učeći nas da moramo najprije naučiti izvršavati svoje obveze kako bismo imali pravo tražiti i svoja prava. Moja baba često nam je ponavljala da moramo najprije naučiti slušati kako bismo jednoga dana znali „zapovijedati“. Naravno, ne možemo živjeti kao u prošlim vremenima, ali se ne bismo ni smjeli olako odri- cati svega onoga što je dokazano dobro, a što baštinimo, naročito kad je riječ o odgoju. Tvrdim da na roditeljskim sastancima u crkvi i školi moramo sve više pomagati roditeljima i stalno ih upozoravati da je odgoj u velikoj kri- zi, te da se moramo vratiti sebi dok se još imamo kome vratiti.

Nerijetko me moji osnovnoškolski učenici „iznenade“ pitanjem što mislim o tom i tom političaru, čudnom po- našanju nekih javnih osoba, kriminalu, odnosima unutar Crkve, za koju sam ja stranku... Ne smijete i ne možete prešutjeti niti jedno dječje pitanje, iako se nije uvijek lako snaći i pružiti im valjan odgovor. Najčešće im odgovo- rim protupitanjem što oni misle o tome, i naravno, u nji- hovim odgovorima uvijek prepoznam stajalište odraslih što me i navelo na ova promišljanja. Često im ponudim i neke lijepe vijesti o kojima sam čitala ili ih gledala na

televiziji: priče o hrvatskom ponosu – ljudima koji svo- jim životom zaslužuju divljenje, uspješnim hrvatskim učenicima koji diljem svijeta osvajaju nagrade, mladim ljudima koji bez obzira na invalidnost postižu vrhunske sportske rezultate ili ih uputim na neka plemenita mjesta i događaje pa za tjedan dana podijelim s njima spoznaje i doživljaje. Ugodno je slušati kako su ti mladi ljudi ra- dosni i oduševljeni nečim što je sasvim suprotno nasilju, nesnošljivosti, kriminalu, pričama o ništavilu i besciljno- sti, lažnom blještavilu i lakom stjecanju novca... Osobno se volim naći na svim događanjima u našem Gradu jer baš na tim mjestima najbolje osjetim za čim tugujemo, ali i čemu se nadamo i veselimo. Tim prigodama susre- ćem divne ljude našega Grada do kojih mi je jako stalo i koji Grad čine Gradom. Moj vjerni pratitelj tih događa- nja su i Paljetkove riječi: „Grad je meni sve, a ja njemu samo stanovnik“. U posljednje vrijeme tih događanja je uistinu puno. Kao da smo se svi probudili i ujedinili u poruci da nas još ima.

Spominjem se radosti i ponosa koji su me ispunili pri- godom predstavljanja knjige *Horacije u dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća*. Razmišljam o kineskoj mu- drosti koja kaže da je sretan čovjek koji je imao dobrog učitelja, ali i onoj hrvatskoga tribuna i ministra prosvjete Stjepana Radića da nema tako bogate države koja može platiti dobrog učitelja. Ovih dana, u općem metežu za- brinjavajućih i žalosnih vijesti, koje čitaju i slušaju i naši najmlađi, o onima koji su s rukom na srcu opće zamijeni- li privatnim, zadaća učitelja je nemjerljiva. Svaki učitelj mora htjeti i znati pravilno reagirati u situaciji kad je Do- movina „ugrožena“, a njezin ponos zgažen, razapet. Bez obzira na višestranačje odnos prema Domovini uvijek mora bit jednostranački jer Hrvatska nisu „oni“ gore spo- menuti, nego oni neki drugi, divni ljudi koji čine pravu, bolju Hrvatsku. Meni je kao Bogom poslan poslužio Dan kravate. Danima sam sa svojim učenicima šivala kravatu od 6,5 metara, pričala im priče o njezinom podrijetlu, učila ih vezati je u formu kralj Tomislav, organizirala na- tjecanje u spretnosti vezivanja... Vrhunac radosti bio je oblikovanje žive kravate od 500 učenika. Koliko života i ponosa je iskri- lo iz te žive, hrvatske kravate, osvje- dočili su i mediji. U trenutku kad su naši najmlađi izjavili da su ponosni jer su Hrvati od kojih je kravata potekla, znala sam da sam ispunila svoju učiteljsku, odgojno-do- moljubnu zadaću. Učitelj nikad ne smije stajati po strani, ne smije biti slijepi promatrač, a najbolji primjer svima nam je Šenoina Branka. Naša kravata i danas visi u škol- skome holu kao podsjetnik na probuđeni ponos.

A evo i lijepe priče o našoj Školi u Antuninskoj, na kantunu od Place. Silna čeljad slila se te listopadske ne- đelje u Grad. Svi su išli u istom pravcu, a među inima žurio je i gospar Luko Paljetak, ali i naš don Stanko. Valja stići na vrijeme u Školu, u jedanes manje kvarat. Divno je bilo naći se u mnoštvu domaće čeljadi. Gospar Luko recita, slavi život: sirom iz ulja, pršutom, domaćim

kruhom, slanim srdelama i domaćim štrudelom. Klapa Ragusa pjeva, a don Stanko blagosivlje. Slavi se tradicija Držićeva Grada, obiteljska tradicija stara 50 godišta. Nažalost, u mnoštvu primjetila sam samo jedno dijete i jednoga mladića. Zašto? Baš najmlađi moraju znati da je i Buffet Škola mjesto gdje vam se sa zida smiješi Sunce obgrljeno školskom bursom i ispunjeno slatkim mirisom domaćeg kruha, mirisom maminih i noninih ruku, mjesto koje prkosi negativnim promjenama čuvajući od zaborava ono što smo bili i što bismo trebali biti, prkosi kafićima i pizzerijama. Nakon nekoliko dana sve svoje lapadske učenike povela sam u Školu. Neka znaju da to mjesto postoji. Mnogi su i uživali u sočnom domaćem sendviču gospođe Dinke i nisu pošli na pizzu, a kolu su zamijenili limunatom. Lijepo je bilo čuti i usklik jedne djevojčice: „Pogledajte, ono je slika Ante Gotovine.“ Da, i on je našao sklonište u ovom dubrovačkom kantunu Lijepe naše domovine.

Iz primjera u primjer vrtim se nekako u začaranom krugu stvarnoga i željenog života. Na blagdan Svih svetih na Boninovu sam susrela bliske prijatelje. Same, bez njihove troje djece. Na upit gdje su im djeca odgovorili su mi da su dokasna (dorana) bili vanka, a da i nerado idu na ovakva mjesta. Ostala sam zaprepaštena. Što nam se to događa, nama odraslima, a ne djeci?! Prepuštamo ih neodgovornim pravima i željama pa čak i na dan kada iskazujemo ljubav prema onima koje volimo, a više nisu s nama na ovom svijetu, na dan kada vječnost života suprostavljamo pričama o ništavilu! Je li i to europski model življenja? Osobno, ako moram birati između takvoga europskog načina života i onog u kojem će naša djeca biti dubrovačka djeca Juga, Linda i svetoga Vlaha, biram ovo potonje, pitajući se jesmo li mi Hrvati išta naučili iz višestoljetne prošlosti i bliske nam sadašnjosti. Do kada će, kao što naš vrli Matoš reče, Hrvat Hrvatu biti najveći vuk, a dva Hrvata tri stranke? Želim da svi skupa roditelji – učitelji – Crkva odgojimo našu djecu tako da postanu drukčija od onih koji s rukom na srcu zaboravljaju javno i misle samo na privatno. Vodimo našu djecu u Knežev dvor i zaustavimo se s njima pred natpisom *Obliti privatorum publica curate* kako bi oni, svjesni značenja te svevremenske mudrosti, zaslužili pravo uz hrvatsku himnu iskreno staviti ruku na srce. Krenimo svi skupa u novi početak uz blagoslov Božića koji nam već kuca na vrata. Neka Božić blagoslovi sve vas i sve koje volite!

Djeca u ulici Od rupa. Snimio Božo Gjukić.

Čemu kosti svetaca i Moćnik u dubrovačkoj Katedrali

Katedrala je glavna bogoštovna zgrada područne Crkve; posebnim je čini njezina svrha okupljanja vjernika oko svoga biskupa. No, ona je i ustaljeno mjesto hodočašćenja svetim moćima.

Moći (na hrvatskome isključivo u množini) ili *relikvija* (na latinskom se sad koristi i u jednini, a izvorno je bilo u množini, grčki se kaže *leipsana*) jesu opipljiv predmet koji je predmet religiozna štovanja radi veze sa svetom osobom, svetinja koja vjernicima predstavlja poveznicu s nebesnikom, uzorom koji ih zagovara svojim molitvama. U pravilu je riječ o ostatku tijela Božjega ugodnika, najčešće kosti, no u moći se ubrajaju i predmeti povezani s njima kao oruđe mučenja, odjeća, sve što predaja povezuje s Gospom ili s Kristovim životom, mukom, smrću i uskrsnućem. Običaj čuvanja i čašćenja moći razvio se od poštovanja mučenika, iako je još Mojsije iskazivao čašćenje kostima praoca Josipa, Abrahamova praunuka (*Izlazak* 13, 19 i *Jošua* 24, 32). Redovito mjesto pohrane moći u crkvi je njihovo polaganje (uzidavanje, ugrađivanje) pod oltar ili, što je ranije bio česti slučaj, u oltarnu ploču (mensu). Ta se pločica zove *grēbac* ili *grobac* i nad njom se u Euharistiji obavlja posveta.

Moćnik na hrvatskom jeziku pokriva dva latinizma: 1. *relikvijar*, umjetnički izrađen predmet u kojem se čuvaju svete moći, i 2. *relikvijarij*, kapelicu relikvija, riznicu, dvoranu u kojoj se čuvaju dragocjene moći. Moćnik je u oba smisla: kameni sarkofag (kao sv. Alberta Velikog u Kölnu, sv. Martina u Toursu, bl. Marije Propetoga Petković u Blatu) ili kovinsko-stakleni lijes (kao bl. Oza-ne u Kotoru) ili kosti uložene u voštanu figuru (kao sv. Silvana u crkvi Sv. Vlaha). U prvome smislu, za manje dijelove, moćnik može biti izrađen u raznim oblicima, redovito od zlata i srebra: kao kapsula-*theca*-medaljon, okov-uložnica, oklopnica, ampula-cilindar, pokaznica, piksida, urna, ploča/ormarić; nalik na: krošnju, križ, anđela, janje, golubicu, pelikan, ribu, simbol evanđelista, kuću, torbu, fenjer; kao škrinja, lijes, sarkofag; glava, poprsje, prst, šaka, stopalo, podlaktica sa šakom, potkoljenica sa stopalom. *Stauroteka* je vrsta moćnika u koji se okivaju komadići Kristova križa.

Prvi moćnici bili su žrtvenici podignuti nad grobovima mučenika (crkva Sv. Petra u Rimu sagrađena je nad grobom apostolskoga prvaka). U prvim stoljećima Rimski se Crkva protivila prijenosu kostiju i komadanju ostataka svetaca pa je umjesto toga onima koji su tražili nešto dodirljivo kao nabožnu stvar i predmet pobožnosti, kao moći slala predmete koje su bile u dodiru (*reliquae ex contactu*) s grobom čašćenoga. To je najčešće bio komad

tkanine, sukna ili pletiva koji je mogao zračiti svetčevom energijom nakon što bi barem prenoćio na mučenicovu grobu, pa čak i vosak ili ulje iz uljanice koje je gorjelo blizu grobova, ili zemlja ili pijesak iz Svete Zemlje. Istočna je pak Crkva još od IV. stoljeća počela prenositi, usitnjavati i razlažati zemne ostatke Božjih ugodnika. Taj se običaj raširio i na Zapadu pa je papa Grgur III. (731.-741.) uz tadašnju crkvu Sv. Petra u Vatikanu sagradio prostoriju u koju su pohranjene moći svetih apostola, mučenika i priznavatelja. Prije toga je papa Ivan IV. Dalmatinac (640.-642.) u lateransku krstionicu pohranio moći svetih Venancija, Staša, Mavra i drugih mučenika koje je opat Martin prenio iz Dalmacije i Istre.

U prvoj Crkvi svi su se vjernici nazivali svetima (tako: *Druga Korinćanima* 13, 12; *Efežanima* 1, 4; *Filiplijanima* 4, 22; *Kološanima* 3, 12). Oni su bili sveti jednostavno zato što su ušli u blisko zajedništvo s Uskrslim, time što su postali članovi zajednice Kristovih sljedbenika. Kako je zajednica učenika rasla i gubila prvotni zanos i gorljivost, uobičajilo se samo iznimne ljude nazivati svetima i to tek nakon što umru, a osobito ako su skončali kao mučenici. Stoljećima su ljudi aklamacijom priznavali pojedince svetcima, bez formalnoga postupka. Od XII. stoljeća u Katoličkoj Crkvi proglašenje svetim mora odobriti papa.

Svi su kršćani „sa svom smjelošću” (*Djela apostolska* 4, 29) pozvani isijavati svjetlo života „u velikodušnosti, dobroti, nehinjenoj ljubavi i istinitoj riječi” (*Druga Korinćanima* 6, 6-7); biti pripralni priznati Krista pred ljudima i slijediti ga sve do prolijevanja krvi jer je mučeništvo najveći dokaz ljubavi (*Ivan* 15, 13). Grčka i latinska riječ za mučenika, *martyr*, prvenstveno znači svjedok. Mučenik je svjedok vjere. Postojanost mučenika jedan je od motiva vjerodostojnosti kršćanske religije. Zato do pred kraj prvoga tisućljeća kršćanstva nije postojao današnji postupak proglašenja blaženim (beatifikacija) i svetim (kanonizacija). U izvješću o mučeništvu sv. Polikarpa Smirnskoga (69.-125.) stoji: „Mi se klanjamo Kristu jer je Božji Sin, a mučenike pak kao Gospodinove učenike i nasljedovatelje s pravom dolično častimo zbog njihove iznimne ljubavi prema svojemu kralju i učitelju. O, da i mi postanemo njegovi sudrugovi i suučenici!”

Od početka kršćanstva, pojedinci su smatrali moći načinom da se približe svetima i tako stvore bliže veze s Bogom. Drugi nicejski (sedmi ekumenski) sabor 13. listopada 787. određuje: „Za one koji odbacuju moći kojega svetog mučenika određujemo: ako je riječ o biskupima ili klericima, da ih se smijeni; ako se pak radi o monasima ili laicima, da ih se isključi iz zajedništva.”

Papa Ivan XV. piše 3. veljače 993.: „Moći mučenika i priznavatelja štujemo tako da se klanjamo Onome čiji su mučenici i priznavatelji; častimo sluge kako bi štovanje prešlo na Gospodara koji je rekao: ‘Tko vas prima, mene prima’ [Matej 10, 40] da bi nas, koji nemamo po-

Središnji dio kapelice svetih moći u Dubrovniku.
Snimio Josip Berner 1931.

vjerenje u našu pravednost, pomagale njihove molitve i zasluge u predobroga Boga, da postignemo ono oko čega djelotvorno nastoje spasonosne Božje zapovijedi, sveti kanoni i časni oci i čvrstoću uvjerenja koja se nalazi u uspomeni časnog biskupa koja se predaje bogoštovlju.”

Tri stoljeća kasnije, u *Odluci o zazivanju, čašćenju i moćima svetaca i o svetim slikama* od 3. prosinca 1563. Tridentski sabor određuje: „Sveti sabor zapovijeda svim biskupima i ostalima koji nose vlast i brigu naučavanja, da u skladu s običajima Katoličke i apostolske Crkve primljenima od vremena početaka kršćanske religije, u suglasnosti sa svetim ocima i dekretima svetih sabora: da ponajprije marljivo poučavaju vjernike o posredovanju i zazivanju svetaca, o štovanju moći i o zakonitoj upotrebi slika, učeći ih, da svetei kraljujući zajedno s Kristom Bogu prinose svoje molitve za ljude; da je dobro i korisno ponizno ih zazivati i utjecati se njihovim molitvama i njihovoj pomoći kako bismo izmolili dobročinstva od Boga, po njegovom Sinu Isusu Kristu, našem Gospodinu, koji je naš jedini Otkupitelj i Spasitelj; te da bezbožno misle oni koji niječu da bi trebalo zazivati svetce koji u nebu uživaju vječno blaženstvo; ili koji tvrde da se oni ne mole za ljude, ili da je krivobojstvo njih zazivati kako bi se molili i za nas pojedinačno, ili da je to suprotno Božjoj riječi, i da se protivi časti jedinog posrednika između Boga i ljudi Isusa Krista [usp. *Prva Timoteju* 2,5]; ili da je ludo riječju ili mislima moliti one koji kraljuju

na nebu. Vjernici trebaju častiti sveta tijela svetaca i mučenika i drugih koji žive s Kristom, koji su bili živi udovi Krista i hram Duha Svetoga [usp. *Prva Korinćanima* 3,16; 6, 15.19; *Druga Korinćanima* 6, 16], koja će On uskrsnuti i proslaviti u vječnom životu i po kojima Bog ljudima daje mnoga dobročinstva; tako da one koji tvrde da ne treba štovati moći svetaca i da im ne treba iskazivati čast, ili da vjernici beskorisno časte njih kao i druge svete predmete, ili da uzalud pohađaju spomen-mjesta svetaca kako bi tako izmolili njihovu pomoć, treba u potpunosti osuditi, kao što ih je Crkva već prije osudila i kao što ih osuđuje i sada.”

Bivši dubrovački nadbiskup, papa Pio IV. propisao je 13. studenoga 1564. za cijelu Crkvu službeni obrazac vjeroispovijesti (Tridentski sažetak vjerovanja). U njemu se ističe i rečenica: „Čvrsto držim da... treba častiti i zazivati svetce koji s Kristom kraljuju... i da njihove moći treba častiti.” Nju je s ponosom ponovila i Sinoda Dubrovačke biskupije održana u stolnoj crkvi Gospe Velike u Dubrovniku od 17. do 19. listopada 1900.

Rimski katekizam, sastavljan na Tridentskom saboru 1562.-1564., proglašava da je štovanje svetih zakonito. Prema starome hrvatskome prijevodu pita se i odgovara ovako: „Odkle se potvrđuje krepost relikvija, to jest svetih moći i ukazuje se jakost i moć njihova? Da tko ne će vjerovati i radi poštenja koje se ima svetijema i zaštice koje radi nas primaju one stvari čudovite učinjene na njihove grobove, i oči i ruke i sva uda izgubljena – povraćena na pravo biće i odagnane hudobe iz tjelesah ljudskih. Koje nijesu bili slučajevi kako mnogi; nijesu bili štjeteli kako primudri ljudima su svjedoci priobilati sveti Ambroz i sveti Agustin koji zapisashe u knjige. Što veće? Ako haljine [*Marko* 5, 27-29; *Luka* 8, 43], ubrusi [*Djela apostolska* 19, 12], ako sjen svetijeh [*Djela apostolska* 5, 15], prije nego preminuše iz ovoga života odagnashe nemoći i povratish jakosti, tko bi najposlije smio zatajati da Bog ne čini ista čudesa po svetomu pepelu, po kostima i po ostalijem moćima svetijeh? Prikaza ovo onaj mrtvac [*mrtvac*], koji, po sreći unesen u grob Elizeja, ončas oživlje budući dotaknuo tijelo njegovo” (*Druga o kraljevima* 13, 21, usp. i *Sirah* 48, 14).

Svetci su Božji prijatelji; na Zemlji s Kristom trpe i proslavljaju se. Pošto su više ujedinjeni s Kristom, jačaju Crkvu. Uče životu i svetosti. Svojom sudbinom povezuju nas s Otkupiteljem. Slavi ih se općenito na dane njihova rođenja za Nebo. Na blagdane svetaca propovijedaju se divna Božja djela i navješćuje uskrsno otajstvo prolaska kroz muku i smrt na život, a Božji ugodnici se predočuju kao uzori koje treba slijediti. Uspomena svetih časti se zbog dijeljenja sudbine s Isusom, ljubavi i dražesti, zazivanja Krista i njegove slave.

Da bi se nekoga častilo kao svetca on ne mora imati besprijekoran i bezgrješan život, nego vatrenu i iskrenu predanost molitvi i dobrim djelima, čime postaje uzor

junačke kreposti. „Pravo štovanje svetih nije toliko u mnogim vanjskim činima, nego više u jačini djelotvorne ljubavi kojom od svetaca tražimo iz života primjer, udio u zajedništvu s njima i pomoć od njihova zagovora” (*Lumen gentium*, br. 51).

Današnji dubrovački Moćnik potječe od onoga u crkvi Sv. Stjepana u Pustijerni gdje se spominju prve svetačke moći u Raguziju. Bizantski car Konstantin Porfirogenet u djelu *O vladanju carstvom* u X. stoljeću bilježi da se ondje čuva tijelo sv. Pankracija. Ljetopisac Milecije u XII. stoljeću spominje da su se u istoj crkvi Sv. Stjepana čuvale moći sv. Nereja, Ahileja, Domitile i Petrunjele koje su, prema dubrovačkoj predaji, donijeli bjegunci iz Rima s kraljem Pavlimirom na čelu. Tim su moćima 1015. godine pridodane moći sv. Zenobija i njegove sestre Zenobije koje je iz Carigrada donio Grk Frontin. Moći sv. Vlaha donesene su 1026. godine... Godine 948. kraljica Margarita, udovica hrvatskoga kralja Stjepana Miroslava, darovala je crkvi Sv. Stjepana dva komada Kristova Križa u uspomenu na preminuloga muža.

Najkasnije od kraja XII. stoljeća moćnik se nalazio u posebnoj kapelici nad voltima jednoga pokrajnog broda dubrovačke romaničke katedrale Sv. Marije, usporedivo onomu kako je do danas smješten u katedrali Sv. Tripuna u Kotoru. U listopadu 1573. apostolski vizitator Giovanni Francesco Sormano spominje da se do njega popeo uskim stubištem. Serafino Razzi je 3. veljače 1588. gledao kako se nakon Procesije, „svetačke moći vraćaju u kapelicu koja se nalazi iznad nekih loža prvostolne crkve. U nju se uspinje jednim stubama, a silazi drugim”. Moći su bile smještene u dva sanduka okovana željeznim trakama i zatvorena s pet ključeva koje čuvaju prokurator. U Statutu Grada Dubrovnika iz 1272. određuje se da svake godine uoči Sv. Vlaha knez o trošku dubrovačke Općine Katedrali dâ libru (372 grama) čistoga bijelog tamjana da se pokade svete moći.

Nakon velikoga potresa 6. travnja 1667. Katedrala se urušila pa zapalila. Preživjele moći i moćnike otkopavalo je 200 radnika pod vodstvom Marojice Kaboge i prenijelo ih u tvrđavu Revelin. Tamo su od 20. travnja 1667. dva vlastelina bila zadužena da stanuju i čuvaju ih. Iz Revelina su 31. srpnja 1667. u svečanom ophodu kao na Sv. Vlaha prenesene u kapitul Dominikanskoga samostana gdje su ostale 54 godine. U današnju kapelicu Moćnika prenesene su u pokorničkom ophodu 3. veljače 1721. u kojem je sav kler, vlast i puk išao bosonog. Iz Moćnika su bile evakuirane samo za vrijeme Domovinskoga rata, u rujnu 1991., i to u dva kontejnera u podrum Biskupske palače, a vraćene su 8. srpnja 1994.

Stjepan Skurla piše 1868.: „Ljepota i bogatstvo ove svete shrane [*riznice*], svakomu je za čudo, ko je pohodi. Na sve strane su uložnice od drva umjetno izrađene i pozlaćene, a u svakoj uložnici po jedne svete moći, oklopljene u zlato ili u srebro na način glave, ruke, noge i

prsi, i u svakovrstnom posuđu, oklopnica itd.” Dubrovački puk vrlo je osjetljiv na pokušaje iznošenja svetih moći iz njihova vjekovnog prebivališta. Ni pod cijenu prijetnji sultana Bajazita II. i pape Inocenta VIII. godine 1490. Dubrovačka Republika nije htjela dati relikviju jedne ruke. Vijeće umoljenih je tada Firentincima odgovorilo kako su gradu Dubrovniku, budući da je na granici s nevjernicima, svetačke moći i pomoć svetaca potrebniji nego njihovu gradu koji se ne nalazi u sličnoj opasnosti, nego zadovoljan i siguran uživa u miru. Uza svu opasnost ratnih razaranja, nije se dopustila evakuacija dubrovačkih relikvija ni u Prvome svjetskom ratu (u Graz), ni 1991.-1992., tijekom rata za hrvatsku neovisnost, kad ih je UNESCO htio „skloniti” u Italiju. Relikvija glave svetoga Vlaha, Párca i prvoga Gospara, iz Grada nije smjela ni privremeno, pa ni na Vatikansku izložbu „Hrvati - kršćanstvo, kultura i umjetnost” (1999.-2000.), a kapitulacija fašističke Italije 8. rujna 1943. omela je talijanske fašiste da je tada iznesu iz Grada.

Ako se pribranije i pozornije razvidi, diranje u Moćnik sakati temeljno ljudsko pravo tih kostiju da u miru čeka ju uskrsnuće, a to je u pravu kazneno djelo povrede mira pokojnika koje državno odvjetništvo progoni po službenoj dužnosti („Tko neovlašteno odnese, ošteti, uništi, sakrije ili premjesti dio tijela umrle osobe, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine”).

Kanonsko pravo ne govori o Riznici ili kapelici moćnikā u kojoj se čuvaju tolike moći i moćnici jer su tako velike zbirke kao što je dubrovačka vrlo rijetke. Stoga bi za poticanje njihova čašćenja i način predstavljanja trebalo proučiti iskustva velikih relikvijarija Rima i drugih talijanskih i francuskih gradova.

Ipak, o štovanju svetaca i svetih moći *Zakonik kanonskoga prava* određuje: „Da bi se poticalo posvećivanje Božjega naroda, Crkva [...] promiče istinsko i vjerodostojno štovanje drugih svetaca čiji primjer vjernike izgrađuje, a zagovor štiti.” (kanon 1186); „Svete se moći ne smiju prodavati [*nefas est*].” (kan. 1190 § 1.); „Neka se čuva drevna predaja pohranjivanja moći mučenika ili drugih svetaca ispod nepomičnih oltara, prema odredbama predanim u bogoslužnim knjigama.” (kan. 1237 § 2.); „Bez dopuštenja Apostolske Stolice ne mogu se ni na koji način valjano otuđiti, ni trajno premjestiti znamenite moći, a ni one kojima puk iskazuje veliko čašćenje.” (kan. 1190 § 2.); „Da bi se zaštitila posvećena i dragocjena dobra, neka se vodi stalna briga za održavanje i upotrebljavanju primjerena sigurnosna sredstva.” (kan. 1220 § 2.).

Bivši *Zakonik kanonskoga prava*, koji je bio na snazi od 1918. do 1983., imao je odredbe koje se danas mogu smatrati pravnim pravilima jer novi *Zakonik* u njihovu djelokrugu nije ništa propisao: „Dobro je i koristonosno zazivati Božje službenike koji zajedno s Kristom kraljuju i častiti njihove likove i moći.” (kanon 1276); „Znamenite moći (*insignes reliquiae*) svetaca i blaženika jesu

tijelo (*corpus*), glava (*caput*), ruka (*brachium*), podlaktica (*antibrachium*), srce (*cor*), jezik (*lingua*), ruke (*manus*), noga (*crus*) ili onaj dio tijela na kojemu je mučenik bio mučen, pod uvjetom da je taj dio cijel i da nije sitan.” (kanon 1281 § 2). „Moći moraju, kada se izlažu, biti zatvorene u škrinjacima ili moćnicima, te zapečaćene.” (kanon 1287 § 1); „Upravitelji crkvi i svi ostali na koje to spada dužni su brižno paziti da se svete moći ne oskrvnu na bilo koji način i da se čuvaju dovoljno dolično” (kanon 1289 § 2).

Moćnik stolne crkve Gospe Velike je prostor kojem su Dubrovačka Republika (njezine upravne strukture: Vijeće umoljenih i Malo vijeće); redovničke zajednice (ukinuti samostani benediktinki, dominikanki i klarisa, a možda i benediktinaca) te vjernici, od laika do nadbiskupa, namrli moći svetaca sa svom njihovom umjetničkom opremom. To najveće vjersko, hodočasničko i kulturno-umjetničko blago staroga Dubrovnika smješteno je lijevo (južno) od glavnoga oltara, u kapelici moćiju. U skladu s glavnom funkcijom Moćnika, arhitekt Marino Gropelli (1662.-1728.) i dekorater Petar Matejević (1670.-1726.), proželi su ga baroknim žarom punim patosa i kićenosti.

Prema neobjavljenim popisima iz 1945. i 2002. ondje se čuva 161 moćnik numeriran brojevima od I do CLXXXII (s tim da nedostaju predmeti označeni rimskim brojevima od 95 do 107 te 111, 114, 117, 118, 136, 156, 168 i 172), jedna škrinja s moćima, dva moćnika u obliku ormarića, jedan moćnik u obliku drvenoga križa i pet moćnika raznih svetaca.

Popisima iz 1945. i 2002. treba dodati moćnik bl. Marije Propetog Petković (1892.-1966.) koji je darovao postulator njezine kauze fr. Paolo Lombardo 9. srpnja 2003. i moćnik bl. Alojzija Stepinca (1898.-1960.) koji je o Festi sv. Vlaha 2004. darovao zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić. Oba moćnika su u obliku pokaznice.

To su ukupno 172 moćnika. Od toga 12 moćnika sadržava predmete za koje se vjeruje da su bili u dodiru s Isusom Kristom: komadići drva svetoga križa (I, XIII, XX, XCI, CXXXI i CLXVII), ulomak svetoga Groba (III), sveta pelenica (LXXVI), nekoliko niti haljine (XXXI-II), drača trnove krune (XXVII), komadić spužve (VIII i XIV), a u 160 moćnika nalaze se kosti raznih Božjih ugodnika, od kojih se znaju imena i status njih 73: 71 svetca (52 muška i 19 ženskih) i četiri blaženika (dva muškarca i dvije žene). Među utvrđenim svetcima: 16 ih je imalo biskupski red, dva su bili opati, četiri svećenici, dva đakona, 14 djevoja, dvije udovice. Od 71 svetca, za 42 se zna da su bili mučenici.

Tijekom stoljeća pristup u kapelicu moćiju bio je pridržan isključivo kleru i najvišim državnim dužnosnicima. Zadnjih desetljeća Moćnik je otvoren za razgledanje posjetiteljima Dubrovnika. Većina traži atrakciju diveći se ambijentu i filigranskoj obradi. Pri tom izostaje elementarno poštovanje ostataka ljudskih tijela, a nekmoli čašćenje svetačkih moćiju.

Davor Domančić (1926.-2000.) ističe: „Dubrovački je Moćnik najuže povezan s Dubrovnikom, sastavni je dio njegove povijesti. Bio je predmet neprestane brige i nastojanja dubrovačke svjetovne i crkvene vlasti da nabavlja moći svetaca, da ga umnaža novim moćnicima i čuva kroz stoljeća. On je ponos Dubrovnika. S njim i počinje pisana povijest toga Grada. Stoga je uvijek bio istican kao posebna vrijednost u opisima Dubrovnika kroz stoljeća. Dospio je i u Shakespeareovu dramu *Na tri kralja*, što je veliki dramatičar mogao naći kod engleskoga putopisca Guylforda koji pišući o Dalmaciji spominje grad bogat moćima svetaca. Moćnik je opjevao i Jerolim Kavanjin u spjevu *Bogatstvo i uboštvo*. Moćnik je uvijek bio na diku Dubrovniku, po čemu se taj grad i prepoznavao. U njemu su očuvane sve dubrovačke svetinje koje su živjele kroz svu povijest Grada i postale sastavni dio te slavne prošlosti.” (*Zavičajni album*, 2008., str. 280-281).

Godine 1595. fr. Serafino Razzi zapisao je: „Svijetla dubrovačka gospoda vrlo brižno, gotovo škrtu ili, bolje rečeno, odlučno čuvaju svetačke moći. Zbog toga ih nikad nisu pristali darovati niti su prepustili ijednu od njih.”

Na neke dvojbe koje oko svetih moći imaju i današnji ljudi, crkveni je Naučitelj tijekom 1272. ili 1273. godine ovako odgovorio:

O čašćenju zemnih ostataka svetaca

SV. TOMA AKVINSKI (1225.-1274.)*

Čini se da se svetačke moći nikako ne smiju zazivati. Naime, ne smije se činiti nešto što može biti povod za zabludu. A štovati ostatke mrtvaca čini se da pripada u zabludu pogana koji su mrtvim ljudima odavali počast. Zbog toga ne treba cijeniti moći svetaca.

Nadalje, budalasto je klanjati se bezosjećajnoj stvari. A moći svetaca su bezosjećajne. Zato je glupo pred njima se ponizno moliti.

Osim toga, mrtvo tijelo nije ista prilika kao živo tijelo pa se čini da zbog toga nije istovjetno s njime. Stoga se čini da nakon smrti nekoga svetca njegovo tijelo ne treba obožavati.

Ali protiv toga je što se čita u knjizi *O vjerskim istinama*: „Vjerujemo da se tijelima svetaca, a posebice moćima blaženih mučenika, kao Kristovim udovima, treba najiskrenije klanjati.” I dalje: „Ako tko ima suprotno mišljenje, smatra se da nije kršćanin nego sljedbenik Eunomija i Vigilancija.”

Odgovaram kao što kaže Augustin (*O Državi Božjoj*, I, 13): „Ako je očev kaput ili prsten, ili bilo što te vrste, djeci toliko draži koliko je veća njihova ljubav prema roditeljima, ni na koji se način ne smije prezirati njihova tijela koja su s nama sjedinjena puno prisnije i povezani-je nego bilo koji komad odjeće koji nosimo jer ona pripadaju čovječjoj naravi.” Iz toga je jasno da onaj koji gaji

Benozzo Gozzoli, Sv. Toma Akvinski, između 1468. i 1484., ulje na drvu, čuva se u Louvreu.

određeno čuvstvo prema komu, pokazuje bojazan i prema onome što preostane nakon smrti te osobe, ne samo prema tijelu ili dijelovima tijela, nego i prema vanjskim stvarima kao odjeći i slično. A očito je da Božje svetce moramo poštovati kao Kristove udove, Božje sinove i prijatelje te kao naše zagovornike. Stoga i njihove ostatke, kakvegod, slično trebamo častiti njima u spomen, a poglavito njihova tijela koja su bila hram Duha Svetoga (*Prva Korinćanima* 6, 19) i oruđe Duha Svetoga koji je u njima stanovao i djelovao, i koja će se suobličiti Kristovu tijelu po slavnome uskrsnuću. Stoga Bog prikladno nagrađuje te moći čineći čuda u njihovoj nazočnosti.

Na prvi prigovor treba reći: to je bilo gledište Vigilancija. Jeronim u knjizi koju je napisao protiv njega (u drugom poglavlju) prenosi da je rekao: „Pod izgovorom vjere vidjeli smo da je uveden obred blizak poganskome. Malenu hrpu praha, ne znam čiju, omotanu dragocjenim platnom, štuju poljupcima.” Nasuprot tome, Jeronim u pismu Ripariju kaže: „Mi ne obožavamo ni moći mučenika, ni sunce, ni mjesec, ni anđele; to bi bilo idolopoklonstvo. No, častimo moći mučenika i obožavamo Onoga čiji su oni mučenici [jer mučenik, na grčkom *martyr*, izvorno znači svjedok]. Poštujemo slugu da se čast slugama prelije gospodaru.” Tako, dakle, časteći moći svetaca ne upadamo u zabludu pogana koji su iskazivali idolopoklonstvo mrtvim ljudima.

Na drugi prigovor valja reći da bezosjećajno tijelo ne štuju zbog njega nego zbog duše koja je bila sjedinjena s njime, a sada uživa u Bogu, kao i zbog Boga čiji su bili službenici.

Na treći prigovor treba reći da mrtvo tijelo nekoga svetca nije ono isto koje je imao dok je živio, zbog različitosti oblikovnice, to jest duše, ali je isto zbog istovjetnosti tvari koja se ponovno ima sjediniti sa svojom oblikovnicom.

Suma teologije, III. dio, pitanje 25, članak 6

Projekt o depopulaciji povijesne jezgre Dubrovnika

ANA PROHASKA

Danas, vjerojatno više nego ikad, svjedoci smo poodmakle depopulacije unutar dubrovačke povijesne jezgre. Promjene u načinu života, društvene, političke i gospodarske okolnosti, utjecale su na kretanje broja stanovnika Grada, uzrokujući njegovo stalno opadanje. Proces depopulacije jedna je od demografskih pojava koja u posljednjih sto godina zahvaća i brojna druga područja u Hrvatskoj, a u Povijesnoj je jezgri poseban zamah dobila u posljednja tri desetljeća XX. stoljeća. Depopulacija se očituje kroz trajno iseljavanje stanovnika i veliki pad prirodnog prirasta u najstarijem dijelu Dubrovnika.

S obzirom da je proces depopulacije unutar Grada već odavno detektiran i donekle osviješten u široj društvenoj zajednici, u sklopu Poslijediplomskoga doktorskog studija *Povijest stanovništva* na Sveučilištu u Dubrovniku pokrenut je početkom 2011. projekt koji se bavi upravo tom problematikom – iseljavanjem stanovništva iz Grada. U projektu sudjeluju doktorandi Poslijediplomskoga doktorskog studija *Povijest stanovništva*: Rina Kralj Brassard, Ivana Lazarević, Nada Raič, Neda Kovačić, Irena Ipšić, Jelena Obradović Mojaš, Igor Jurišić, Marinko Marić i Ana Prohaska, pod vodstvom dr. Nenada Većarića. Projekt su poduprli dubrovački Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Grad Dubrovnik. Odmah po utvrđivanju teme i konzultacije dostupne literature, pristupilo se izradi anonimne

Ulica pred Sv. Rokom, uz koju se stoljećima veže nabijanje lopte, često je posve pusta.

Snimila Ana Prohaska.

Na prste se može izbrojiti bânke Zelene place na Gundulićevoj poljani. Snimila Ana Prohaska.

ankete, sastavljene od četiri dijela, s ciljem utvrđivanja demografske slike Grada, kako bi se saznalo koliko osoba stvarno živi unutar Zidina, odredila obiteljska struktura kućanstava te dobna, spolna, ekonomska i obrazovna struktura stanovništva. Propitivanjem preostalih stanovnika o životu u Gradu, utvrdit će se mogući razlozi iseljavanja, te problemi s kojima se građani susreću u svakodnevnom životu. Anketa se provodi od ožujka 2011., i do sada su većim dijelom anketirani stanovnici koji žive u ulicama na području od Pelina do Prijekoga, Karmena, Svete Marije, Jezuita, Gundulićeve i Bunićeve poljane te ravnog dijela Grada (sa svim ulicama okomitim i poprečnim u odnosu na Ulicu od puča). Prikupljanje podataka ušlo je u završnu fazu i sada preostaje pozvoniti na vrata onim žiteljima koji nisu zatečeni doma, a za koje postoje naznake da tu žive. Anketa će po svemu sudeći biti završena krajem ove godine. S obzirom da anketiranje još traje i da tek slijedi pobrojavanje stanovnika Grada te njihovo razvrstavanje na stalne i privremene odnosno povremene stanovnike, uz izradu brojnih statističkih izračuna te dubinsku analizu prikupljenih podataka, odnosno demografske slike preostalih stanovnika, ovdje ću izložiti tek neke osnovne zaključke proizašle iz dosadašnjeg (još nedovršenog) istraživanja.

Dosadašnje spoznaje

Prije nego što se osvrnem na prethodne rezultate ankete (koji će biti nadopunjeni novim spoznajama kad ona završi), radi lakšeg razumijevanja procesa depopulacije unutar Povijesne jezgre Dubrovnika, valja prikazati i dosadašnje rezultate autora koji su se bavili tom problematikom u novije doba. Njihovi su radovi, uz službene statističke podatke, korišteni u pripremi ovog istraživanja.

Stjepan Krivošić (*Stanovništvo Dubrovnika i demografske promjene u prošlosti*, 1990., str. 50-52) prvi se upustio u procjene broja stanovnika dubrovačke Povijesne jezgre na temelju demografskih i prostornih parametara: u vrijeme donošenja Statuta (1272.) Grad je imao oko 2.000 stanovnika, a potkraj XIII. stoljeća 3.500. Sredinom XIV. stoljeća zbog velikog broja epidemija pao je na oko 2.500, da bi se idućih desetljeća broj povećao na 3.500. Sredinom XV. stoljeća nakon podizanja gradskih mira u današnjem opsegu, mogao je imati oko 6.000 stanovnika. Potres 1667. dočekalo je 5.000 stanovnika,

a s obzirom da je u potresu stradalo oko 1.200 žitelja, procjenjuje da ih je u Gradu ostalo oko 3.600. Sredinom XVIII. stoljeća broj stagnira ili se smanjuje, pa je Grad u to vrijeme imao 3.000 do 3.500 stanovnika. No, Krivošićeva istraživanja zaustavljaju se na kraju „pred-statističkog” razdoblja, odnosno 1857. godine kad je izvršen prvi cjeloviti popis stanovništva.

Vladimir Stipetić donosi korekcije podataka o stanovništvu Dubrovnika i nekadašnje Dubrovačke Republike od 1673. do 1981. godine. Na temelju rezultata Mirka Korenčića (*Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. do 1971.*, 1979.), Stipetić donosi podatke o ukupnom broju stanovnika Grada s predgrađima Pile, Ploče, Gruž i Bosanka, bez da izdvaja broj stanovnika spomenutih predgrađa. Tako se broj stanovnika Grada i predgrađa kretao redom: 5.518 (1857.), 6.032 (1869.), 11.640 (1910.), 15.552 (1931.), 17.999 (1948.) i 29.870 (1971.). Za godi-

Dječje igralište ispod Minčete. Snimila Ana Prohaska.

nu 1981. navodi kako je Grad s predgrađima imao 44.646 stanovnika, od čega ih je u predgrađima bilo 38.490, što bi značilo da je Grad te godine imao 6.156 stanovnika (*Anali*, 27, Dubrovnik, 1989., str. 93-96).

Prema Nenadu Vekariću (*Vlastela grada Dubrovnika*, I, 2011., str. 248 i 271) Dubrovnik je krajem XV. stoljeća imao oko 7.000 stanovnika, a prije potresa 1667. oko 4.500 stanovnika.

Od 1857. godine broj stanovnika Grada omeđenog zidinama, može se dijelom pratiti u popisima stanovništva, te u knjizi Mirka Korenčića. Prema izračunima Mirka Korenčića, od 1857. do 1971. godine, mogu se u pojedinim popisnim godinama izvući podatci za broj stanovnika Povijesne jezgre Grada.

Pri proučavanju kretanja broja stanovnika dubrovačke Povijesne jezgre treba voditi računa o tome da teritorijalni obuhvat popisnih jedinica nije bio jednak. Stara gradska jezgra bila je često popisana u okviru širega područja pa je potrebno pronalaženje pravih pristupa za vjerodostojnu procjenu, jer se iz objavljenih podataka ne može uvijek iščitati broj stanovnika. Problem u praćenju demografskih trendova u Povijesnoj jezgri Grada su i fiktivna prijavljivanja stanovnika (kao i u drugim dijelovima Hrvatske), te veliki broj lokalnih migracija (ovdje je poglavito riječ o odseljavanjima) koje nisu uredno administrativno registrirane. Mnogi su ostali prijavljeni

na staroj lokaciji bilo iz inertnosti ili iz želje da zadrže neko pravo. Postojanje područja od posebne državne skrbi u neposrednoj blizini (Mokošica, Župa dubrovačka, Konavle) nagnao je neke stanovnike gradske jezgre da administrativno budu registrirani na tim područjima. Stoga će anketa doktoranada Poslijediplomskog studija *Povijest stanovništva* dati možda najzorniji prikaz demografskog stanja unutar Povijesne jezgre Dubrovnika.

Mjesna zajednica Grad, koja je teritorijalno obuhvaćala Povijesnu jezgru Dubrovnika i otok Lokrum, 1948. godine imala je 4.507 žitelja, od toga je u Povijesnoj jezgri živjelo njih 4.485. Godine 1953. imala je 5.271 stanovnika, od čega ih je u Povijesnoj jezgri bilo 5.181. Godine 1961. bilo je ukupno 5.895 stanovnika, od čega u Povijesnoj jezgri 5.872 osoba, a 1971. godine 5.447 osoba, od čega unutar Zidina 5.437 (*Statistički godišnjak Općine Dubrovnik 1980.*, str. 22). Prema Popisu 31. ožujka 1981. Povijesna jezgra odnosno Mjesna zajednica Grad imala je 4.234 stanovnika. Iz tih je podataka vidljivo da se postupno smanjuje broj stanovnika Povijesne jezgre. Proces depopulacije unutar Grada posebno prevladava posljednja tri desetljeća XX. stoljeća.

O kretanju stanovništva Povijesne jezgre u novije vrijeme napisano je nekoliko studija. Maja Nodari (*Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, 2006, str. 65-73) upozorila je na opasnosti koje sa sobom nosi rasprodaja i komercijalizacija kulturne baštine, gradskih palača i stanova zbog razvoja turizma, na promjenu vlasničko-socijalne strukture, porast stanovnika s privremenim boravkom, kao i na sve manju upotrebu dijalektalnog dubrovačkog govora. Zanimljivi su i podatci koje je dobila u proljeće 2006. godine od poštara Ivice Šutala, koji poštu dijeli u gornjem dijelu Povijesne jezgre, u vrhu ulice Prijeko te na Pelinama. On je 2000. uručivao 200 mirovina, a 2005. tek njih 40. Razlog smanjenja broja umirovljenika nije bila njihova smrt, nego iseljavanje. Nodari piše i o porastu broja inozemnih građana koji unutar Zidina kupuju nekretnine. Navodi kako je porastao i broj imućnijih hrvatskih građana u čijem su vlasništvu nekretnine unutar stare dubrovačke jezgre, te

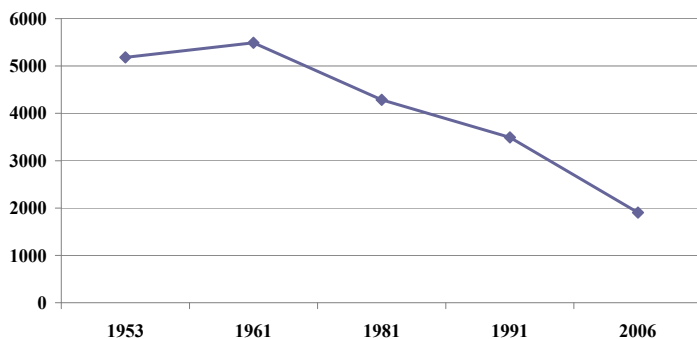
Tijekom ratne opsade Grad je silom prilika bio pun stanovnika, građana i prognanika. Snimio Božo Gjukić na dočeku Konvoja Libertas 31. listopada 1991.

Ribarnica je izbačena iz Grada, pa ribari i mreže postaju sve rjeđi prizor. Snimila Ana Prohaska.

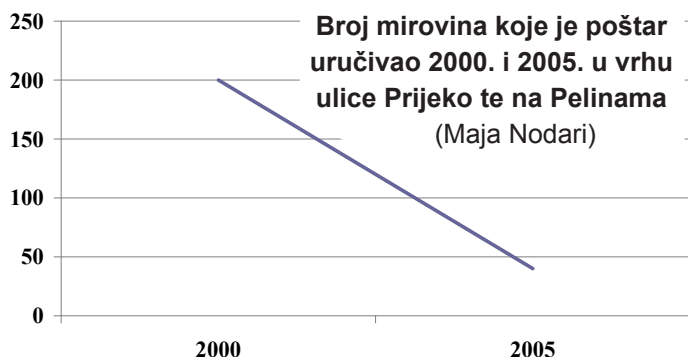
da je i jednima i drugima ona tek privremeno i povremeno boravište. Iseljavanju su pridonijele i visoke cijene nekretnina, jer su građani prodajom stana u Povijesnoj jezgri, mogli kupiti veći i noviji u nekom drugom dijelu Dubrovnika. U prilog toj tvrdnji ide i podatak o cijenama četvornoga metra stambenog prostora koja su 1995./96. godine bile najniže u dubrovačkoj Povijesnoj jezgri, gotovo izjednačene s cijenama u Mokošici (oko 900 DEM), dok su od 2000. do 2008. cijene stambenih prostora u njoj dosegle do 6.000 EUR, a za poslovne prostore do 12.000 EUR. U istom razdoblju cijene stanova u Mokošici bile su znatno niže.

Kretanje broja stanovnika Povijesne jezgre od sredine XX. stoljeća (Antonije Đukić i Senta Jerković)

Antonije Đukić i Senta Jerković (*Utjecaj turista s brodova na kružnim putovanjima u povijesnoj jezgri Grada Dubrovnika*, 2008.) ističu kako je trend prilagođavanja suvremenom razvoju, kao i u ostalim povijesnim jezgrama srednjovjekovnih mediteranskih gradova, zahvatio i dubrovačku Povijesnu jezgru. Na njezinu je preobrazbu utjecala i potreba za novim turističkim proizvodima. Na svom putu preobrazbe, od upravno-političke jezgre iz šezdesetih godina XX. stoljeća, dubrovačka je Povijesna jezgra na početku XXI. stoljeća postala turističko odredište. Razvoj turizma i povećanje broja turista s kružnih putovanja utjecali su na preoblikovanje dubrovačke Povijesne jezgre. To je dovelo do pretvaranja stare jezgre u svojevrsni turistički predjel („distrikt”), uz prateće negativne pojave u demografskom i socio-ekonomskom razvoju i nesklad s gospodarskim razvojem ostatka Dubrovnika. U staroj gradskoj jezgri postale su dominantne

gospodarske djelatnosti prilagođene turizmu. Kućanstva su se, pak, gasila. Krajem XX. i početkom XXI. stoljeća mjesečno se trnulo jedno kućanstvo, a jedno se iseljavalo. Također, od sredine XX. stoljeća dolazi i do negativnih populacijskih trendova. Prema izračunima autora, od 1953. do 2001. godine broj stanovnika pao je s 5.181 na 2.787, dok su 2006. godine samo 1.902 osobe živjele unutar Povijesne jezgre. U istom razdoblju broj kućanstava je s 1.619 pao na 906, odnosno s prosječno 3,2 na 2,1 člana po kućanstvu. Zaključuju da je jednostavna reprodukcija stanovništva Grada zaustavljena već osamdesetih godina XX. stoljeća.

Stanje danas – preliminarni rezultati ankete

Jedno od glavnih pitanja kojim su se vodili doktorandi Poslijediplomskoga doktorskog studija *Povijest stanovništva* jest: „Koliko vas tu živi?“ Broj stanovnika Povijesne jezgre Dubrovnika dana je pao na možda najmanji broj u svojoj povijesti. Čak je više stanovnika unutar gradskih mira bilo nakon Velike trešnje 1667. godine, kada je poginuo velik broj žitelja Grada – prema najnovijim procjenama Nenada Vekarića oko 42% stanovništva ili nešto manje od dvije tisuće ljudi, što bi značilo da je Dubrovnik (tada povijesna jezgra) u tom trenutku imao oko 2.500 stanovnika.

Prema anketi, koja još nije završena, veći dio stanovništva u Gradu, spada u kategoriju starije životne dobi. Također je uočena i neravnomjerna napučenost stanovništva po starim gradskim četvrtima. Usporede li se podaci dobiveni u pojedinim dijelovima Grada, čini se da je najveća koncentracija stanovnika u rubnim (strmim) dijelovima Povijesne jezgre, a da je depopulacija u najvećoj mjeri izražena u ravnom, najelitnijem dijelu Grada, u kojem su također ugostiteljski i poslovni prostori namijenjeni turistima, polagano, ali sigurno, istisnuli stambene prostore i same stanovnike.

Ovo propitivanje izravno na terenu donijet će i mjere za ožiljavanje Povijesne jezgre iz perspektive njezinih stanovnika. Iako još nedovoljno proučeni, iz dosadašnjeg razgovora sa stanovnicima, mogu se detektirati neki osnovni problemi. Jedan od glavnih, posebno u ovim recesijskim vremenima, jest skuplji život u Gradu. Cijene prehrambenih proizvoda u postojeće tri gradske trgovine skuplje su u odnosu na velike trgovačke lance u ostalim dijelovima Dubrovnika. Stanovnici su primorani odlaziti izvan grada u nabavu. No, i tad dolazi do problema – nedostatka parkirnog mjesta unatoč tome što većina stanovnika Grada

Placu su zvali žilom kucavicom Grada. Snimila A. Prohaska.

plaća mjesečnu cijenu parkiranja. Stoga zahtijevaju prilagodbu cijena prehrambenih proizvoda i njihovo izjednačavanje s onim u trgovinama izvan Povijesne jezgre. Pojedini se građani zalažu i za povratak starih obrta poput postolara, krojača, zlatara, cvjećara ili pak trgovine sa mješovitom robu, kao što je bio nekadašnji „Zec”.

Problem je i skuplji odvoz i dovoz građevinskog materijala ili otpada, kao i primjerice dostava kućanskih elemenata, koje kako neki kažu “nema, jer nitko ne dostavlja kupljenu robu unutar Zidina, nego samo do Pila ili do Ploča”. Tada je potrebno dodatno platiti da se ta roba karićem dostavi na kućnu adresu. Pojedini stanovnici predlažu uvođenje povoljnih kredita za obnovu stanova, subvencioniranje odvoza i dovoza materijala tijekom popravaka.

Težnja za zaradom tijekom turističke sezone, dovela je do razvoja onih funkcija koje su prilagođene turizmu, na štetu „normalnoga” odvijanja života stanovnika Povijesne jezgre. Ovaj je problem posebno uočen u ravnom dijelu Grada, gdje su ugostiteljski objekti i suvenirnice istisnuli svakodnevni život i mir građana. Stolovi, stolice, metež, buka i nečistoća problemi su koji tište stanovnike ravno dijela Grada što je jedan sugrađanin sažeo riječima: „Pretvorili smo se u veliki restoran”. Tu je uočljiva i apartmanizacija stambenih prostora kao i pojava vikend kuća koje su tijekom godine uglavnom zatvorene. Od toga nisu izuzeti ni ostali dijelovi Grada. Stoga su pojedine predložene mjere na tragu donošenja detaljnoga plana namjene javnih površina uz točan popis broja suvenirnica, kafića, restorana i naravno broja stolova na javnim površinama.

Najzanimljivije su, nazovimo ih ovom prigodom, „dugoročne mjere”, koje se odnose na povratak stanovnika u Grad. Tako mnogi građani smatraju da bi Grad oživile mlade dubrovačke obitelji, kojima bi se ponudili gradski i crkveni stanovi uz manji najam, te stanovi u vlasništvu

Zaklade Blaga djela. Poneke mjere idu i putem raznih zakonskih regulativa poput uvođenja dodatnih parafiskalnih nameta za one koji imaju prostore i stanove u Gradu i ne koriste ih ili ne održavaju, zatim davanja olakšica za kupnju stanova unutar Povijesne jezgre za mlade obrazovane obitelji itd. Zanimljiv je i prijedlog o povećanju udjela nekretnina u vlasništvu Grada putem primjerice ugovora o doživotnom uzdržavanju starijih osoba.

Ovo su tek neke od brojnih mjera koje su predložili stanovnici Grada, koji su većinom svjesni depopulacije i kojima je stalo do toga da se nešto učini po tom pitanju. Većina ih je svjesna da je potrebno osigurati optimalnu mjeru među djelatnostima prilagođenim turizmu i svakodnevnoga života građana Povijesne jezgre.

Kako zaustaviti daljnje smanjenje stanovnika?

Očito je da Povijesna jezgra ne može više među svojim zidinama imati 5.000 stanovnika. Suvremeni način života, viši životni standard, razvoj turizma kao jedine gospodarske grane u Dubrovniku, doveo je do toga da je Povijesna jezgra izgubila funkciju koju je imala u povijesti. Nekoć je bila jedina upravna, politička, društvena, trgovačka i stambena točka, no danas, urbanim razvojem Dubrovnika, te su se funkcije premjestile u ostale gradske četvrti. Razvoj turizma dao joj je novu dimenziju, izazivajući negativne posljedice na samo stanovništvo, uzrokujući goleme promjene u njegovu broju i strukturi. No, ipak postavlja se pitanje što učiniti da bi se zaustavila daljnja depopulacija? Jer, nijedan grad, pa tako ni naš, Grad – nije grad ako nema svojih stanovnika.

Sudeći prema odazivu naših sugrađana ovom anketiranju, koji je iznimno velik, sigurno je da postoji svijest o tome kako je potrebno nešto učiniti da se spriječi depopulacija. A to će prije svega ovisiti o političkoj volji. Mi jedino možemo podastrijeti rezultate ovoga znanstvenog istraživanja onima koji o tome odlučuju, na kojima je slijedeći korak.

I na samom kraju, zahvaljujem svima koji su nas pustili u svoje domove i podijelili s nama svoje životne priče, priče o Gradu, kojih je svakim danom sve manje. One, pak, do kojih nismo još stigli, a koji žele sudjelovati u ovom anketiranju, molim da nas kontaktiraju na Sveučilištu u Dubrovniku ili se jave elektroničkom poštom na adresu prohaska.du@gmail.com ili na broj mobitela 095 817 38 83.

Misal dubrovačke Katedrale iz XII. stoljeća

ILEANA GRAZIO

U okviru Dubrovačkih ljetnih igara 20. srpnja 2011. predstavljen je *Missale beneventanum notatum ecclesiae cathedralis Ragusii saeculi XII* (luksuzno faksimilno izdanje) kao rasprava dr. don Miha Demovića *Notirani beneventanski misal dubrovačke Katedrale iz 12. st.* Nakladnik su Dubrovačke knjižnice. Knjiga je javnosti predložena u dubrovačkoj Katedrali, dakle na onome mjestu za koje je Misal napisan, gdje se upotrebljavao i po kojem se u svjetskoj liturgijskoj znanosti zove *Dubrovački misal*.

Predstavljanje takvoga kulturnog dokumenta nulte kategorije važno je ne samo za dubrovačku glazbenu prošlost nego i za hrvatsku baštinu. *Missale Ragusinum* nastao je u Dubrovniku i koristio se u romaničkoj katedrali iz XII. stoljeća koja je srušena u vrijeme velikog potresa 1667. Danas se Misal čuva u Bodleian Library u Oxfordu pod signaturom: Canon. Liturg. 342. Misal sadrži 230 napjeva od kojih 43 napjeva imaju dubrovačke posebnosti. U Misalu se nalaze neki himnički tekstovi kakve se ne susreću ni u jednom starom hrvatskom glazbenom dokumentu. Napjevi su visoke umjetničke vrijednosti, pripadaju u međunarodni repertoar srednjoeuropske monodijske glazbe, a neke napjeve Demović smatra izrazito dubrovačkim. Prema grafemima može se zaključiti da je pisar bio dobro upućen u pisanje kakvo se primjenjivalo u XII. stoljeću. Misal je dokaz da je u Dubrovniku bilo vrhunsko gregorijansko pjevanje, on je dokument dubrovačke ispovijesti vjere, molitve i pjesme.

Ne zna se kad je Misal nestao iz Dubrovnika, ali je pretpostaviti da je to bilo u kriznim vremenima potkraj XVIII. st. kad je ukinut isusovački red u Dubrovniku ili pak početkom XIX. st. u vrijeme Napoleonove okupacije. Rukopisu se izgubio svaki trag, ali 1817. na dražbi u Veneciji otkupila ga je Oxfordska knjižnica (s ostalim djelima nastalim u Dalmaciji i šire) od nasljednika velikog kolekcionara isusovca Mattea Luigija Canonicija (1727.-1805.). Nije bilo lako utvrditi odakle Misal potječe. Prvi koji je ustanovio njegovo dubrovačko podrijetlo bio je Elias Avery Loew, jedan od najboljih poznavatelja beneventane. Rukopis je dosta oštećen, nedostaju prve stranice gdje obično stoje podatci o crkvi i gradu kojima je pripadao. Ti se podatci obično iščitaju iz kalendara koji se redovito nalazi na početku misala, zatim iz završne molitve u uskršnoj pohvali *Exulteta* i molitve za biskupa i druge crkvene dostojanstvenike u obredu Velikoga petka te na kraju iz mise gradskoga zaštitnika.

No uza sve poteškoće Loew je našao jedan ključni podatak po kojemu je približno točno identificirao mjesto kojemu Misal pripada. Taj podatak se odnosi na obrazac mise triju svetaca sv. Petra, Andrije i Lovrijenca koji se svečano slave jedino u Dubrovniku (7. srpnja). O trojici svetaca Loew je saznao iz knjige *Illyricum sacrum*, a budući da je Misal pisan beneventanom, pretpostavio je da potječe iz benediktinskoga samostana Sv. Marije u Rožatu

pokraj Dubrovnika, jer je taj samostan zapisan na brončanim vratima u Monte Cassinu, a datirao ga je u XIII. stoljeće. Drugi muzikolozi koji su se bavili Misalom uglavnom su se držali mjesta i vremena koju je ustvrdio Loew.

Dr. Demović boravio je 1981. u Oxfordu, bavio se Misalom, detaljno ga proučio te točno locirao i vremenski odredio. U Misalu je našao uporišta za svoje tvrdnje da je pisan za dubrovačku Katedralu iz XII. stoljeća, a ne za crkvu Sv. Marije u Rožatu. Obrasci molitava koji to potvrđuju jesu: ophod na Cvjetnicu, obred Velikoga petka, već spomenuti „dubrovački” svetci: Petar, Andrija i Lovrijenac. Očuvao se ulomak misne molitve dubrovačkoga zaštitnika sv. Vlaha, a jedna rečenica posebno određuje da je Misal pisan za biskupovo sjedište pa tako za vrijeme klanjanja sv. Križu napućuje: „Slijedi obred biskupa i njegovih pomoćnika”. Obrazac kulta sv. Benedikta i sv. Skolastke je bogat, a ti su se svetci vrlo sve-

čano slavili u Dubrovniku. Demović se posebno zadržao na rodoslovlju po Luki koje je u Misalu opisano upravo onako kako se u Dubrovniku kroz stoljeća provodilo. Sve tvrdnje Demović je opisao u knjizi od stotinjak stranica (prevedeno je i na engleski) s lijepim slikovnim priložima, a na kraju se nalaze notni prilozi iz Misala i Himna sv. Pavla koju je Demović skladao i posvetio gospođi Pavici Šperk Šundrici koja je novčano omogućila da se Misal faksimilno objavi.

Ova važna bogoslužna knjiga, uz Dubrovački beneventanski priručnik liturgijskih obreda blagdana sv. Nikole iz XI. st., kojeg je nakon obrade 1998. Demović predstavio javnosti – dokumenti su i dokaz da je u Dubrovniku u srednjem vijeku postojala visoka glazbena kultura poglavito monodijskog pjevanja. Spomenuti Priručnik sadržava liturgijski obred na blagdan sv. Nikole. Latinski je tekst pisan na pergameni trima vrstama latiničkoga pisma (kurzivnom beneventanom, knjižnom goticom i koralnom goticom). Po načinu pisanja i po neumatskoj notaciji dokument spada u XI. st. Zastupljeni su svi oblici koralnog pjevanja (37) i to u starockvenim ljestvicama. Dakle Demović s ova oba objavljena rukopisa iz visokoga srednjeg vijeka dokazuje da su u Dubrovniku već u XI. i XII. st. postojali začeci glazbenoga i književnog umijeća što se kasnije rascvjetalo i dalo velike pjesnike i glazbenike na diku Dubrovnika i Hrvatske.

Gospi od Orašca molitvom i pjesmom

DON STANKO LASIĆ

Deveti put zaredom članovi Katedralnoga pjevačkog zbora i Bratstva Presvetog Sakramenta hodočastili su Gospi od Orašca 2. srpnja i pjevali na večernjoj Misi u 18 sati te na zavjetnoj procesiji oko Gospine crkve. Domaći župnik fr. Emanuel Jurić vrlo je zahvalan našoj župi koja ovim hodočašćem povezuje dva svetišta: Gospu od Porata u Dubrovniku i Gospu od Orašca.

Nakon Mise i čašćenja u župnoj kući Dubrovčani su pohodili Katedralnu kuću „Gospin Dom“ u Grgurićima gdje ni kiša, koja je ove godine padala, nije mogla umanjiti pravo raspoloženje i zajedništvo uz blagdansku večeru.

Hodočašće sv. Liberanu u Ston

Katedralna župa upriličila je hodočašće sv. Liberanu u Ston na svečev blagdan 23. srpnja. Sudjelovali su Katedralni zbor i Bratstvo Presvetoga Sakramenta. U franjevačkoj crkvi Sv. Nikole sv. Misu u 10 sati predvodio je katedralni župnik don Stanko Lasić, a pod Misom je pjevao naš zbor pod ravnanjem prof. Margite Cetinić. Crkva je bila dupkom puna a Dubrovčani su ovim pohodom oživjeli vjekovne veze Dubrovnika i Stona i izrazili spremnost pomoći u obnovi potresom razrušene nadžupne crkve Sv. Vlaha. Nakon Mise časne sestre Dančarke počastile u Dubrovčane slatkišima i sokovima i to se čašćenje produžilo zbog obilne kiše koja je padala više od sat vremena i natopila žednu zemlju. Svečani objed bio je u poznatom restoranu obitelji Barović koji je priredio domaći župnik don Vojislav Vlašić. Zahvalni za srdačnu dobrodošlicu i gostoprimstvo te izvrsno domaće jelo i piće, Dubrovčani su na povratku iskoristili priliku da se u pitomoj uvali Veliki žali okupaju i osvjеže.

Zlatna obljetnica mature

Na blagdan Sv. Ignacija 31. srpnja 2011. pedesetu godišnjicu mature proslavili su polaznici Biskupijske klasične gimnazije 1957.-1961. Od 19 maturanata trojica su umrli: don Petar Leventić, don Miljenko Majić i Nikola Mioč, a na proslavi su sudjelovali: don Ante Marković, don Ivan Penava, don Mirko Maslač, don Vinko Radić, don Stanko Lasić, o. Pero Mijić, don Vojislav Vlašić, don

Pola stoljeća od položenoga ispita zrelosti.
Snimio Ivo Marlais.

Franjo Markić i don Luka Brković. Nakon susreta u jednom razredu Sjemeništa i razgledanja školskih dnevnika i zapisnika o maturalnim temama i pitanjima, upriličeno je razgledanje obnovljene sjemenišne zgrade. Sudionici su suslavili sv. Misu s biskupom msgr. Matom Uzinićem i ocima isusovcima kojima su na večeri, koja je priređena njima u čast, zahvalili na dobrom odgoju i solidnom obrazovanju.

Posebni događaji u Katedrali 2011.

U sklopu Norveških dana u Dubrovniku **11. svibnja** Muški zbor Norske selskabs Mannskor iz Osla i Vokalni ansambl Beyachad Židovske općine u Doboju pod ravnanjem Frana Thomasa Martinčevića iz Kreševa održali su koncert sakralne i duhovne glazbe.

Dubrovački simfonijski orkestar, Akademski pjevački zborovi Pro Musica i Gaudeamus iz Mostara, Akademski pjevački zbor Sveučilišta u Mostara i Zbor Glazbene škole Ivan pl. Zajca iz Mostara pod ravnanjem Noormana Widjaja iz Indonezije izveli su **16. lipnja** Simfoniju broj 9 u d-molu opus 125 Ludwiga van Beethovena.

Madridski dječaci, Zbor benediktinske opatije sv. Križa (Akademski zbor „Santo Domingo de Silos“) pjevali su **19. lipnja** gregorijanske i renesansne polifone skladbe.

Katedralna župa ovogodišnjom svetkovinom Velike Gospe nastavila je trogodišnju pripremu proslave Tristote godišnjice otvaranja sadašnje barokne katedrale. Tema trodnevlja bila je „Marija u otajstvu Krista i Crkve“ a propovjednici su bili dominikanac o. Marko Bobaš, prior Dominikanskog samostana i isusovac o. Petar Nikolić, superior Rezidencije Družbe Isusove.

Koncert na orguljama Gospi u čast **12. kolovoza** održao je Dubrovčanin dr. Darko Kristović, liječnik i orguljaš iz Zagreba, a na uočnicu svetkovine Mješoviti katedralni zbor pjevao je svečanu Večernju i Misu nakon koje je katedralni župnik predvodio molitveno bdijenje od 21 do 23 sata.

Na večernjoj Misi **13. kolovoza** u sklopu trodnevlja uoči Velike Gospe pedesetu obljetnicu mature proslavili su učenici Klasične gimnazije pod vodstvom gospara Iva Jelića. Šesnaest sudionika u zajedništvu s predvoditeljem misnog slavlja o. Petrom Nikolićem molili su za svoje pokojne profesore i kolege i Bogu zahvalili za sve dobro koje su u svom aktivnom profesionalnom radu učinili za svoj Grad i Domovinu.

Misa na Veliku Gospu 2011. Snimio Ivo Marlais.

Na svetkovinu Velike Gospe **15. kolovoza** uz sudjelovanje velikoga broja hodočasnika slavljene su sv. Mise svaki puni sat od 6 sati ujutro do podne, a večernje euharistijsko slavlje pred Gospom predvodio je i propovijedao biskup msgr. Mate Uzinić. On je istaknuo da se poruka svetkovine ne zaustavlja samo na onom što je Bog učinio blaženoj Djevici Mariji nego se proteže i na sva silna Božja djela koja on čini za sve ljude. Svima koji žele i u skladu s tim žive Bog nudi istu budućnost koja je postala Marijina sadašnjost. Potrebno je, poput Marije, reći 'da' Bogu. Mnogi nisu svjesni svoje zadaće u ovom vremenu možda i zbog toga jer dovoljno ne osluškuju što im Bog govori.

Nakon Mise uslijedila je tradicionalna procesija kroz Grad i gradsku luku sa slikom Gospe od Porata koju su ove godine nosili pomorski kapetani i časnici: Antun Stražičić, Zdravko Prohaska, Ivica Lučić, Vicko Vojvodić, Zvonimir Cetinić i Nikša Kulišić uz pratnju Nikole Beusana.

Misu sa zazivom Duha Svetoga za dubrovačke srednjoškolce i njihove profesore u dubrovačkoj prvostolnici **21. rujna** predvodio je dubrovački biskup Mate Uzinić koji je na taj način proslavio svoj prvi imendan u Dubrovniku. U propovijedi je potaknuo mlade da slijede Isusa: „Svatko od nas ima svoj poziv, svoju zadaću. Posvijestimo kako danas Isus susreće svakoga od vas na početku školske godine, poziva vas da s njim idete kroz nju, te se nada da ćete poput apostola Mateja odgovoriti:

Procesija na Veliku Gospu 2011. Snimio Ivo Marlais.

‘Da, želim ići za tobom i s tobom, Isuse!’“ Matej je u Isusovoj školi kao prvu lekciju naučio lekciju milosrđa i poniznosti, rekao je Biskup i dodao: „Draga mladosti, neka ova lekcija bude i naša prva lekcija. Uzajamno milosrđe učenika i učitelja i njihova uzajamna poniznost, koja u sebi sadrži prepoznavanje vlastitih ograničenosti, nužan su preduvjet uspješnom školovanju.“ Misna čitanja i molitvu vjernika čitali su predstavnici dubrovačkih srednjih škola, a pjevanje je predvodio biskupijski zbor mladih pod ravnanjem Joška Mikuša. Iz Gospe su mladi otišli s prigodnim označivačem za knjige na kojem je otisnut program Vijeća za mlade tijekom godine i molitva prije ispita.

Zbor „Cantosospeso“ iz Milana održao je koncert klasične i moderne sakralne glazbe **4. studenoga** pod ravnanjem Martinha Luteru. Zbor je osnovan 1987. godine i sastavljen je od 50 pjevača koji pjevaju troglasno i četveroglasno. U programu je sudjelovalo i nekoliko dubrovačkih glazbenika kao instrumentalna pratnja. Nakon uspješnoga pjevanja u Katedrali nastavili su pjesmom kroz Grad i preko Straduna uz oduševljenje brojnih građana koji su se tih večernjih sati našli u Gradu.

Kameni kanal prije obnove.

Tvrtka Građevinar-Quélin iz Dubrovnika izvela je radove na zamjeni dijela profiliranoga kamenog kanala na južnoj galeriji Katedrale koji je oštećen udarom granate tijekom ratnih razaranja prije 20 godina. Za izradu kanala korišten je kamen *Veselje*. Na izradi kanala radili su Mihovil, Kristijan i Juraj. Radovi su trajali tjedan dana, a završeni su **1. prosinca** 2011.

Kameni kanal nakon ugradnje.

Obitelj glazbenika u Gospe od Rozarija

DON STANKO LASIĆ

U crkvi Gospe od Rozarija Mandica, Zrinka i Hrvoje Tomašić održali su 16. kolovoza koncert duhovnih marijanskih pjesama uz violinu i glasovir poznatih svjetskih skladatelja, a neke u obradi Zrinke Tomašić. Tercet Tomašić osnovan je 1999. godine u Zagrebu. Umjetnici toga ansambla akademski su glazbenici: majka, kći i sin, a djeluju pod umjetničkom imenom „Studio nebo“.

Suočiti se s izazovima današnjice

Na Spomendan žrtava svih totalitarnih i autoritarnih režima 23. kolovoza dubrovački biskup Mate Uzinić služio je Misu u dubrovačkoj katedrali. Među žrtvama totalitarnih sustava XX. stoljeća blaženima i svetima je prepoznato oko dvanaest tisuća osoba, većinom običnih ljudi, sa svojim vrlinama i manama, snovima i nadama koji su bili isprepleteni sa snovima i nadama njihovih najbližih, reako je Biskup, što zapravo povećava broj žrtava.

„Bez obzira jesu li žrtve tih sustava bile ovo ili ono, jesu li ubijeni od jednih ili drugih, s njima i u njima patio je i umirao Bog. On se u Isusu Kristu, raspetom i umrlom na križu, do kraja solidarizirao s njima i njihovom ljudskom patnjom. U Njemu je Bog dao konačan odgovor na sva naša pitanja, uključujući i pitanje patnje nevinih. S Njim povezani želimo moliti vjerujući da su ‘duše pravednika u ruci Božjoj’, da bismo, nahranjeni Njim i Njegovom ljubavlju prema nama, bez obzira kakvi smo, postali sposobni oprostiti ako smo sami pogođeni žrtvom i stradanjem, ali i učiti iz prošlosti kako se neke stvari više nikad ne bi ponovile. Uzrok stradanja uvijek je ponovno napuštanje Boga i pokušaj čovjeka da zauzme Božje mjesto, da sebe učini bogom. Posljedica je gubitak zajedništva s Bogom, a kad se izgubi Bog, vrlo se brzo izgubi i čovjek.“

„Svim totalitarnim sustavima zajedničko je pretvaranje vlastite ideologije u svojevrstu svjetovnu religiju u kojoj nema mjesta za Boga jer njegovo mjesto zauzima službeni ideolog te nove religije. Totalitarni sustavi, osobito oni XX. stoljeća, proizvod su ideologija koje su, odbacujući Božji autoritet i kršćanstvo kao religiju koja smeta, svoj autoritet crpili iz ideja i učenja vlastitih ideologa – Marxa, Lenjina, Staljina, Tita, Hitlera i drugih – kao proroka i apostola boljeg i pravednijeg svijeta u kojemu nema mjesta za Boga i poruku Isusa Krista. Posljedica je jednostavno morala biti ista kao i na početku.“

„Duh totalitarnih sustava prisutan je i danas u pogubnom prizivanju fašizma i nacizma koji svi lako uočimo i s pravom osudimo, ali ga ima i u komunizmu koji nije lako uočiti, ali koji još uvijek svojim mentalitetom i materijalističkim shvaćanjem u kojemu nema mjesta za Boga, razara ovo naše društvo, a sve je prisutniji u svijetu u kojemu je *imati* postalo glavna vrijednost. Osamdeset posto onih koji su danas ubijani i proganjani zbog vjere diljem svijeta su kršćani. I navodno demokratski sustavi mogu postati totalitarni. S pravom se zgražamo nad zločinom totalitarnih sustava iz prošlosti, onim što su činili fašisti i nacisti, holokaustom, kao i onim što su učinili komunisti, čemu je na ovim našim prostorima simbol Daksa, a i mimo Dakse je bilo sustavnog ubijanja i slanja tek mobiliziranih mladića od strane partizana iz Grada pred njemačke puške s jednom i jedinom namjerom da budu ubijeni.“

„Ne činimo li pod krinkom slobode na izbor sličnu pogriješku koju je napravio prvi čovjek, nakon koje se dogodilo prvo ubojstvo, i totalitarni sustavi prošlosti, posljedica kojih su milijuni ubijenih? Koja je to pogriješka?

– Uklanjanje Boga i njegovih pravila iz svoga života i života društva, a proglašavanje sebe i svoga mišljenja, po načelu onoga što misli većina, temeljem ponašanja. Izgubimo li Boga, a na taj ga način gubimo, izgubit ćemo i čovjeka. Najprije u nerođenima koje se ne smatra ljudima, jer to tako smatra većina ili jer tako kaže ljudski zakonodavac. Zatim u starima i bolesnima čiji život proglašava besmislenim. Zatim i u onima koji su sljedbenici drukčijih političkih uvjerenja. To se događa danas. Što je ili tko je nakon toga na redu? I tko je taj koji ima pravo odlučivati? I gdje je tomu kraj?“

Uspostavljeno novo župno Pastoralno vijeće

Župno pastoralno vijeće predstavničko je tijelo cijele župne zajednice i župnikovo savjetodavno tijelo. Ono u skladu s krsnim poslanjem svih vjernika i sviješću suodgovornosti planira, promiče i usklađuje pastoralnu djelatnost u župi na području naviještanja Božje riječi, bogoslužja i dobrotvornosti; razmatra sva pitanja povezana s vjerskim životom i pastoralnim djelovanjem u župi, pripravlja prijedloge i zaključke te vodi brigu o njihovoj provedbi.

Za članove župnoga pastoralnog vijeća mogu biti izabrane punoljetne osobe koje su primile sakramente kršćanske inicijacije (kršteni, pričešćeni, krizmani). Trebaju se odlikovati uzornim kršćanskim životom, razboritošću, aktivnim sudjelovanjem u životu župne zajednice te biti spremne promišljati o pastoralnim pitanjima u crkvenom duhu. Predlaže ih župnik, bira župna zajednica, a potvrđuje dijecezanski biskup. Svoju službu obavljaju bez naknade.

Župnik je po samome pravu na čelu župnoga pastoralnog vijeća, on saziva i predsjedava sjednicama vijeća, određuje dnevni red sjednice i zapisničara. Po službi su članovi vijeća župni vikari i rektori javnih crkava na području župe. Župnik vodi računa da među članovima vijeća bude barem po jedan predstavnik osoba posvećenoga života te vjeroučitelja koji žive na području župe. Mandat vijeća traje pet godina. Bez vrlo važnoga razloga župnik ne može odstupiti od jednodušnoga mišljenja vijeća. U načelu bi župno pastoralno vijeće trebalo imati tri odbora:

1. *Odbor za naviještanje Božje riječi* otkriva i potiče karizme i službe unutar župne zajednice, pomaže župniku u okupljanju i trajnoj formaciji župnih suradnika. Skrbi o unaprijeđenju župne kateheze, pastoralna braka i obitelji, mladih te različitih posebnih skupina vjernika i društvenih ustanova na njezinu području. Traži nove mogućnosti evangelizacije vjernika i društvene sredine.

2. *Odbor za liturgijski i molitveni život* potiče kršćansko slavlje dana Gospodnjega, skrbi o pripremi bogoslužnih i molitvenih slavlja u župi, promiče različite liturgijske službe, aktivno sudjelovanje svih vjernika u

bogoslužju, skrbi o doličnosti i urednosti paramenata, liturgijskoga posuda i knjiga te o uređenju liturgijskog prostora u skladu s liturgijskim propisima.

3. *Odbor za karitativnu djelatnost* posvećuje brigu siromašnima, socijalno ugroženima te osobama na rubu društva. Razmatra socijalne i druge probleme svoje okoline te nastoji u granicama mogućnosti župe pružiti djelotvornu pomoć. Promiče suradnju s vjerničkim društvima i socijalnim ustanovama. Organizira pastoral starijih osoba, osoba s invalidnošću, bolesnika i članova njihovih obitelji; priređuje besplatnu pomoć u učenju za djecu iz siromašnijih obitelji ili s poteškoćama u razvoju.

Gradski je župnik 11. kolovoza 2011. predložio popis budućih članova, a odlukom broj 502/2011 od 18. kolovoza 2011. dubrovački biskup msgr. Mate Uzinić imenovao je Pastoralno vijeće župe Gospe Velike u Dubrovniku u sljedećem sastavu: župnik don Stanko Lasić, rektor zborne crkve sv. Vlaha msgr. Toma Lučić, voditeljica pjevačkog zbora prof. Margit Cetinić, članica pjevačkog zbora Meris Tomašević, predstojnik Bratstva presv. Sakramenta Filko Kačić, tajnik Bratstva presv. Sakramenta Pero Bajurin, predstojnik Bratstva sv. Luke Ivan Batinić, voditelj tamburaškoga zbora Slavenko Prižmić, pastoralna suradnica Ljiljana Stjepanović, Eržebet Đanić, Rina Kralj Brassard, Maro Marić, Nikola Beusan, Mirjana Kaznačić, Maris Tomaš i prof. Josip Žuvela. Mjerilo pri njihovom izboru bilo je da su ugledni članovi župne zajednice i da su voljni raditi na dobro zajednice. Odluku o imenovanju supotpisao je kancelar Dubrovačke biskupije msgr. Ivan Šimić.

U prvoj poruci novim članovima pastoralnoga vijeća biskup Uzinić je istaknuo da im čestita na ukazanom povjerenju i želi da svoju službu i pomaganje župniku obavljaju vjerno te da svojim uzornim kršćanskim životom prednjače drugim vjernicima u župi. Moleći svako dobro od Gospodina, Biskup je zazvao Božji blagoslov na vijećnike, njihove obitelji i cijelu zajednicu i zaželio novom vijeću svekoliko plodno djelovanje.

Na večernjoj Misi u Katedrali 28. kolovoza 2011., nakon evanđelja i propovijedi novi su vijećnici pred župnikom i župnom zajednicom ispovjedili svoju vjeru i položili prisegu o vjernom služenju u župnim poslovima. Svaki je vijećnik javno potvrdio da prihvaća službu u Vijeću iz ljubavi prema Bogu, Crkvi i gradskoj župnoj zajednici. Također su se obvezali čuvati i braniti pravu vjeru i crkvenu stegu koju naučavaju papa, biskup i od njih poslani službenici te u zajedništvu razboritih vjernika aktivno sudjelovati u promicanju duhovnoga i materijalnog napretka župe. Potom su prisegnuli: „Tako mi pomogao Bog i ovo sveto Evanđelje koje svojom rukom dotičem“. Prisega je završila župnikovim riječima: „Neka vam Božji Zakon bude u srcu, na usnama i na pameti, kako biste uvijek bili svjesni službe koju obavljate u ime Božjega naroda.“

Neposredno prije polaganja prisega članovi Pastoralnoga vijeća u Gradskom župnom uredu imali su radni su-

sret s dubrovačkim biskupom Matom Uzinićem. Biskup je rekao kako se osobno misli **preseliti u Grad**, nasuprot Katedrali, gdje će stanovati i preseliti Biskupijsku kuriju. Sad se radi novi projekt uređenja stana i sva tri kata u zgradi Biskupskoga doma (bivše Biskupske palače odnosno Palače Sorkočević). Prostor Pinakoteke u suterenu koristio bi se i za druge svrhe pa možda i za sastanke župnoga pastoralnog vijeća i vježbanje Crkvenoga pjevačkog zbora. Nada se da će moći preseliti u Grad do proslave tristote obljetnice Katedrale. Ujedno je rekao da Biskupija nema novaca i da očekuje da župni vijećnici sami pomognu koliko mogu u ostvarenju župnih planova.

Osim župnika, župne crkve, župnoga pečata, župnih matica i župne pismohrane, svaka župa mora imati i župno ekonomsko vijeće koje pomaže župniku u upravljanju župnim dobrima. Na prijedlog katedralnoga župnika od 28. studenoga 2009. tadašnji dubrovački biskup 18. siječnja 2010. imenovao je članovima Ekonomskoga vijeća Gradske župe na tri godine: Filka Kačića, Vjekoslava Cetinića, Vjeru Martić i Petra Mrnarevića.

Zabrinutost za Dubrovčane u Janjevu i Letnici

DON STANKO LASIĆ

Nj. E. gospodin **Hashim Thaçi**
predsjednik Vlade Republike Kosova, Priština

Gospodine predsjedniče Vlade,

rođen sam 1942., katolički sam svećenik od 1967., a od 1990. do danas župnik sam Gradske župe Gospe Velike u Dubrovniku koja ima sjedište u dubrovačkoj Katedrali i obuhvaća grad Dubrovnik unutar Zidina (pod zaštitom UNESCO-a od 1979.) čiji su tadašnji stanovnici davne 1303. godine osnovali naselje Janjevo.

Kao gradski župnik i domaćin Feste svetoga Vlaha imam čast i zadovoljstvo svakoga 3. veljače pozdraviti hodočasnike iz Janjeva i Letnice s Kosova koji, kao vjerni potomci svojih dubrovačkih predaka, miroljubivo žive u Vašoj plemenitoj zemlji, a svake godine redovito dolaze na Festu svetog Vlaha u Dubrovnik, u izvornim narodnim nošnjama i sa svojim barjakom. Bez njih je ta Festa, koju je UNESCO 2009. uvrstio u Popis nematerijalne baštine čovječanstva, gotovo nezamisliva.

U mojoj, Dubrovačkoj Biskupiji djeluje pet svećenika iz Janjeva. Nestajanjem Janjevaca nestat će i te povratne spone između vjerničkih zajednica u dubrovačkome i kosovskome kraju.

Četvrto uporište za ovo pismo jest optimizam prema Vašoj mladoj državi zbog čega je u mojoj knjizi *Pravo na rođenje u učenju Crkve* iz 2009. na str. 527-530 donesena statistika porođaja i pobačaja u Kosovu od 1911. do 2006.; na str. 593 Kosovo je rangirano kao 21. od 59 promatranih država s vjerojatnošću od 82% da će pravo na rođenje tamo biti poštovano, a na str. 628 donesen je

pregled kaznenopravne i građanskopravne regulative pobačaja na Kosovu od 1930. Prilažem Vam knjigu.

Kao što znate, Janjevo je najstarija hrvatska dijaspora, u povijesnim izvorima zajamčena više od sedam stotina godina. Prema popisima stanovništva, godine 1971. u Janjevu je živio 3.761 Hrvat, godine 1981. 3.534, a godine 1991. 2.859 Hrvata. S tugom i zabrinutošću pročitao sam reportažu Jurice Körblera „Janjevo, selo kojeg više nema” u Nedjeljnom Vjesniku (br. 22514 od 27. i 28. kolovoza 2011., str. 20-21 – prilažem presliku) da je u Janjevu preostalo samo 270 duša! Iz članka proizlazi da lokalna vlast (predsjednik Općine izbjegao je susret s hrvatskom premijerkom), a posebno policija, tužiteljstvo i sudstvo u Janjevu ne obavljaju svoj posao, ne štite Vaše građane, a moje sunarodnjake i braću po vjeri; da se praktički otvoreno, učestalo i nekažnjeno obavljaju krađe, provale, otimačina i uništavanje ljetine što znači izostanak pravne države i pravne sigurnosti da bi itko u tom mjestu opstao.

Zbog svega toga osjećam da Vam ne smijem prešutjeti:

1. Država, sloboda i neovisnost bez sadržaja, bez poštovanja prava čovjeka i nacionalnih manjina, bez jednakosti, nepovrjedivosti vlasništva i vladavine prava – nemaju smisla, svrhe ni opravdanja; nisu pobjeda nego najveći poraz kosovske države i kosovskih građana.

2. Ovakvim odnosom prema hrvatskoj etničkoj zajednici na Kosovu, tj. nepoduzimanjem nužnih mjera za uspostavu sigurnosti, zaštite osoba i imovine u Janjevu i Letnici, Republika Kosovo ugrožava jedno od svojih najstarijih međunarodnih izaslanstava – hodočašće na Festu svetoga Vlaha u Dubrovnik, a time i samu tu manifestaciju koja je od 2009. pod zaštitom UNESCO-a.

3. Nedjelovanje pravne države u Janjevu i Letnici i nepoduzimanje elementarnih mjera da se broj katolika na Kosovu ne smanjuje, ne pridonosi europskom licu Kosova, poštovanju vjerskih sloboda i proklamiranoj multikulturalnosti.

Slijedom rečenoga, Vaša Ekscelencijo, čast mi je zamoliti obavijest je li se, što i kad promijenilo u odnosu kosovske policije i pravosuđa prema imovinskim deliktima u Janjevu radi zaustavljanja iseljavanja te koje se mjere poduzimaju radi početka povratka potomaka dubrovačkih iseljenika u njihovu sedamstoljetnu postojbinu.

Primite, gospodine Premijeru, izraze moga osobitoga poštovanja i najboljih želja za Vas osobno kao i za dobrobit i mir kosovskoga pučanstva.

U Dubrovniku 29. kolovoza 2011.

don Stanko Lasić

Poslano putem Veleposlanstva Republike Kosova u Zagrebu kao i dobrotom Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, putem Veleposlanstva Republike Hrvatske u Prištini. Do zaključenja ovoga broja iz Prištine nije stigao nikakav odgovor.

Hodočašće u Siracusu

DON STANKO LASIĆ

Katedralni pjevački zbor i pastoralni suradnici Gradske župe, ukupno pedesetak Dubrovčana, hodočastilo je od 30. kolovoza do 3. rujna u svetište Gospe od suza u Siracusu na Siciliji, pohodilo grad Ragusu s kojim se Dubrovnik bratimio i na povratku razgledalo vulkan Etnu.

Hodočašće je organizirano u sklopu godišnjega programa Katedralnoga pjevačkog zbora koji posljednjih dvadeset godina redovito pohađa poznata marijanska svetišta u domovini i svijetu. Svetište u Siracusi ove je godine obilježilo 58. obljetnicu čudesnoga događaja kad je u razdoblju od 29. kolovoza do 1. rujna 1953., Gospina slika od gipsa, koja prikazuje Bezgrješno srce Marijino, a koju je obitelj Angela i Antoniette Iannuso dobila na dan vjenčanja i postavila iznad bračne postelje, proplakala u trenutku kad je buduća mlada majka u šestom mjesecu trudnoće zavapila Gospi za pomoć. Suze su po mišljenju stručnoga povjerenstva, koje ih je analiziralo, bile

Dubrovački gradski župnik s gradonačelnikom Raguse.

Snimio Zvonimir Cetinić.

ljudske suze odrasle osobe. Papa Pio XII. 1954. godine, nakon ispitivanja 200 svjedoka, potvrdio je mišljenje stručnoga povjerenstva da je riječ o nadnaravnom događaju. Nakon toga Siracusa je postala hodočasnički grad u koji se slijevaju tisuće vjernika tijekom cijele godine, a hodočašća su osobito brojna od 29. kolovoza do 1. rujna

kao spomendani čudesnoga događaja.

U blizini mjesta na kojem je Gospina slika proplakala, sagrađena je velebna crkva koja u obliku plašta i poput suza simbolizira Gospinu zaštitu i brigu za svoju djecu koja nekada biva popraćena suzama. Kupola crkve visoka je 53 metra, a crkva ima četiri tisuće sjedećih mjesta. Posvetio ju je 1994. godine blaženi Ivan Pavao II. Jednako je prostrana i kripta, a unutar svetišta ima puno prostora za popratne sadržaje. U blizini crkve sagrađen je hotel koji se naziva „Hotel svetišta” u kojem su Dubrovčani proveli dva dana i noći i osjetili toplo i ugodno gostoprimstvo. Na završetku programa u četvrtak 1. rujna navečer sudjelovali su na svečanoj svečanoj večernjoj Misi koju je u zajedništvu jednoga kardinala, osam biskupa i više od stotinu svećenika u prepunoj crkvi predvodio palermški nadbiskup kardinal Paolo Romeo.

Osim Gospina svetišta Dubrovčani su razgledali katedralu Male Gospe sagrađenu na poganskom hramu u kojoj je kapela sv. Lucije zaštitnice vida i Siracuse i gdje se čuva moćnik svetičine lijeve ruke, haljina, cipele, veo

Pred stolnom crkvom Sv. Ivana Krstitelja u Ragusi.

Snimio Zvonimir Cetinić. Sličnost s dubrovačkom prvostolnicom vidi se u volutama (zaobljenim kamenim elementima oblika „S”) s obje strane gornjega dijela pročelja, a element sicilijanskoga baroka, također nazočan na pročelju dubrovačke Katedrale, jest i kontrast donjega (izduženoga) dijela pročelja i gornjega, središnjega (istaknuto vertikalnoga) te što bočni brodovi imaju terase s balustradama.

i puno zavjetnih srebrenih predmeta. Hodočastili su i crkvu u kojoj je grob svete Lucije.

Pohod gradu Ragusi obuhvatio je susret s gradonačelnikom Emanuelom Dipasquale u gradskoj vijećnici uz pozdravne govore i izmjenu darova, razgledanje gornjega grada s katedralom Sv. Ivana Krstitelja i donjega grada koji je nazvan Ibla s drugom katedralom Sv. Jurja. Ragusa je barokni grad, sagrađen nakon razornoga potresa 1693. godine, ima 70 tisuća stanovnika, a u starom dijelu samo dvije tisuće kao i u našem Dubrovniku i od 2002. upisan je na UNESCO-v popis mjesta svjetske baštine.

Vulkan Etna, najviši i najaktivniji europski vulkan visok 3.323 metra velika je turistička atrakcija. Autobusom i žičarom uspne se do visine 2.600 metara pa su Dubrovčani napravili kratku šetnju po vulkanskom kamenjaru, fotografirali se, skupili kamenčiće kao suvenire te uživali iz visine, na nekim mjestima, promatrati bujno cvijeće i zelenilo.

Hodočašće je počelo 30. kolovoza brodom Dubrovnik na liniji Dubrovnik-Bari, pohodom bazilici Sv. Nikole u Bariju i molitvom za sretan put, a završilo 3. rujna

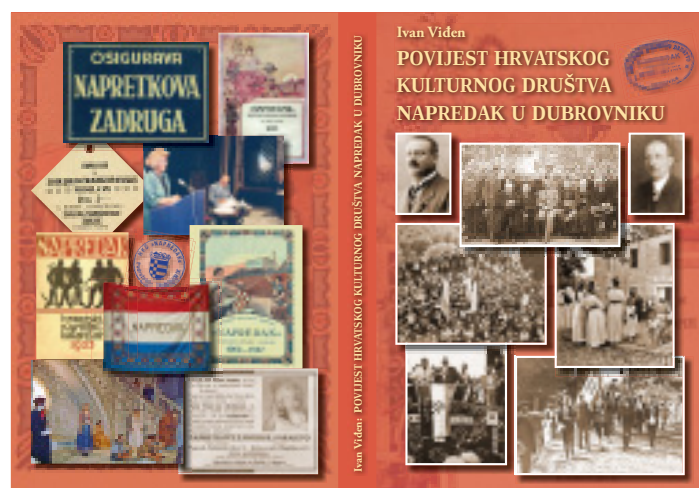
Hodočasnici i planinari na Etni. Snimio Zvonimir Cetinić.

ujutro istom linijom. Tri dana i četiri noći ispunjeni su dugim putom i umorom, ali i hodočasničkim zanosom, molitvom i zajedništvom. Katedralni zbor i pridruženi hodočasnici na dugom i napornom putovanju osjetili su Gospin zagovor i pomoć, obnovili veze dvaju bratimljenih gradova te dostojno predstavljali svoj Grad koji im je pomogao podmiriti troškove puta skupa s drugim darovateljima, na čemu im od srca hvala.

Povijest HKD-a Napredak u Dubrovniku

DON STANKO LASIĆ

Knjiga je zamišljena kao dar o 80. obljetnici osnutka i djelovanja Hrvatskoga katoličkog društva Napredak u Dubrovniku koja se navršila 2008. Ideja darivanja nahahnula je utemeljitelje Društva da svojem narodu pomognu kulturom kao najdjelotvornijim sredstvom, osobito mladima u obrazovanju, odgoju, radu i društvenom napretku. Osamdeset godina uspješnoga kulturnog i gospodarskog rada u našem Gradu i dubrovačkom kraju zaslužilo je povijesni okvir zapisan i zabilježen u knjizi.

Ideja je sazrijevala zadnjih nekoliko godina i našla ostvarenje u spremnosti našeg sugrađanina Ivana Viđena da arhivski istraži, znanstveno prouči i čitatelju približi povijest Društva. Izazov je mladom čovjeku bio velik jer to prije njega drugi nisu učinili, a riječ je o tolikim vrijednim i zaslužnim ljudima koji su ostavili vidljiv trag u našoj kulturnoj i duhovnoj baštini.

Knjiga obuhvaća kratku povijest Napretka (str. 12-26) i cjelovit prikaz djelovanja na dubrovačkom području: podružnice od Dubrovnika, Brgata, Koločepa, Orašca, Zatona, Slanog, Banića, Čepikuća, Stona, Trpnja, Čilipa, Grude, Pločica i Mrcina. Autor je pronašao zapisnike osnivačkih skupština, popise članova i uprava, fotografije dužnosnika, hrvatskih slavlja, pučkih veselja, pjevačkih zborova, velikih proslava dubrovačkoga hrvatskog puka, Stonske Napretkove glazbe, znanstvenog predavanja fr. Marijana Blažića u organizaciji podružnice s Grude itd. Na nikad prije objavljenoj fotografiji Inicijativnoga odbora od 22. travnja 1928. (str. 41) ugledni su Dubrovčani

svih staleža, a polovica njih svećenici i redovnici. Mi stariji koji se sjećamo nekih od tih ljudi s ponosom ističemo da smo bili njihovi učenici.

Dubrovačka podružnica i podružnice u okolici nastale su zauzimanjem mnogih, ali je glavni teret ustroja preuzeo ugledni intelektualac i domoljub dr. Nikola Zvonimir Bjelovučić (1882.-1952.), književnik, arheolog i povjesničar, utemeljitelj dubrovačkoga ogranka Družbe braće hrvatskoga zmaja i podružnice Hrvatskoga starinarskoga društva. Uz njega se ističe i lik Andra Spiletka (1880.-1956.), nesebičnoga gospodarstvenika i dugogodišnjega predsjednika Podružnice. Stoga smo knjigu odlučili posvetiti upravo njima, kao primjerima kojima se moramo ponositi, ali i odmjeravati i ugledati.

U knjizi je poklonjeno više prostora radu podružnica u dubrovačkom kraju u prvoj polovini XX. stoljeća nego radu Dubrovačke podružnice nakon obnove Društva 1993. godine zato što bi taj rad bio zaboravljen, tim više što je ostalo malo živih svjedoka, a još manje obiteljskih fotoalbuma pa je bilo hvale vrijedno oteti zaboravu činjenicu da kulturni i gospodarski život u malim mjestima u nimalo povoljnim vremenima može poslužiti za primjer nama koji sada živimo u slobodnoj Hrvatskoj.

O radu Društva nakon obnove 1993. godine koji je prikazan samo kronološki i faktografski (str. 199-238) bit će prilike za cjelovit prikaz u nekoj drugoj prilici.

U inicijativnom odboru za osnivanje dubrovačke podružnice bilo je čak šest svećenika: rektor Sjemeništa don Frano Vučetić, župnik na Mihajlu don Đuro Krečak, predsjednik Popovskog zbora dum Niko Gjivanović, kanonici dum Ante Liepopilli i dum Ivo Fabris te fr. Teofil Velnić. Iz toga Inicijativnog odbora don Đuro Krečak i dr. Niko Koprivica završili su kao mučenici na Daksi.

U Podružnici Koločep predsjednik je bio dum Antun Glumac, na Orašcu u Nadzornom odboru don Đuro Kuljevan, u Zatonu tajnik dum Ivo Ostojić, u Slanom predsjednik fr. Ćiril Ivanković, a potpredsjednik don Spaso Korunić, a don Ivo Čučuković drugi predsjednik. U Banićima predsjednik don Spaso Korunić. U Čepikućama predsjednik dum Ivo Dragičević, u Trpnju revizor don

Istočno (na slici) i sjeverno krilo klaustara Male braće bilo je puno na predstavljanju knjige o Napretku u Dubrovniku. Snimio Ivo Marlais 27. rujna 2011.

Don Stanko predstavlja knjigu o Podružnici Napretka.
Snimio Ivo Marlais.

Ante Makjanić, u Čilipima predsjednik dum Luka Antunović a tajnik dum Miho Arbulić, na Grudi predsjednik dum Pero Brajnović, u Pločicama predsjednik dum Ivo Grbić, u Dubravki revizor dum Vice Vodopić. Nakon obnove u Napredak se učlanilo samo nekoliko svećenika i vrijeme je da se broj poveća.

Napredak je nastao u krugu katoličkih laika i svećenika koji su nadahnuće za svoje početke i svoj rad nalazili u katoličkom socijalnom učenju koje je potaknut glasovitom okružnicom *Rerum novarum* pape Lava XIII. iz 1891. Ona je otvorila novu veliku stranicu u povijesti Crkve i u konkretnom životu potaknula jače primjenjivanje evanđeoske ljubavi prema čovjeku, osobito onom najpotrebnijem te ljubavi. Ciljevi su društva promicanje hrvatskih nacionalnih interesa na svekolikom hrvatskom etničkom prostoru, ali njegovi utemeljitelji i dobrotvori među kojima su biskupi fr. Paškal Buconjić iz Mostara, Josip Stadler iz Sarajeva, Antun Bauer iz Zagreba, Josip Juraj Stossmayer iz Đakova te u Dubrovniku dr. Josip Marčelić i pomoćni biskup Vlaho Barbić, vrlo brzo su postali svjesni da nema kulturnoga i duhovnog napretka bez gospodarskog boljitka. Zbog toga je Napredak dio aktivnosti usmjeravao osnivanju gospodarskih udruga kao što su seoske zadruge i osiguravajuća društva i posebno stipendiranju siromašnih, a darovitih učenika.

Napredak je – kao druga po starini i kontinuitetu kulturna institucija u hrvatskome narodu – od samih početaka njegovao i razvijao dobre odnose s Maticom hrvatskom i Družbom braće hrvatskoga zmaja te mnogo njegovih članova istodobno bilo članom i tih društava. Napredak je imao dobre odnose sa srodnim potpornim društvima i drugim vjerskim zajednicama i redovito je u godišnjacima usporedno tiskao i kalendare drugih konfesija.

Napredak je od početka obrazovao i odgajao mlade ljude u duhu evanđeoske širine i odgovornosti za zajedničko dobro svojega hrvatskog naroda. To su bili katolički laici, visokoobrazovani, skromni, aktivni i odani svojoj Crkvi koja im je pomogla da preuzmu najodgovornije službe i poslove u društvu.

U duhu Drugog vatikanskog sabora Napredak se nakon obnove 1990. zalaže za odgoj novoga naraštaja katoličkih svjetovnjaka koji neće bježati od svijeta i proglašavati ga zlim i neprijateljskim, osuđivati i proklinjati ga nego mu pomoći kako bi on postao što ljudskijim i sretnijim. **Kršćanstvo se danas može dokazati samo čovječnošću njegovih pripadnika. Novi naraštaj kršćana treba se kloniti ideoloških optužbi, politikanstva, svjetovne koristoljubivosti, velikih riječi bez pokrića, neskromnosti i lažnog trijumfalizma. Crkva koja bude najbliža Isusu Kristu, bit će jamačno najbolja Crkva.** Kršćani za procjenu nemaju drugih mjerila.

Utemeljiteljima društva u Dubrovniku i dubrovačkom kraju nije nimalo smetalo što je Napredak nastao u Mostaru i Sarajevu nego su gledali programe i ciljeve koji se nude i ostvaruju. Tu smo tradiciju usvojili i promicali i nakon obnove 1993. Zato možemo i moramo obećati ovom Gradu i cijelom našem kraju da ćemo i ubuduće promicati osnovne ciljeve materijalne i duhovne potpore mladim ljudima, njegovati zajedništvo laičkih i crkvenih osoba i udruga, suradnju s drugima, dijalog i toleranciju s različitim i nastojati da naše društvo bude ono što mu ime govori: hrvatsko i kulturno.

Uz iskrene pohvale autoru i sadašnjoj upravi knjiga ukazuje na vrijedan kontinuitet koji ovom kulturnom društvu ostaje najveći ponos, a to je popis svih dubrovačkih đaka i studenata koji su bili Napretkovi stipendisti od kojih su svakako perjanice sada već pokojni akademik Ivo Padovan, povjesničar Bernard Stulli, liječnik Tomo Šoša, književnik i katolički publicist Ivo Lendić i drugi. Brojnim stipendistima nakon obnove društva ostaje da se svojim radom i zalaganjem pridruže najzaslužnijim kulturnim djelatnicima.

Knjiga će mnogima pružiti priliku da među članovima Napretka u Dubrovniku i cijelom dubrovačkom kraju s ponosom otkriju svoje djedove i pradjedove, očeve i majke, vjeroučitelje i župnike, koji su vodili društvo ili pomogli da Napredak bude i ostane svjetionik bogate hrvatske kulturne baštine na jugu Hrvatske.

Na predstavljanju u Dubrovniku 27. rujna 2011.

* predsjednik dubrovačke Podružnice Napretka 2006.-2011.
i član uprave Podružnice od 1993. do danas

Koprivničko hodočašće sv. Maloj Tereziji

IVANA JAKLIN*

Mješoviti pjevački zbor Alojzijeveci iz Koprivnice, koji djeluje od rujna 2000., gostovao je od 30. rujna do 2. listopada u Dubrovniku, gdje je u stolnoj crkvi Gospe Velike pjesmom slavio Gospodina. Na poziv dubrovačkoga katedralnog župnika dr. Stanka Lasića, koji je pjesmu Alojzijeveca uočio ovoga proljeća na susretu Hrvatskog katoličkog liječničkog društva u crkvi sv. Katarine u Zagrebu, zbor se odazvao i upriličio pjevanje tijekom euharistijskih slavlja te subote i nedjelje.

Zbor Alojzijevci iz Koprivnice u Gospi 2. listopada 2011. na Misi u 10 sati.

U subotu, na blagdan Svete Terezije od Djeteta Isusa – što je ujedno i proštenje u dubrovačkoj Katedrali, misu je predvodio koprivnički župnik don Krunoslav Pačalat, a zbor ja nakon mise otpjevao i koncert s djelima suvremenih skladatelja sakralne glazbe: Starca, Igreca i Martinjaka.

Kasnije te večeri, zbor je prošao ulicama Dubrovnika pjevajući skladbe od crnačkih duhovnih, klapskih sve do podravskih što je pobudilo interes i oduševljenje turista.

U nedjelju, zbor je predvodio pjevanje na misi u 10 sati nakon čega je također održao kraći koncert.

Alojzijevci su u ta tri dana doživjeli prekrasna iskustva: duhovnu obnovu putem do Dubrovnika, svečanost misnih slavlja u Katedrali, puno pjesme i druženja te smo uživali u gostoprimstvu domaćina i u svim ljepotama koje nudi Dubrovnik. Ovo ćemo putovanje svakako dugo pamtiti – stoga od srca zahvaljujemo dubrovačkim domaćinima, posebno don Stanku čija je ideja bila povezati sjever i jug naše Hrvatske, a po zagovoru blaženoga Alojzija Stepinca koji je u Dubrovniku živio od 1. do 5. veljače 1941.

Dogovoreno je i potpisivanje Povelje prijateljstva između ovih dviju župa stoga svakako očekujemo i naše dubrovačke prijatelje u posjetu Koprivnici.

ravnateljica zbora Alojzijevci iz Koprivnice;
ivana.jaklin1@kc.t-com.hr

O kultu sv. Luke i njegovoj bratovštini iz Karmena

Svetome Luki posvećeno je ukupno 11 crkava u Dubrovačkoj biskupiji: jedna u Gradu, tri u Konavlima (Komaji, Radovčići Gornji i Brotnice), dvije u Župi (Čibača i Brašina), dvije na Pelješcu (Kučište i nad Dolom kraj Vignja) i tri na otocima: po jedna na Lopudu, Lastovu (južno od brda Soznja) i u Korčuli (gradsko groblje).

Njegov blagdan u dubrovačkome kraju ime posebno ime: *Lučindān* ili *Lūčin dān*, a slavi se kao krsno ime u Čibači, Brašini, Masješima, Komajima, Vignjima, Vlahutićima i Grušićima.

Postoji uzrečica *Svētī Lūka ū ārbule pūhā*. Ona podsjeća da oko 18. listopada počinju jesenski vjetrovi i oluje, zahladi, pa se više na moru ne razvijaju jedra nego vjetar puše samo u jarbole (*ārbuo* od latinskoga *arbor*). Uzrečica je inačica pjesmice: *Sveti Luka u arbule lupa, za njim majka u ručice huka: Sveti Luka, ne pomori puka!* Sveti Luka je liječnik i evanđelist iz Antiohije koji je Evanđelje napisao oslanjajući se na svjedočanstvo Djevice Marije pa bi se 'majka' moglo odnositi i na Gospu.

Stoljećima, dok svaka kuća nije imala zidne kalendare, blagdan svetoga Luke bio je važan u računanju takozvanih *trica* (razdoblja od po tri tjedna): od Gospe Velike (15. kolovoza) do Gospe Male (8. rujna) tri su sedmice; isto tako od Gospe Male do Miholja (29. rujna), pa od Miholja do Lučina (18. listopada), i od Lučina do Mratinja (11. studenoga); od Mratinja do Nikolja (6. prosinca) te od Nikolja do Božića (25. prosinca).

Predjel gdje je crkva posvećena svetome Luki zove se *Lučino brdo*. Vjernici koji nose njegovo ime zovu se: *Luko*, *Lūkša*, odmilja *Lūkato* ili *Lúkan*. Po sv. Luki zove se romboidna kula iz XIII. stoljeća na dubrovačkim

Medaljon sv. Luke iz XI./XII. stoljeća na moćniku desne ruke sv. Vlaha (XXXII u katedralnom Moćniku). Snimo Božo Gjukić.

Predromanička crkva Sv. Luke nalazi se u Gradu, preko puta Dominikanskoga samostana. U ispravama se spominje od 1245.; više puta je produživana; nije u kultu od 1806. kad su je Francuzi pretvorili u skladište.

U jednobrodni južnodalmatinski kupolni tip crkve, osim nje, spadaju dvije u Gradu (Sigurata i Sv. Nikola), tri na Koločepu (Sv. Mihajlo, Sv. Đurađ u Gornjem Čelu i Sv. Nikola), dvije na Lopudu (Sv. Ivan Krstitelj i Sv. Nikola), tri na Šipanu (Sv. Mihajlo u Pakljenoj, Sv. Petar na Veljem Vrhu i Sv. Ivan u Šilovu Selu) te jedna u Konavlima (Sv. Mitar u Gabrilima).

gradskim zidinama, prema Gradskoj luci, i Vrata na Zidinama (Trigonu) prema Revelinu.

U Moćniku stolne crkve u Dubrovniku čuva se relikvija komadića noge sv. Luke (u moćniku LIII iz oko 1350. godine), a u Dominikanaca komadića glave i ruke. Medaljon sv. Luke nalazi se na trećem pojasu likova na moćniku desne ruke sv. Vlaha (XXXII) u katedralnom Moćniku, a alegorijski (bik s knjigom) u svodu odmah lijevo od ulaza u klaustar Bijelih fratarata. Na oltaru-moćniku u sakristiji Male braće, koji je naručio Luko Bunić, a napravio Pier Antonio Palmerini 1528., donja desna slika prikazuje sv. Luku. Portretne slike sv. Luke iz XVII. stoljeća postoje u crkvama Sv. Vlaha (144x90 cm) i Gospe od Karmena. Sveti je Luka jedan od likova na slici *Slava svih svetih* Andreje Vaccara u Domina. Gotički kip sv. Luke, vjerojatno djelo braće Petrović, nalazi se u luneti iznad ulaza u crkvu Sv. Luke prema vratima od Ploča, a veliki kip sv. Luke početkom XX. stoljeća na sjevernoj taraci dubrovačke Katedrale (u sredini) isklesao je Marin Radica. Na glavnim ulazom u crkvu Sv. Vlaha Ivo Dulčić je izradio vitraj čija je donja lijeva četvrtina posvećena evanđelistu Luki.

Bratovština sv. Luke evanđelista u Dubrovniku spominje se početkom XV. stoljeća. U crkvi Sv. Luke (danas u ulici Sv. Dominika) sve do 1667. okupljala je manje trgovce namirnicama, vlasnike butiga po Gradu, a kako je među njima bilo najviše trgovaca uljem, naziva se i *bratovštinom uljara*. Tijekom vremena izgubila je obilježje profesionalne udruge i poprimila značajke općega vjerničkog društva. Nakon velike trešnje njezini se članovi sastaju u crkvi Sv. Bartula (preko puta Katedrale), a od 1848. u crkvi Gospe od Karmena (pokraj tvrđave Sv.

Ivana). Kako ta crkva od potresa 1979. sve do danas nije u službi bogoštovlja, članovi Bratovštine nalaze se u Katedrali i u dvorani za sastanke Gradskoga župnog ureda. Svrha Bratovštine je da se u braće i sestara promiče vjerski život i odgoj, njeguje prava kršćanska ljubav međusobnim pomaganjem u duševnoj i tjelesnoj potrebi, da se skrbi o uzdržavanju crkve Blažene Gospe od Karmena u Dubrovniku i o potrebama bogoslužja u njoj te za ukop siromaha na Dančama. Član Bratovštine može postati svaki punoljetan neporočan katolik s boravištem u Dubrovniku. Uprava bratovštine sastoji se od duhovnog starješine, predsjednika (gestalda), tajnika, blagajnika i dvaju oficijala (časnika). Matrikulu (statut) Bratovštine treba obnoviti, a članstvo pomladiti za djelovanje u XXI. stoljeću.

O blagdanu sv. Luke, 18. listopada, svake se godine u dubrovačkoj Katedrali slavi sveta Misa za članove Bratovštine i dubrovačku podružnicu Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva.

Razlog postojanja i zadaća obnovljene Bratovštine sv. Luke može se sažeti ovako: Kristovi učenici, muževi i žene koji žive u svijetu, po krštenju i potvrdi postali su dionicima proročke, svećeničke i kraljevske službe našega Gospodina Isusa Krista. Zato su pozvani Kristovu nazočnost učiniti životvornom posvuda na zemlji. Po primjeru svetoga Luke, koji je bio pozoran na mnoge detalje u svakodnevnome životu, ojačani bratskim zajedništvom oni svjedoče svoju vjeru, osluškuju potrebe ljudi svojega vremena i služe istini. Pozvani su iskazivati istinsko milosrđe prema svim tjeskobama, zalagati se za slobodu te promicati pravdu i mir. Prema svojim mogućnostima nastoje živjeti u zajedništvu po duhu blaženstava (*Matej* 5, 3-11 i *Luka* 6, 20-23) i taj duh očituju u svakoj prilici čineći djela milosrđa i dijeleći svoja dobra s članovima Bratovštine, osobito siromašnima i bolesnima; prinoseći molitve za pokojnike da tako u svima bude „jedno srce i jedna duša” (*Djela apostolska* 4, 32).

Glavni izvori iz kojih članovi Bratovštine crpe snagu za napredak su: slušanje Božje riječi i čitanje Svetoga Pisma, osobitoga Novoga Zavjeta; koliko je moguće često sudjelovanje u euharistijskoj žrtvi; često slavljenje sakramenta pomirenja; zajednička i osobna molitva; obraćenje srca prema duhu i praksi evanđeoske pokore; proučavanje svoje vjere i postojano razmišljanje o problemima suvremenoga svijeta u svjetlu vjere; pobožnost blaženoj Djevici Mariji i svetome Luki. Ovozemaljska svrha članstva u Bratovštini jest stvoriti istinski zrele kršćane vjere da budu spremni:

- prihvatiti, slaviti i naviještati Božju riječ, dostojanstvo ljudske osobe, svetost ljudskoga života i obitelji;
- promicati jedinstvo kršćana i dijalog s nekršćanima i onima koji ne vjeruju;
- svaki dan svjedočiti da je živ kršćanski identitet Dubrovnik.

Nadnaravna svrha članstva u Bratovštini je dioništvo duhovnih milosti te molitveno zajedništvo živih i pokojnih bratima.

Biti bogobožazan pred životom

BISKUP RATKO PERIĆ*

TAJNA LJUDSKOGA TIJELA. Svaki čovjek, vjernik i nevjernik, priznaje da je ovo naše produševljeno tijelo, koliko god blisko i doživljajno, ipak jedna od velikih naravnih tajni, i to u višestrukome smislu. Tajna po podrijetlu, o kojem znanost još nije izrekla svoju posljednju riječ. Tajna po sustavnu istraživanju u svim granama prirodnih znanosti: medicine, biologije, genetike, fizike, kemije, kao da smo tek na početku. Tajna po svrsi kojoj razne osobe i ustanove daju različito značenje i tumačenje. Tajna po činjenici da nam ono pruža neka zadovoljstva, ali i boli i trpljenja. Tajna je osobito po tome što se na ovoj zemlji nesvojevoljno pojavi, u bilo koje životno doba nesvojevoljno razboli i s nenadnom smrću nesvojevoljno rastvori, tako da se ovo organsko savršenstvo za tili čas promijeni u nešto anorgansko, kao da ga nikada nije ni bilo. Čovjek, u svojem dvostrukom izdanju muškoga i ženskoga roda, od praiskonskog postanja ili vremenita rađanja mora se neprestano skrbiti za svoje tijelo. Ono zahtijeva ne samo neko pokrivalo, odjevno ili stambeno, da se zaštiti od hladnoće ili vrućine, nego treba zraka da diše, hrane i vode da se održi u životu; treba drugih tijela koja će ga hraniti, liječiti, poštovati. To tijelo, bilo savršeno ili još nedovršeno, stalno je podložno proučavanju i ne možemo ustvrditi da smo ga potpuno „pročitati” pod bilo kojim vidom: ni postanka ni nestanka, ni cjelovita organizma ni pojedinih njegovih sustava i organa. Ne slažemo se ni o njegovu lijeku, a ni o njegovu podrijetlu!

BIBLIJSKI POETSKI PRIKAZ doziva nam u svijest duboku istinu, koju životno provjeravamo, a koja iziskuje ne samo naše umovanje nego i naše vjerovanje. Nije to vjerovanje nešto protuljudsko, nego upravo ljudsko s uzdignućem u nadljudsko. Vidni je domet obična oka ograničen. Ali ako stavimo naočale, vidimo i bolje i dalje. Zašto se ne bismo okoristili i činom vjere kojom bolje vidimo i samo obzorje i dalje od obzorja vidljivoga? I bezbožni znanstvenik, a nekada i pobožni vjernik pita se: je li na početku svjetlo od Svjetla ili je „tama nad bezdanom” (*Postanak 1, 1*)? Jesmo li proistekli iz mraka i vraćamo li se u tminu? Ili smo „sinovi svjetlosti” (*Prva Solunjanima*

5, 5) i u vremenu i u vječnosti? Biblijskom je vjerniku spasonosno objavljeno da se svemoćni i premudri Bog, iz čiste ljubavi prema stvorovima koje je htio, da postoje – slobodno i svjesno odlučio na stvaranje tih bića ni iz čega. Tvorac je odlučio najprije stvoriti čovjekovo tijelo iz već postojećega „praha zemaljskoga” (*Postanak 2, 7*), a ženino tijelo od muževa tijela, od njegova „rebra” (*Postanak 2, 22*).

Složeni ustroj ljudskoga organizma, počevši od vanjskih dijelova, od glave do pete; od nevidljivih gena i milijarda sićušnih stanica, ili unutarnjih organa mozga i srca i svih djelića zajedno uzetih – do sada 6.125 latinski nazvanih – taj dakle nerazrješivo složeni anatomski sustav, ne znači apsolutno ništa ako u sebi nema novoga duhovnog daška, počela života. Zato je Svemogući zamislio i stvorio čovjeka „na svoju sliku” (*Postanak 2, 7*) s dahom života kojim je duhovno prozeo tu anorgansku masu: „Tako postane čovjek živa duša” (*Postanak 2, 7*).

S tim izvornim i izravnim nadahnućem Bog je tjelesnim mrvicama ulio novu pokretnu snagu, tako da su pluća prodisala, mozak proradio, srce prokucalo, želudac prokuhao; oči progledale, usta progovorila. U tom novom nadahnuću ugradio mu je dar ili dah slobode da se sam, pameću i poštenjem, opredijeli: hoće li svomu Stvoritelju pokazati lice zahvale i priznanja ili će mu nezahvalnošću sebično i bezglavo okrenuti leđa. Hoće li mudroga i moćnoga osob-

Alegorijski reljef sv. Luke (bik s knjigom) iz druge polovine XV. stoljeća u svodu zapadnoga krila dominikanskoga klaustra u Dubrovniku.
Snimio Božo Gjukić.

nog Boga priznati Tvorcem svoga tijela i duha i njihove stopljenosti u ljudsku osobu, Gospodarom pred kojim će uvijek biti spreman odgovarati za svoje djelovanje? Ili će uzročnika svoga čudesna tijela i još čudsnije duše tražiti samo u beskrajnu lancu slučajnosti i u samoj prirodi smatrajući je nekim božanstvom, a ne stvorenjem Stvoriteljeve svemoći? I za neke mudrace ovoga svijeta kao da vrijedi načelo: što je god čovjek inteligentnije i čudsnije stvorenje: po tijelu, po duši, po savjesti, to je – slučajniji!

Nužna kušnja na početku odnosi se i na tijelo: nije trebalo zagrizati u ono voće, u izvornu savjest – glas Boga živoga – kao što je zapovjedbano pod prijetnjom smrti i gubitka primljenih darova. Jer konačna je sreća u Božjoj ruci. I nitko je od nas ne može dosegnuti bez provjere i

**Vlaho Bukovac, Sv. Luka evanđelist,
ulje na platnu iz 1910., poluluneta
220x130 cm u svetištu župne crkve
Sv. Nikole u Cavtatu.**

kušnje u kojoj se slobodno i razumno opredjeljujemo za ili protiv onoga što Bog traži. Đavao svoju lažnu „srećku” nudi besplatno. Štoviše, napastuje: ako Boga ne poslušate, otvorit će vam se „oči” i bit ćete „kao bogovi”! (*Postanak* 3, 5). Tako „lažac i otac laži” i „čovjekoubojica od početka” (*Ivan* 8, 44). Njegovo je načelo: *Primum nocere* – Naškodi što možeš više, suprotno liječniku: *Primum non nocere* – Nemoj da bude gore! Ali ni žena ni muž nisu u svojoj slobodi odoljeli, pa su sa zabranjena stabla „dobra i zla” (*Postanak* 3, 5) okusili zlo! I tako umjesto da uspješno polože test, oni se uvedoše u napast s gorkim posljedicama, koje su osjetili i oni i mi, njihovo potomstvo. Kao kad bezobzirni otac prokocka kuću, pa svi ukućani ostanu i bez kruha za stolom i bez krova nad glavom. Čovjek je sa svojim zemljanim tijelom, koje je profunkcioniralo s tim novim aparatom razuma i volje, bio određen za „zemaljski raj” i za stablo života od čijega bi roda „živio navijeka” (*Postanak* 3, 22). Ali zbog uzimanja toga „zamamljiva i poželjna”, a otrovna ploda, tijelo se, protiv Božje naredbe, opredijelilo za „prah zemaljski”, od čega je i sastavljeno.

Bog, međutim, tu ne staje. Njemu nije do smrti posrnula čovjeka, nego da ga pozove „da se odvрати od zloga

puta svojega i da živi” (*Ezekiel* 33, 11). Vječno i sretno. Po zakonu Božje zapovijedi i prokušane slobode. Doista tako vidimo i doživljavamo da se ovo veličanstveno i ujedno bijedno, a u svakom pogledu tajnovito tijelo, koliko god dragocjeno i neprocjenjivo, smrću ipak raspada. A čvrstom vjerom držimo da duša, koja je očima nevidljiva, a po svome učinku i te kako primjetljiva, ostaje besmrtna. Tako, nakon smrti tijela, živa se duša ima pojaviti pred Božjim licem i dati račun za svoje misli, riječi i čine, tj. za sve ono što je u tijelu i s tijelom izvela. Konačno i Objava nam kaže, i zahtjev je pravde: „svi ćemo stati pred sudište Božje” (*Rimljanima* 14, 10), tako „da svaki dobije što je kroz tijelo zaradio, bilo dobro, bilo zlo” (*Druga Korinćanima* 5, 10).

SMISAO TIJELA PO UTJELOVLJENJU. Milijarde osoba ljudskoga roda radovala su se kroz dugu povijest u svojem tijelu zbog ugoda i žalostile zbog patnja, doživljavajući da je *ars longa, vita brevis* – umijeće dugo, življenje kratko. Međutim, povijesnom činjenicom utjelovljenja Sina Božjega (koji je začet po Duhu Svetom od Djevice Marije i rođen prije dvije tisuće godina, nama u svemu sličan osim u svome božanstvu i u našem neposluhu), ljudsko je tijelo od toga čina poprimilo sasvim novi smisao, prema Božjem planu. Budući da se sâm Bog odlučio na to da se Druga božanska osoba, vječni Sin, učovječi i uvremeni, zaključujemo da je on tomu ljudskom tijelu namijenio svoj smisao, ne samo kratkotrajni, dosmrtni, nego onaj vječni u nebu. U trogodišnjem javnom djelovanju Isus je neprebrojivu mnoštvu dokazivao da drži do ljudskoga tijela kao Božjega djela: primjerom je očitovao i druge je poučavao da se tijelu u njegovoj bijedi pomaže, da ga se u bolesti njeguje, u gladi utažuje, da se žednu pruži čaša vode, da se u znoju i radu odmori. Isus je osobito očitovao Očevo lice iskazujući milosrđe ljudima u nevolji: slijepima vraćao vid, gluhima sluh, hromima hod. Krist je kao mjerilo naše konačne presude na Sudnjem danu naznačio da će to biti tjelesna djela čovjekoljublja. Ako smo drugima činili dobro: gladne hranili, žedne pojili, gole zaodijevali, neuke poučavali, bolesne liječili, otići ćemo među blagoslovljene. A ako smo tu zakazali, čeka nas muka prokletnika. Međutim, kad Isus uspoređuje vrijednost tijela i duše na ovome svijetu, on je nedvosmisleno jasan: „Duh je onaj koji oživljuje, tijelo ne koristi ništa” (*Ivan* 6, 63). Bog je „Bog živi”, naslov

Crkvice Sv. Luke na Lučinu brdu u Komajima.

Ivo Dulčić, *Evangelist Luka*, 1972., skica za sjeverni polukružni prozor (244x152 cm) zborne crkve Sv. Vlahu u Dubrovniku. Snimio Božo Gjukić.

do kojega on osobito drži! A činjenica Kristova uskrsnuća nagovješćuje da i sve nas čeka uskrsnuće tijela, i to pravedne – vječni život, a nepravedne – vječna osuda! A za to se opredjeljujemo već na ovome svijetu slobodnim izborom i životom.

SVETI LUKA, LIJEČNIK. Kršćanstvo je od samih početaka primalo u svoje krilo ne samo običan puk, vjernike iz židovstva i iz poganstva, nego i istaknute umnike i uglednike: filozofe, teologe, bibličare; vatrena govornika Apolona (*Djela apostolska* 18, 25), pravnika Zena (*Titu* 3, 13), liječnika Luku (*Kološanima* 4, 14), stotnika Kornelija (*Djela apostolska* 10). Luka je bio rodom iz Antiohije, glavnoga grada Sirije, gdje se mnoštvo građana dalo krstiti i gdje se prvi put Kristovi sljedbenici prozvaše „kršćanima“ (*Djela apostolska* 11, 26). Vještinu medicine završio je u rodnome gradu. Providnost je htjela da svoje iscjeliteljsko umijeće pokaže u misijama diljem Rimskoga carstva kao pratitelj velikoga Pavla. A možda je kao osobni liječnik najviše pomagao upravo blaženomu Pavlu kojega je probadao „trn u tijelu“ – „ostan puti“ – „žalac u mesu“ – *stimulus carnis* – *skólōps tē sarkī* (*Druga Korinćanima* 12, 7), neka bolest koja ga je ponižavala do zemlje. Kad joj nije više mogao naći lijeka, a Bog mu izričito poručio da mu ne će dignuti taj kompleks poniženja, samo zato da se Božja snaga usavršuje u njegovoj tjelesnoj slabosti (*Druga Korinćanima* 12, 9), on se prepustio Božjoj milosti, počeo se do iznemoglosti hvaliti svojim križem. Nije nikada zaboravio Božji dar: koliko ga god taj „trn u tijelu“ smetao, nije mu priječio misionariti: od Atene do Rima, od Jeruzalema do Ilirika (*Rimljanima* 15, 19). Sam je doživio tu Božju milost. Jer nema većega i ljepšega lijeka za tijelo od umjerena i čestita rada! Ako je sveti Pavao mačem riječi možda i stvorio kakvu podjelu među ljudima, vjernicima i nevjernicima, liječnik Luka, vjerni Pavlov suradnik, unosio je neko zacjeljenje. I jednako je primao i bio primljen i od kršćana i od neznabožaca, jer svaki je čovjek jednako podložan potrebi liječenja i liječničkoj terapiji. Doktor Luka, liječnik opće prakse, uvijek je bio svjestan da on samo „rane zamotaje, a Bog zdravlje daje“. Koliko ih je pregledao, operirao, izliječio, nije nam zapisano. Ali

on je napisao Evanđelje Isusa Krista i opisao Djela apostolskih prvaka Petra i Pavla te time čovječanstvu ostavio božanske recepte za vječni život.

TRI PORUKE mogli bismo sažeti da glase:

Prva: Bog je Tvorac zemaljskoga i vječnoga života. Zato je vrhovnom zapovijedu naredio: Ne ubij! – štiteći život kao svoj najveći dar. Ako čovjek želi uništiti tuđi i svoj život, mora biti svjestan te Božje zapovijedi i njezinih po-

sljedica! Stoga poštuju čovjeka od njegova naravna začetka do njegova naravna svršetka!

Druga: Bog Otac u svome Sinu Isusu Kristu, umrlomu i uskrsnomu, vjernima koji se drže njegova zakona ljubavi prema bližnjemu obećava vječni život u nebu gdje raste „stablo života“ (*Otkrivenje* 22, 2) i gdje „smrti više ne će biti“ (21, 4). Stoga pokaži dar bogobojaznosti pred darom čovjekova života! Strahopoštovanje! Ne zato što su to rekli dr. Hipokrat i dr. Galen, nego zato što je to zapovjedio Gospodin Bog, Stvoritelj i Darovatelj života! Vi liječnici, katolici, polažete nadasve pred Bogom prisegu da ćete štititi i braniti ljudsko biće od začeca do preminuća, da ćete izvršavati svoje umijeće i svoje kršćanske obveze tako da ljudi „vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima“ (*Matej* 5, 16).

Treća: Primjer nije samo Isus, liječnik svake vrste bolesti i milosrdnik u odnosu na svaku ljudsku nevolju i zlo, nego su primjer i toliki zdravstveni djelatnici u službi života, počevši od svetoga Luke, „ljubljenoga liječnika“ – *medicus carissimus* – *ho iatrōs ho agapētōs* (*Kološanima* 4, 14), do vas suvremenih, današnjih internista, kirurga, ortopeda, otorinolaringologa, psihijataru i svih drugih liječnika. Blaženoga Luku, izvrsna liječnika, nije ništa priječilo da bude i izvrstan vjernik; da ne bude u službi samo tijela, nego i ljudske duše. Eto uzora! Iz njegove liječničke ordinacije nije nam ostao nijedan medicinski instrument: ni pinceta, ni škare, ni stetoskop. Ostalo je evanđelje Isusa Krista, koje je on znanstveno „pomno ispitao od početka“ konzultirajući „očevidece i slugu Riječi“, te osobno uvidio, uvjerio se i napisao sve „po redu“ (*Luka* 1, 1-4) nama na spasenje, da imamo vječni život, u izobilju. Vama liječnicima iskreno zahvaljujemo na vašem zdravstvenom radu. I žarko molimo neka vam svima, i ovima kojih je više od 2.300 učlanjenih u Hrvatsko katoličko liječničko društvo i ostalima, kojih je u svemu više od 11.000 registriranih u Hrvatskoj, svemogući Bog obilno isplati svojim darom zdravlja i milosna blagoslova, po zagovoru vašega nebeskog zaštitnika svetoga Luke, liječnika i evanđelista!

mostarsko-duvanjski biskup i trajni apostolski upravitelj
Trebinjsko-mrkanske biskupije

Hodočašće Gospi od Škrpjela i blaženoj Ozani

ZORANA KOROMAN

Dubrovačka Katedralna župa organizirala je u nedjelju 23. listopada 2011. hodočašće u svetište Gospe od Škrpjela i u Kotor. Autobus s 48 hodočasnika najprije se zaustavio u Perastu. Barkom smo se prevezli na otok Gospe od Škrpjela. Tamo nas je srdačno dočekao don Srećko Majić koji već četiri desetljeća živi u Perastu i iscrpno nas informirao o dva otočića: Sv. Juraj i Gospa od Škrpjela, koji se nalaze ispred Perasta, kao i o vjerskim objektima na njima i vrijednim umjetničkim djelima u njima.

Otok Sv. Juraj prirodni je otok tj. prirodna uzvisina širokoga podmorskog grebena, dok je otok Gospe od Škrpjela nastao dugotrajnim nasipanjem kamenja (i potapanjem starih isluženih jedrenjaka) oko jedne gole hridi toga istog podmorskog grebena, odnosno oko „Škrpjela” (ili škrpa) kako je narod nazivao morsku hrid, po čemu je i umjetno stvoreni otok dobio ime.

Sjećanje na stoljetni mukotrpni postupak stvaranja i postupnoga povećavanja otočića nasipanjem kamenja oko hridi očuvalo se stoljećima do današnjih dana u tradicionalnom običaju-obredu fašnade, nasipanja kamenja oko otoka na dan 22. srpnja, koji se dan slavi kao rođendan ovoga zavjetnog otoka (budući je gradnja prve male kapele počela 22. srpnja 1452.). Svake godine na taj dan sve barke iz Perasta napunjene kamenjem i povezane jedna uz drugu, svečanim ophodom duž obale, uz pjevanje tradicionalnih pjesama, otplove prema Gospinom otoku nasipati kamenje oko njega, nastavljajući tako višestoljetnu tradiciju čuvanja Gospina svetišta.

Na Sv. Jurju su još Iliri i Rimljani podizali utvrde, a očuvani obrambeni zidovi s puškarnicama potvrđuju da je u vrijeme mletačke, francuske i austrijske vladavine Bokom ovaj otok korišten kao vojna utvrda. Prva crkva na otoku Sv. Jurja postojala je vjerojatno već u IX. stoljeću, a prvi arhivski podatak je iz 1166. godine kada opat Sv. Jurja nazoči posvećenju crkve Sv. Tripuna u Kotoru, pa je nedvojbeno da su redovnici sv. Benedikta puno prije toga na otoku izgradili i benediktinski samostan.

Uslijedio je posjet Kotoru gdje smo prvo posjetili katedralu Sv. Tripuna. U njoj nas je dočekao don Anton Belan koji nas je proveo kroz crkvu i njezinu povijest. Katedrala Sv. Tripuna jedna je od najstarijih katoličkih i uopće svih crkava u Europi, pa je starija i od crkve Notre Dame u Parizu i bazilike Sv. Petra u Rimu. Njezina je izgradnja počela 1124. godine, na ostatcima prethodne crkve iz IX. stoljeća, a dovršena je i posvećena 19. lipnja 1166. Veličinom, ljepotom i drevnošću Katedrala se od izgradnje isticala među brojnim kotorskim katoličkim crkvama, kojih je još u drugoj polovici XVIII. stoljeća (uz sedam samostana) bilo 30. Izvorni izgled Katedrale izmijenjen je obnovama nakon brojnih potresa koji su je

znatno oštetili, osobito oni iz 1537., 1563. i 1667. koji je potpuno srušio zapadnu fasadu i romaničke zvonike, pa su je Kotorani od 1671. do 1683. obnovili izgrađivši zapadnu fasadu, trijem s terasom i nove zvonike, od korčulanskoga kamena i u baroknom stilu. Zvonici su visoki 33 i 35 metara, a sjeverni je ostao nedovršen zbog teških ekonomskih prilika u Kotoru u to doba. U zvonnicima je pet zvona, a najstarije je iz 1670. godine – zavjetni dar Kotorana poslije velikog potresa 1667. Katedrala Sv. Tripuna jedinstvena je po bogatstvu radova duhovne i svjetovne vrijednosti. U crkvi se između ostaloga nalaze freske iz XIV. stoljeća i bogata riznica s radovima domaćih i mletačkih zlatara XIV. i XV. stoljeća.

Nakon stolne, u Kotoru smo posjetili i zbornu crkvu Sv. Marije podignutu 1221. na mjestu starokršćanske bazilike. U njoj počiva blažena Ozana Kotorka čije je tijelo do danas ostalo neraspadnuto. Reljef na njezinu sarkofagu izradio je Antun Augustinčić, a brončane reljefe s prizorima iz Blaženičina života na dvokrilnim ulaznim crkvenim vratima izradio je Vasko Lipovac. Blažena Ozana Kotorka umrla je 27. travnja 1505. godine na glasu svetosti, a štuju je ne samo katolici nego i pravoslavni vjernici. Papa Pio XI. proglasio ju je blaženom 21. prosinca 1927. godine moleći njezin zagovor za jedinstvo kršćana.

Puni lijepih dojmova, duhovno obogaćeni i zadovoljni vratili smo se doma nakon što smo se pomolili i pjevali u svakoj od crkava koje smo posjetili.

zkoroman@yahoo.com

Sjećanja iz djetinjstva

IVO GRBIĆ*

Živeći u Gradu unutar zidina od malih nogu, svakodnevno sam čuo zvona brojnih crkava, posebno za velikih *festa* [blagdana], kad su se istodobno sva oglašavala. To bi bio povod da izađemo na prozore i prepustimo se milovanju zvučnih valova.

Kako onda ne zaviriti u te prostore iz kojih su se čuli tako bogati zvukovi? Prvi su dojmovi najsnažniji: veličina prostora, brojni oltari sa slikama i kipovima, bogate tkanine, naročito crvene, pa svijećnjaci svih veličina na oltarima, golemi lusteri sa stotinama voštanih svijeća koje je fra Pasko dugim štapom palio i gasio u crkvi Male braće.

Sjećam se crkve Svetoga Vlaha za Feste, izvana obilno ukrašene brojnim vijencima lovorike i stotinama žarulja. Noću mi je to sličilo na svečano ukrašenu princezu, a iznutra na ukrasnu crvenu *škatulu* [kutiju].

Svi su zidovi oko slika bili pokriveni crvenim damastom, a stupovi crvenim *velutom* [baršunom]. Odsjaji srebrnih i zlatnih svijećnjaka, pa prelijevanje zlatnih nijansi na *portativu* [kućištu] orgulja bili su prava svečanost za oči. Doda li se tome miris tamjana i okus blagoslovljenih okruglih kolačića, pa opijajući zvuk orgulja i moćni pjev

mješovitog pjevačkog zbora, ugođaj je bio potpun za sva osjetila.

Budući da smo svakodnevno išli na večernji blagoslov, ubrzo smo počeli asistirati pred oltarom u bogoslužju. Ministrirao sam po mnogim crkvama, prema potrebama, a najviše u *Jezuita* [Isusovaca], naročito otkad sam postao član Male križarske glazbe. U jedinoj potpuno oslikanoj crkvenoj apsidi u Dubrovniku s velikim nebom i mnoštvom svetaca i anđela na oblacima nalazio sam priliku za divljenje, ali i kritičko razmišljanje. Neki oblaci su mi se činili previše kruti, kao da su od kartona, a neke figure pretvrde i premišićave. Najdraži mi je bio sv. Ignacije u mekanom sjaju svoje ekstaze. Vjerujem da je svakodnevno promatranje te bogato oslikane apside utjecalo da se u meni razbudi već postojeća sklonost prema likovnim umjetnostima. Bogu hvala!

Mi, mali ministranti, bili smo jako ponosni što možemo dodirivati, čistiti i nositi brojne lijepe predmete koji služe u bogoslužju. U prvom redu teške misale s debelim koricama i prekrasnim inicijalima u boji i skladno složenim tekstom. Vjerojatno se tu začela moja ljubav prema lijepo oblikovanim tekstovima i ilustracijama.

Sjajni predmeti od srebra i zlata: svijećnjaci, kadio-nice, kaleži i *monstrance* [pokaznice] u nama bi uvijek izazivali divljenje i ljepotom svog oblikovanja i plemenitošću materijala. Razmješitali smo vrlo vitke staklene vaze samo s jednim cvijetom i one široke s buketima ili bogatim cvjetnim aranžmanima.

A tek tkanine! Od djevičanski bijelih, često sa širokim i bogatim čipkama, preko sjajnih misnica do teških pla-

števa od brokata koje smo morali u dvoje pridržavati pri oblačenju. Sve je bilo u četiri osnovne crkvene boje: bijeloj, crvenoj, zelenoj i ljubičastoj.

Kako ne biti slikar kad si se kretao u takvoj raskoši boja?

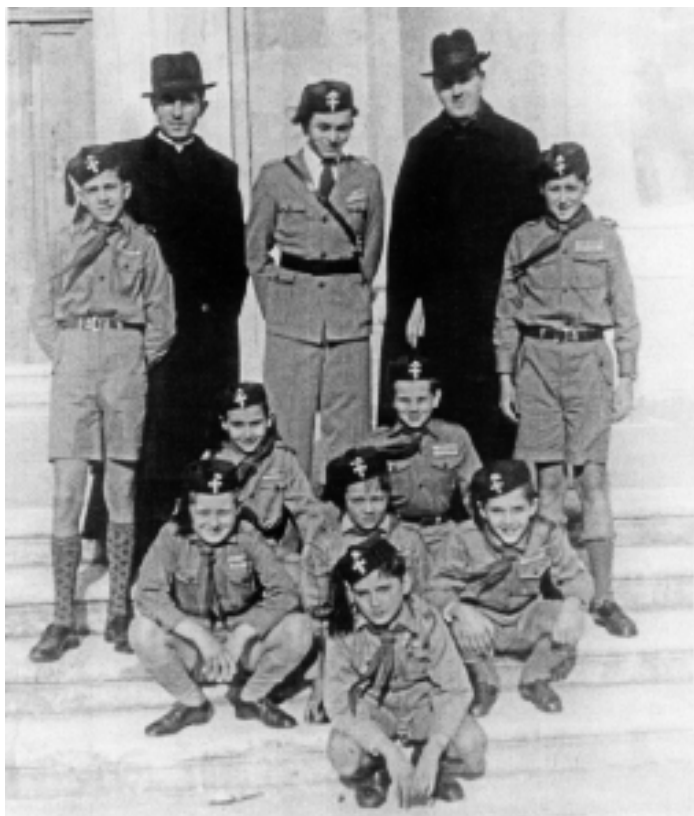
U jezuitskoj crkvi za hladnih zimskih dana organiziralo se četrdesetosatno klanjanje. Tad smo mi, mali križari, u svečanim uniformama stražarili nepomično cijeli sat u stavu mirno s lijeve i desne strane oltara, čuvajući Hostiju u bogato ukrašenoj zlatnoj monstranci: Presveti oltarski sakramenat. Znalo se dogoditi da drugi dječaci dođu do *balustrade* [ograde od kamenih stupića] pred oltarom, koje više nema, pa nas miganjem i drugim gestama pokušavaju uznemiriti. Nisu uspijevali. Bili smo čvrsti i disciplinirani. Znali smo što je naša dužnost, a i da je vezana sa Svetim.

U toj su crkvi bile manje orgulje s mijehom na nožni pogon. Mi ministranti bismo se redali gazeći usporedno dvije poluge povezane s mijehom, držeći se rukama gore za prečku. Za dugih večernica taj zadatak bi se otegnuo. Često smo bili umorni, a posebno neraspoloženi ako bi nas taj zadatak čekao više puta za redom. Događalo se da bi neki od nas, kojeg bi zapala dužnost da gazi mijeh, napustio svoje „radno mjesto” pa bi se u crkvi čula samo molitva vjernika bez pratnje orgulja: „Isuse blaga i ponizna srca, učini srce moje po srcu tvome!”

U tom razdoblju bilo je i dječje nestašnosti i domišljatosti. Budući da smo znali da će nas majke nakon povratka kućama pitati: „Što je velečasni *prediko* [propovijedač]?”, bilo je odlučeno da na večernju misu pođu samo

**Vjernici pred Gospom nakon blagoslova ruža na Dan svete Terezije od Maloga Isusa 1934.
Najniži dječak u prvom redu je Ivo Grbić.**

**Mali križari ispred Jezuita 1942.: don Josip Schmidt,
Baldo Mladošević, don Danko Gatić
A. Marčić, Tonći Zadić
Ivo Grbić, Ivo Ljepotica
Srećko Cetinić, Mato Arbulić, Tonko Radica
Slobodan Vranješ**

dvojica koji će nam prepričati što je prediko, a mi drugi ćemo se zabavljati na ulici u igri.

Moja obitelj povezana je s crkvom Domino još otkad smo doselili u Grad. Tada je njome upravljao blagi don Vice Vodopić – bucmast, sijed, dobroćudan, a moj je otac Mato (rođen 1898., podrijetlom iz Župe dubrovačke) čistio i uređivao crkvu, na misama skupljao *lemozinu* [milostinju] i nosio barjak crkve u procesijama. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata mome su vršnjaku Hrvoju Filičiću povjerili ključ crkve, pa smo smjeli sami ući i brinuti o redu i čistoći: mijenjali smo vodu u vazama s cvijećem, brinuli se da na vrijeme bude ražarena ugljena za kadionice i potezali konop zvona. Također sam ministrirao vjeroučitelju don Josipu Schmidtu za vrijeme svibanjskih pobožnosti za gimnazijalce.

Za božićnih blagdana pjevalo se svih 30 kitica Pijeća („U sej vrijeme godišta”) uz pratnju mandolina, tamburica, a kasnije i violina. Taj se lijepi običaj održao do danas kad crkva bude pretijesna da primi sav Božji narod.

Za feste Svih svetih u crkvi Domino služila se svečana pjevana misa. Imao sam dužnost nositi kadionicu i posudu s tamjanom. Prije evanđelja, kad se po sredini oltara trebalo posuti tamjan na užareni ugljen, izašao sam i pružio kadionicu. Ali posude s tamjanom nije bilo. Zaboravio sam je u sakristiji. Kadilo se bez dima tamjana.

Na Festi svetog Vlaha 1941. majka je brzo vodila za ruku mene devetogodišnjaka na istočni ulaz u crkvu Sv.

Vlaha da vidim kako rektor crkve, kanonik dum Miro Taljeran pred glavnim oltarom *grliča* bana Banovine Hrvatske Ivana Šubašića. Ban je kleknuo na veliko pozlaćeno klecalo presvučeno crvenom svilom koje me i danas na podnevnoj misi podsjeća na taj doživljaj.

Kad bi se zavezala crkvena zvona u Velikoj *setemani* [tjednu] njihovu bi ulogu preuzele drvene *zvrčoke*, koje smo mogli kupiti na sajmu na Gundulićevoj poljani za Feste sv. Vlaha. Čulo se klopotanje i u crkvi od onih najmanjih do najveće pred bočnim vratima Katedrale koju je vrtio stari, niski, *cotavi* [šepavi] sakristijan.

Ispred Kneževa dvora bilo je veliko slavlje na Veliku subotu. Stari mršavi Talijan, s crnom krpom preko lijevoga oka, vješto bi izrađivao *rokete* [bombice] u razrušenoj kućici na osami iznad Orsule, daleko od grada. On bi postavio niz drvenih stupaca u duljini od pedesetak metara, s obje strane *korniža* [kanala], i povezo ih fitiljem. Na svakom metru na toj vrpici bila je postavljena jedna bombica koja bi strašno eksplodirala, a iz papirnatog *saketa* [vrećice] u njezinoj blizini razletjeli bi se suhi keksi ili *zahare* [tvrdi slatkiši omotani u papir]. Mi bi dječaci brzo trčali dohvatiti koji keks, pa je bilo vike, gužve i padova. Nakon pucnjave pustili bi u zrak golemi papirnati šareni balon ispod kojega je plamsala vatra noseći uvis zanjihani kartonski lik uskrsloga Isusa. Pratili smo široko otvorenih očiju taj veličanstveni prizor sve dok balon ne bi preletio Srđ.

Za ljetnih žega roditelji bi predvečer često iznosili stolice i sjedali oko kućnih vrata, a nekad i na skalinima crkve Domino. Pale bi čakule. Roditelji bi pazili da se ne bi čula koja gruba riječ ili, ne daj Bože, kakva *bestimja* [psovka]. Zna se što bi nakon toga činio vitki *prut* [šiba] od šipka, koji je uvijek bio zataknut iznad slike kojeg sveca ili Majke Božje, koja me je uvijek promatrala iz kojeg god bi je kuta sobe gledao.

Za Prvu pričest, koja mi je bila u Gospi, kao i krizma godinu kasnije, uoči Drugoga rata, majka mi je naručila od jedne *sarte* [krojačice] iza Groblja na Boninovu *marinericu* [bijelo mornarsko odijelo s košuljom prugastih plavih vrpce]. I nakon prve pričesti, svake smo nedjelje išli redovito na pričest. Jedne nedjelje ujutro bez majčina dopuštenja pojeo sam kocku *cukara* [šećera] prije Mise. A tada je post prije pričesti bio obvezan od ponoća. Taj me grijeh jako progonio pa sam se pošao ispovjediti. Svećenik u sakristiji Male braće, *padre* Mijo Brlek, utješio me da se to i drugima događa. Osim toga, on me poučio da na ispovijedi ne treba ponavljati koje sam grube riječi govorio, nego da samo navedem da sam to činio, po prilici koliko puta i da se zbog toga kajem.

Od kad znam za sebe, sjećam se da me Mama naučila da se prije spavanja *prekrstim* [prekrižim] i smolim molitvicu anđelu čuvaru: „Anđele moj dragi, moj čuvaru blagi, budi tebi hvala što me čuvaš mala. Čuvaj me dok živim, da ništa ne skrivim...”

Dubrovački slikar, rođen 25. listopada 1931., prisjeća se djetinjstva u Gradu od 1934.

Znanstveni skup o našem najznanstvenijem župljaninu

Na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu na Jordanovcu 4. studenoga 2011. održan je međunarodni znanstveni skup o filozofiji Ruđera Josipa Boškovića (1711.-1789.), koji je rođen i kršten prije 300 godina u Gradskoj župi Gospe Velike u Dubrovniku. Iz predavanja izdvajamo: Bošković je živio, studirao, a zatim i predavao otprilike trideset godina u Rimskom kolegiju (1727.-1757.). To je bilo najmirnije i najplodnije razdoblje njegova kozmopolitskog i iznimno aktivnoga života. (Simone D'Agostino)

Ruđer je prvenstveno poznat kao znanstvenik koji se istakao na mnogim područjima: od matematike, fizike, kemije, optike, astronomije do glazbe, arheologije i pjesništva; koji je anticipirao mnoga dostignuća novovjekovne znanosti, i napokon, koji je autor po mnogima revolucionarne teorije sila. Sve to, ali i njegovi vlastiti iskazi, upućuju na njegovu vjeru u mogućnost napredovanja ljudskog znanja. (Erna Banić-Pajnić)

Da bi dokazao da je svijet Božje djelo, Ruđer osporava tvrdnje onih koji smatraju da je nastao slučajno odnosno nekom nužnošću ili da postoji oduvijek, sam po sebi, i da se ravna po svojim zakonima. Protiv slučajnog nastanka dokazuje da je broj mogućnosti svega onoga što treba za sastav svijeta beskonačan, a ne konačan, pa bi se neizmjerljivo vjerojatnije trebalo očekivati neki nered, a ne red. Da bi se izabrala jedna od mogućnosti u kojoj vlada red, trebala bi Božja beskonačna sila. Ruđer dokazujući da je beskonačna moć slobodnoga bića razlog zašto negdje postoji određeni broj točaka, a ne neki drugi i zašto je kolikoća neke stvari tolika, a ne neka druga. Razlikujući prethodnu i buduću vječnost, obrazlaže da tvar nije imala vječno gibanje i nije mogla postojati oduvijek, pa zaključuje da ju je Bog stvorio. Na temelju toga Bošković zaključuje da Bog ima beskonačnu moć, slobodu, spoznaju i mudrost. Zrak i sila teža, primjerice, upućuje na Tvorca prirode. (Ivan Tadić)

Ljudski duh očigledno ima svojstvenu potrebu reducirati složene stvarnosti i sadržaje na jednostavnija i temeljnija načela. U prirodnim znanostima ta tendencija dolazi do izražaja u nastojanjima da se što je moguće manjim brojem elementarnih sila i elemenata protumači gotovo nepregledna složenost materije i njezinih svojstava. U tom smislu Boškovićeva *Teorija prirodne filozofije* nedvojbeno predstavlja prvi pokušaj „teorije svega” (*Theory of Everything*). U njoj Ruđer postulira jedinstvene elementarne djeliće (*puncta*), umjesto četiriju vrsta atoma klasičnog „atomizma”, te nadomješta Newtonove tri temeljne sile jednom jedinom univerzalnom silom (*curva Boscovichiana*). S ovom je teorijom bio ispred svog vremena, pa stoga ne čudi što njegov model materije iz današnje perspektive ne bismo označili kao teoriju u modernom smislu riječi, već prije kao hipotezu ili genialno naslućivanje (*inspired guesswork*), koje istodobno predstavlja značajan misaoni poticaj te nužan korak na putu do današnjeg shvaćanja stvari. (Hans Ullmaier)

Slike iz Gospe na izložbi o renesansnom slikarstvu

Sukladno Posudbenom ugovoru od 13. listopada 2011. Župni ured Gospe Velike iz Dubrovnika posudio je 8. studenoga Galeriji Klovićevi dvoru u Zagrebu pet slika iz XVI. stoljeća za izložbu *Renesansno slikarstvo u Hrvatskoj* koja je održava u Klovićevim dvorima u Zagrebu od 22. studenoga ove godine do 22. siječnja 2012. Na toj se izložbi prvi put može vidjeti pedesetak najvažnijih djela vodećih slikara toga razdoblja koja su hrvatski naručitelji kupovali mahom u vrijeme njihova nastanka.

Od katedralnih umjetnina posuđena su dva dijela Tizianova poliptiha iz Svetišta: donji lijevi (*Sv. Vlaho i sv. Lazar*) i donji desni (*Sv. Nikola i sv. Antun opat*), oba ulje na platnu 200x55 cm; *Gospa s Djetetom* prema Rafaelovoj Madonni della Seggiola iz Moćnika, tempera na drvu 72x72 cm; *Gospa s Djetetom i anđelima* Domenica Puliga, tempera na drvu 87x63 cm i *Poklonstvo pastira*, ulje na platnu 272x164 cm.

Uz blagdan sv. Stanislava Kostke (13. studenoga)

Čestitka za imendan

BISKUP ANTUN ŠKVORČEVIĆ

Prečasni gospodin dr. Stanko Lasić, Dubrovnik
Poštovani i dragi Stanko!

Evo ti majke (Ivan 19, 27). Od srca Ti čestitam imendan! I Tebe je Isus povjerio svojoj Majci kad Te je u svetom Krštenju prihvatio kao svoga brata, a u sakramentu svetoga Reda pridružio sebi Glavi i poslao da djeluje u njegovoj Osobi.

Radujem se s Tobom i zahvaljujem Isusu Kristu na tom neprocjenjivu daru te molim njegovu Majku da Te svojim moćnim zagovorom čuva da ostaneš vjeran svoje svećeničkom izabranju i poslanju.

Uz bratski pozdrav u Gospodinu i njegovoj Presvetoj Majci.

U Požegi 9. studenoga 2011.

Antun Škvorčević, požeški biskup

Zahvala za ljetovanje u Grgurićima i poziv na susret mladih u Sisak

DON STJEPAN BARIĆ*

Poštovani don Stanko,

Ponajprije izražavam iskrenu zahvalnost u ime trideset troje mladih i svoje osobno za prekrasne trenutke koje ste nam priuštili da provedemo u Slanom. Za mlade vjernike iz moje župe Dubranec to je bilo vrlo lijepo iskustvo koje će pamtiti do kraja života. Omogućili ste nam da uz odmor i druženje učvrstimo vjeru i zajedništvo kao zajednica Isusovih prijatelja.

Znamo da se ne možemo odgovarajuće odužiti, ali ipak imam prijedlog. Naime, budući da se 5. i 6. svibnja

2012. u Sisku održava Susret hrvatske katoličke mladeži, pozivamo mlade iz Vaše Biskupije da budu naši gosti. Mnogi mladi i iz naše Župe sudjelovat će u tom susretu, a mnogi moji župljani žele primiti veći broj mladih u svoje domove. Želja nam je zato da budete naši gosti nakon susreta u Sisku u subotu navečer i zajedno s nama sudjelujete u našem nedjeljom bogoslužju. Nadam se da ćemo na području Župe moći smjestiti oko 300 mladih. Pozivamo vas da to budu upravo mladi iz Dubrovačke biskupije! Tako bismo mogli zajednički slaviti Boga u taj, za mlade, tako važan dan!

Želim Vam dobro zdravlje i Božji blagoslov u svim nastojanjima!

U Dubrancu 12. studenoga 2011.

župnik u Dubrancu; stjepan.baric@yahoo.com

Imenovan katedralni ispovjednik

Odlukom broj 756/2011 od 16. studenoga 2011. dubrovački biskup Mate Uzinić razriješio je don Ivana Penavu službe upravitelja župe Sv. Nikole u Cavtatu i imenovao ga katedralnim ispovjednikom s ovlastima kanonika pokorničara. U odluci Biskup ističe: „U službu katedralnog ispovjednika s ovlastima kanonika pokorničara uvest će Vas katedralni župnik don Stanko Lasić pred kojim ćete položiti propisanu ispovijest vjere i prisegu o vjernom obavljanju službe. Koristim prigodu da Vam zahvalim za Vaš predani rad tijekom Vašeg svećeničkog života kao i za dvogodišnje pastoralno služenje vjernicima župe Sv. Nikole u Cavtatu. Nadam se da ćete tako nastaviti činiti i u vrlo odgovornoj službi katedralnog ispovjednika s ovlastima kanonika pokorničara kako bi se naša Katedrala i kroz tu dimenziju dostojno pripravila na veliki jubilej tristote obljetnice njezine sakralne upotrebe. Neka Vas u tom nastojanju prati Božji blagoslov i zagovor blažene Djevice Mairje koju u našoj Katedrali slavimo kao Gospu od Porata i svetoga Vlaha, nebeskoga zaštitnika grada Dubrovnika i Dubrovačke biskupije.” Odluka stupna na snagu 7. prosinca 2011., a supotpisao ju je kancelar Dubrovačke biskupije msgr. Ivan Šimić.

Biskup Uzinić tom je odlukom očitovao posebnu skrb o svojoj stolnoj crkvi svjestan da *Gospa* ne može udovoljiti funkcijama duhovnoga središta Biskupije, hodočasničkog odredišta, kaptolske, pa ni župne crkve bez stalne ispovjedničke službe. Naime, Katedrala je prvo mjesto gdje bi val Božje milosti trebao potapati ljudske opasnosti da Božji sinovi umru grijehu i nanovo se odozgor rode na život.

Vjernici koji u sakramentu pomirenja priznaju grijeh, za njih se kaju i imaju nakanu popraviti se, po ispovjednikovu odrješenju dobivaju od Boga oproštenje grijeha počinjenih nakon krštenja i ujedno se izmiruju s Crkvom koju su ranili griješeći. U ispovijedanju svećenik obavlja ulogu i suca i liječnika; Bog ga je postavio za služitelja istodobno božanske i pravednosti i milosrđa da bi radio za Božju čast i spasenje duša. Da vjernik primi

spasonosni lijek sakramenta pokore treba biti raspoložen odbaciti počinjene grijeh i odlučiti popraviti se te se tako obrati Bogu. Vjernik je obavezan ispovjediti sve teške grijeh po vrsti i broju počinjene poslije krštenja koji još nisu izravno otpušteni ni priznati u pojedinačnoj ispovijedi, a kojih je svjestan nakon brižljiva ispitivanja sebe. Svaki vjernik, pošto je došao u godine rasuđivanja, obavezan je barem jedanput godišnje iskreno ispovjediti svoje teške grijeh. Pri tom je slobodan birati u koga će se ispovjediti.

O mjestu za ispovijedanje hrvatski su biskupi 12. listopada 1994. odredili: „U svakoj crkvi neka bude barem jedna ispovjedaonica s čvrstom rešetkom. Osim toga, neka se po mogućnosti uredi u crkvi ili bogoslužnom prostoru prikladno mjesto gdje će se ispovijed moći obaviti u slobodnom razgovoru, a pokornik će po želji sjediti ili klecati.” Na dnu dubrovačke prvostolnice, između glavnih i bočnih vrata nalaze se dvije tradicionalne ispovjedaonice od drva s čvrstom rešetkom između pokorničara i pokornika. Predviđeno je da ispovjednik sjedi, a pokajnik kleči. Katedrala za sada nema prikladno mjesto (sobu) gdje se ispovijed može obaviti u slobodnom razgovoru, licem u lice, u otvorenom prostoru dok pokornik prema želji sjedi ili kleči, ili anonimno, sa zaslonom i klecalom tko se želi ispovjediti anonimno, odnosno sa stolcem ako zbog starosti ili bolesti ne može klečati.

Kanonik je jedan je od članova kaptola, zbora svećenika čija je zadaća svećanije obavljati bogoslužne obrede u stolnoj (katedralnoj) ili zbornoj (kolegijalnoj) crkvi. Snagom službe **kanonik pokorničar** ima redovitu ovlast odrješivati od grijeha sve vjernike Biskupije i strance koji se u njoj zateknu, a pripadnike Biskupije i izvan područja Biskupije.

Nadati se da je imenovanje katedralnoga ispovjednika s ovlastima kanonika pokorničara prvi korak prema ponovnoj popuni ispražnjenih mjesta u **Stolnom kaptolu svete Marije** u Dubrovniku i uspostavi punih kanonika. Naime, Dubrovački kaptol (*Capitulum Ragusinum*) spominje se u povijesnim izvorima od 9. travnja **1198.**, „kanonici Svete Marije” od 11. lipnja 1259., a „Kaptol svete Marije” od 20. kolovoza 1297. No, on je kao ustanova stariji od toga jer se njegovi dostojanstvenici spominju još ranije: u kolovozu **1023.** njegov arhidakon, a godine **1108.** arhiprezbiter i primicerij. Sada je na snazi Statut Kaptola iz 1846., ali kako je zadnji kanonik umro 2004. godine, Kaptol sada nema živućih članova.

Don Ivan Penava, diplomirani teolog i profesor germanistike, rođen je na Batinu kraj Posušja 5. veljače 1938. Peto je od šestoro

Don Ivan Penava novi je stalni ispovjednik u Gospi.

djece, ima četiri sestre i jednoga brata. U Dubrovniku je pohađao pet razreda sjemenišne gimnazije (1954.-1959.) i tu ga je, u stolnoj crkvi Gospe Velike, biskup Pavao Butorac 27. lipnja 1965. zaređio za svećenika. Teologiju je studirao u Zadru (1961.-1965.) i Zagrebu (1967.-1968.), a germanistiku u Skopju. Imendan mu je 24. lipnja. Bio je župnik u Žuljani (10.6.1966.-17.2.1971. i 10.4.1983.-19.9.1993.), Trsteniku (15.9.1968.-17.2.1971.), Putnikovićima (17.2.1971.-19.9.1993.), Orebiću (1993.-2009.) i Cavtatu (2009.-2011.). Novoimenovani katedralni ispovjednik će, nakon što cavtatsku župu preda don Matu Karamatiću, doseliti u Grad. Stanovat će u Biskupijskom sjemeništu.

Na 20. obljetnicu obrane Grada

DON STANKO LASIĆ*

Na ulazu u najveće vojničko groblje u Europi, ono u Redipugli, između Trsta i Gorice, na kojem počiva sto tisuća vojnika palih u Prvome svjetskom ratu, stoji natpis: „O vi koji ovdje dolazite, ako niste osjetili ništa od onoga za što smo mi dali život, onda mi ovdje stojimo uzalud“.

Na ovom mjestu ispod Križa na Boninovu okupljamo se više puta tijekom godine da pokažemo kako ljudi koji ovdje počivaju nisu pali uzalud jer je plod njihove žrtve slobodan Dubrovnik i slobodna i suverena Republika Hrvatska. Naraštaj koji je podnio taj teret obrane, a najviše branitelji koji ovdje čekaju uskrsnuće, dostojni su onih naših preda od kojih smo naslijedili skladnost i Grad kao njezino ukamenjenje; od kojih baštinimo dubrovački zavičaj, hrvatsku Domovinu i dvije ključne poruke: da se sloboda ne prodaje ni za sve blago, zlato i druge vražje ponude, te da osobnome probitku, pa i životu, treba pretpostaviti zajedničko dobro.

Dolazimo ovdje iskazati poštovanje, zahvalnost i ljubav njihovoj nesebičnosti. Pristupamo ovome mjestu i zbog nas samih, zato što se ovdje ispunimo i nadahnemo njihovom hrabrošću kojom su se, gotovo goloruki, oduprli dobro naoružanom i razjarenom neprijatelju. Ovdje se najbolje učimo zajedništvu koje ih je krasilo, istini koja ih je vodila, cilju kojem su težili. A zajedništvo u Domovinskome ratu temeljna je vrjednota kojoj smo svjedoci. Ona je postojala i na prvoj crti obrane i u pozadini, u dopremi oružja, hrane, plina, u Bolnici, po školama, hotelima, skloništima; dijeleći kruh, vodu, svijeće, naranče i rogače. Kad smo bili solidarni i dijelili među se ono malo što smo imali, bili smo zadovoljni i imali smo dosta.

A molitva po crkvama i skloništima bila je čvrsta svakodnevna poveznica s onima na bojištu s krunicom oko vrata koja je podizala moral i podgrijavała nadu u konačnu pobjedu.

Ovdje svaki put osjetimo da smo dužni čuvati i širiti istinu o Gradu koji nije razmišljao o predaji nego o pobjedi jer ljudi koji ovdje počivaju nisu uzimali nego

napredovali, korak po korak. I baš na današnji dan ta je istina potpuno izašla na vidjelo jer se na Srđu vodila povijesna bitka koja je zadivila svijet, promijenila odnose snaga i otvorila put prema oslobođenju Grada i dubrovačkoga kraja.

Na današnji su nam dan, oni koji su nosili petokrake na glavama, srušili Križ na Srđu, ali nisu mogli srušiti naše ljudsko samopoštovanje, vjerničko dostojanstvo, hrvatski ponos i dubrovačku samosvijest. Ovdje uvijek iznova dolazimo reći hvala onima koji nisu sumnjali, koji su nam iskazali krajnju samoprijegornu ljubav – položili svoj život da bismo mi mogli slobodno živjeti, koji su nam pokazali što je to spremnost na žrtvu, volja i srčanost da se ostane na svojoj zemlji i obrani svoj dom. Srpskocrnogorski napadač htio nas je slomiti uskratkom vode, struje, telefona, nepostojanjem higijenskih uvjeta i nestašicom hranom, a samo nam je ojačao ufanje u Boga, gospodara ljudske povijesti, da nas On ne će ostaviti. Barbari s istoka htjeli su nas poniziti rušenjem svetinja, crkava i grobova, a samo su nas učvrstili u temeljnim istinama naše vjere i čovječnosti, da će zlo proći i da, za razliku od ovozemaljskih sudova, Božjemu sudu nitko ne će umaći te da će on suditi po pravdi. Njegova je vjerodostojna riječ: „Za vašu krv, za vaš život, tražit ću obračun: tražit ću ga od svake životinje; i od čovjeka za njegova druga tražit ću obračun za ljudski život“ (*Postanak* 9, 5).

I danas, nakon dvadeset godina, kao da osjećamo miris baruta i paljevina, zatrpanih ulica od kupa s krovova, ga-reži Imperiala, Libertasa, gradskih palača, a kroz sve to u našim srcima odjekuju poklici naših branitelja sa Srđa i Sustjepana kojima smo se onda i danas dičili i dičimo.

Vraćajući se s ovoga svetog mjesta svatko od nas treba osjetiti domoljubni zov: nastaviti ondje gdje su oni stali, graditi ono što su oni započeli, čuvati ono što su oni postigli, voljeti ono što je njima bilo najdraže: dom, Grad, zavičaj, domovinu.

Pomolimo se za njihove plemenite duše, njihovoj rodbini i suborcima stisnimo ruku u znak priznanja i zahvalnosti te pođimo svi zajedno na Brsalje i Stradun i pokažimo da je ovaj Grad obranjen ponajprije hrabrošću i žrtvom domaćih sinova i velikodušnim zalaganjem svih drugih hrvatskih branitelja koji su stizali u pomoć iz svih krajeva Lijepe naše i naših sunarodnjaka iz Bosne i Hercegovine.

Na Boninovu 6. prosinca 2011.

ratni i sadašnji gradski župnik

O ratu v. *Glas iz Dubrovnika*, br. 12 od 19. studenoga 1991., str. 1 (don Stankovo pismo papi Ivanu Pavlu II. iz najvećega zatvora na svijetu 8. XI. 1991.); *Našu Gospu*, br. 13/1998., str. 14-15 (ratna iskustva Gradske župe), br. 21/2000., str. 12-14 (govor 6. XII. 2000.), br. 24/2001., str. 12-14 (propovijed 6. XII. 2001.) i br. 42/2010., str. 38-43 (ratne fotografije i Plač Jeremije proroka).

KRŠTENI

Gospodin Isus, koji je dao gluhima sluh, a nijemima govor, udijelio ti da uskoro možeš primati njegovu riječ svojim ušima i ispovijedati vjeru na hvalu i slavu Boga Oca.

Krštenik ... je primio prvi i osnovni sakrament dana...; roditelji mu se zovu...

Blaž Di Ceglie	25. VI. 2011.	Bruno i Barbara r. Raič
Lea Tolja	2. VII. 2011.	Ivica i Maja r. Stipković
Greta Preljević	6. VII. 2011.	Srđan i Diana r. Ereš
Divo Preljević	6. VII. 2011.	Boško i Srđana r. Jukas
Marin Hrnić	10. VII. 2011.	Srđan i Đulija r. Memić
Matea Curić	17. VII. 2011.	Damir i Nikolina r. Vugrinec
Lucia Klara Ortmann	6. VIII. 2011.	Christoph i Ana r. Rogulja
Matej Juan Luis Podić	12. VIII. 2011.	Matej Sebastijan i Romana r. Ive
Anna Marić	20. VIII. 2011.	Damir i Silvia r. Dadić
Vito Janković	3. IX. 2011.	Marko i Anuška r. Vuksanović
Paula Bokarica	11. IX. 2011.	Ivica i Jelena r. Radelj
Dinka Bonačić	14. IX. 2011.	Mario i Maja r. Magdalenić
Mark Mihael Vladić	25. IX. 2011.	Zoran i Mirela r. Tolj
Dominik Milković	25. IX. 2011.	Željko i Renata r. Jović
Loreta Kulušić	2. X. 2011.	Mato i Lorena r. Vučica
Dora Šabadin	2. X. 2011.	Leo i Marija r. Seifert
Leona Bajrami	10. X. 2011.	Albert i Ivana r. Pavlović
Antonio Rakigijja	16. X. 2011.	Denis i Manuela r. Radić
Jakov Zvonimir Šostarić	16. X. 2011.	Zvonimir i Klara r. Cvjetović
Luka Marković	18. X. 2011.	Mladen i Mirjana r. Stjepović
Lovro Špero	23. X. 2011.	Miljenko i Ana r. Matić
Borna Roko Stjepović	29. X. 2011.	Marijo i Vanja r. Jelić
Niko Mekišić	30. X. 2011.	Joško i Gabrijela r. Milić
Marin Čikato	30. X. 2011.	Hrvoje i Ana r. Sambrailo
Luke Saltarić	6. XI. 2011.	Matko i Magdalena r. Kramarić
Oscar Jerinić	13. XI. 2011.	Vlaho i Claudia r. Pezzi
Baldo Celestin Jurišić	20. XI. 2011.	Tomislav i Ivona r. Šimunović
Teo Đurić	20. XI. 2011.	Pero i Ivana r. Obrvan
Ivan Prkačin	27. XI. 2011.	Tomislav i Karmen r. Kmetović
Mare Gloria Gušnja	8. XII. 2011.	Davor i Ana r. Žuvela

Molimo te, Gospodine, da ovi mladenci čvrsto prionu uz vjeru i tvoje zapovijedi. Neka ih združene istim stolom i posteljom rese neporočan život da, utvrđeni snagom Evanđelja, pred svima budu dobri Kristovi svjedoci. Bili plodni potomstvom, roditelji prokušanih vrlina, vidjeli sinove svojih sinova, dosegli starost, pristigli u nebesko kraljevstvo i uživali život blaženih!

18. VI. 2011.	Petar Hazdovac i Mia Cetinić
24. VI. 2011.	James Emmanuel Mason i Imelda Maria Davey
24. VI. 2011.	Pirnat Janez Miklavž i Sandra Nejašmić
24. VI. 2011.	Martin Jorgensmann i Denisa Pilić
25. VI. 2011.	Božidar Maslač i Ivana Gulin
25. VI. 2011.	Robert Gašpert i Maja Đanović
25. VI. 2011.	Darko Pečarić i Ana Klarić
25. VI. 2011.	Luka Obradović i Ivona Vidović
25. VI. 2011.	Paul Rooney i Emma Siobhan
2. VII. 2011.	Stefan Thorbjorn Ferdinand Kluter i Anne Marie Landry
2. VII. 2011.	David Dragović i Tanja Iva Bilos
2. VII. 2011.	Maroje Gavranović i Saša Antičević
3. VII. 2011.	Ryan Joseph O Byrne i Marie Theresa Canny
6. VII. 2011.	Christopher Joseph Doherty i Aoife Marie Bonner
7. VII. 2011.	Michael Peter Morrison i Laura Marie Coughlan
8. VII. 2011.	Thomas John Kerr i Crona Maighread
9. VII. 2011.	Matthew Robert Fitzpatrick i Jan Luise Gavin
12. VII. 2011.	David John McAleese i Kellie Bernadette Lavery
14. VII. 2011.	Maurizio Rocco Falcone i Martina Sedić
16. VII. 2011.	Stjepko Tokić i Genneviere Anne Beyea
16. VII. 2011.	Krešimir Gotovac i Ivana Matijašević
16. VII. 2011.	Karl Konstantin Knauf i Iva Šimić
16. VII. 2011.	Daniel John Pajak i Cyntia Maree Cremona
22. VII. 2011.	Michael Joseph Carr i Louise Coll
23. VII. 2011.	Robert Appel i Mirjana Savić
27. VII. 2011.	Martin Tierney i Nicolette Margaret Higgins
30. VII. 2011.	Tonči Vuković i Maja Matana
4. VIII. 2011.	Jeffrey Wayne Rudolf i Nicola Suzanne Clare
6. VIII. 2011.	Dubravko Markić i Suzana Bumbar
6. VIII. 2011.	Vatroslav Curić i Nikolina Džono
6. VIII. 2011.	Dragan Popovac i Milica Jurić
6. VIII. 2011.	Andrej Pranić i Andrea Verkić
10. VIII. 2011.	Keith Martin McAndrew i Cathorina Helen McCafferty
13. VIII. 2011.	Daniel Likić Birkenmayer i Jelena Jelečanin
16. VIII. 2011.	Thomas Dieter Krisch i Nicoleta Lucretia Dobrata
20. VIII. 2011.	Shane Edward Johnson i Niamh Mary Cussen
20. VIII. 2011.	Sean Paul Kiley i Mary Louise Garvey
20. VIII. 2011.	Vlaho Račić i Janja Limov
20. VIII. 2011.	Josip Borovac i Ivana Žonta
3. IX. 2011.	Charles Paul Turlinski i Yasmine Zdenčaj
3. IX. 2011.	Božidar Vidaković i Katie Connolly
3. IX. 2011.	Antun Šuperak i Ivana Kasač
3. IX. 2011.	Simon Rašica i Iva Jarak
6. IX. 2011.	Derek Paul Byrne i Suzanne Marie Matthews

Primati, davati, živjeti

DON TOMA LUČIĆ

Na početku svečanoga slavlja sklapanja braka: pozdrav dragim mladencima i zahvala njihovim roditeljima koji su ih rodili, odgojili i doveli do ovoga dana. Kumovima, rođacima, prijateljima i uzvanicima jedna molba: želje, koje ćete im reći na kraju kad im stisnete ruku, sada recite potihom u uho dragome Bogu. Plemenite su naše ljudske želje, ali su, i uvijek ostaju samo puste želje. Ako, pak, svoje želje sjedinimo s Božjim, one će postati stvarnost.

Jedna židovska izreka kaže: „Primati i davati znači živjeti.” Fino odgojenome kršćanskom srcu mogao bi smetati takav poredak riječi. Kršćanstvo se zalaže i trudi odgojiti čovjeka koji daje prednost onome davati, ispred onoga primati. „Blaženije je davati nego primati” (*Djela apostolska* 20, 35), rekao je Gospodin Isus. Kazano drugim riječima, sretniji je onaj koji daje od onoga koji prima. U onoj židovskoj izreci istaknut je redosljed. Po redosljedu događanja prvo je primati, pa tek onda davati ili darivati. Ovo vrijedi za sva stvorenja i za čovjeka. Samo je u Boga drukčije. Bog ne treba i nema od koga što primiti da bi mogao davati. On sve ima u izobilju i to od vječnosti. Uvijek prvi dariva i ima što darivati u beskraj. Njegovo je bogatstvo neiscrpno.

Stvorena bića moraju najprije primiti da bi od primljenoga mogla davati. Stablo masline treba nekoliko godina primati sokove iz zemlje i toplinu s neba da bi jednog dana moglo dati plodove zlatnoga maslinova ulja. Tako je i s čovjekom. Od rođenja do pune zrelosti uvijek nešto prima od drugih. S vjenčanjem, ženidbom počinje obrnuti slijed: davati, darivati i tako živjeti. Još i više, davati, darivati i darivajući uživati.

No, sada je upravo trenutak prisjetiti se svih onih od kojih ste nešto primili. U srcima probuditi iskrenu zahvalnost: roditeljima, braći, sestrama, rođacima, prijateljima, odgojiteljima, učiteljima, susjedima, svojoj vjeri i svojoj domovini. Na kraju i posebno zahvaliti dragom Bogu što ste zdravi, pametni i sposobni sklopiti brak i početi graditi vlastito obiteljsko gnijezdo. Bog je onaj koji vam je izravno ili preko posrednika dao sve što imate i što jeste.

Kroz primanje dugi niz godina Bog vas je pripremio i osposobio za davanje: „Primati i davati znači živjeti.” Bračnom privolom („Uzimam! Hoću!”) vi se dajete (darivate) jedno drugom. To je neizmjerljivo vrijedan dar, jer jedno drugom ne dajete nešto, nego sebe. Tu velikodušnost darivanja iz ljubavi Bog će blagosloviti i posvetiti svetootajstvom ženidbe.

Dragi mladenci, kršćanska zajednica, Vaša rodbina i svojta, kumovi, prijatelji i svatovi najsrdačnije vam želimo dobar brak riječima svetoga apostola Pavla: „Bog koji je u vama započeo dobro djelo, neka ga i dovrši!” (usp. *Prva Filipljanima* 1, 6). Tako neka bude.

Prsten je znak ljubavi i vjernosti uzajamno obećane na sklapanju ženidbe. Snimio Ivo Marlais 1. listopada 2011.

- 7. IX. 2011. Graham Matthew Parker i Noelle Teresa Mollohan
- 8. IX. 2011. Desmond Patrick Gerard Wynne i Ekaterine Chuvashova
- 9. IX. 2011. Christian Michael Leiter i Karolin Brač
- 10. IX. 2011. Shane Michael Barry i Aisling Catherine Moran
- 10. IX. 2011. Slaven Zelenika i Josipa Sentić
- 10. IX. 2011. Vlaho Prohaska i Marijana Radić
- 10. IX. 2011. Giovanni Orsoni i Ivana Hladilo
- 12. IX. 2011. Stephen John Pounthey i Lorraine Mary Farrelly
- 17. IX. 2011. Ivica Tolja i Maja Stipković
- 17. IX. 2011. Željko Tičić i Tanja Nočilo
- 17. IX. 2011. Mario Županović i Karla Deković
- 17. IX. 2011. Zdravko Haklička i Kristina Lemo
- 21. IX. 2011. Petar Tepšić i Karmela Jergović
- 23. IX. 2011. Stephen Thomas Higgins i Janice Mary McCabe
- 23. IX. 2011. Josip Šandić i Željka Novak
- 1. X. 2011. Vedran Madžar i Ana Pendo
- 5. X. 2011. Simon Shaw i Sharleen McAndrew
- 8. X. 2011. Maro Đanović i Manuela Tadić
- 8. X. 2011. Goran Matajčić i Irina Viđen
- 8. X. 2011. Vido Prkačin i Kristina Martinović
- 9. X. 2011. Mario Uroš i Jelena Katić
- 10. X. 2011. Albert Bajrami i Ivana Pavlović
- 15. X. 2011. Branko Draganja i Maja Marija Premužak
- 29. X. 2011. Petar Kovačević i Ivana Matić
- 11. XI. 2011. Tihomir Šamec i Nikolina Špero
- 26. XI. 2011. Ivo Dimnić i Ivana Bautović
- 26. XI. 2011. Matko Margaretić i Barbara Zec

POKOPANI

Prikloni, Gospodine, svoje uho našim molitvama. Smjerno molimo tvoje milosrđe: ti si dušama slugu svoju zapovjedio preseliti se s ovoga svijeta, uvedi ih u prostranstva svjetlosti imira, pozovi ih u društvo svojih svetih.

Mirjana Rogošić (27. IX. 1934. – 20. VII. 2011.)
Ljubomir Špikula (9. XII. 1941. – 4. VIII. 2011.)
Antun Rogošić (15. IV. 1936. – 7. XII. 2011.)

Uz 80. obljetnicu smrti

Frano Lederer

IVAN VIDEN

Frano Lederer rođen je u Stonu 1868. godine. Imao je dva brata, Dragutina i Artura te tri sestre: Olgu (udanu Milovčić), Darinku (udanu Gromović) i Mariči (udanu Vianello). Gimnaziju je završio u Dubrovniku kao pitomac Sjemeništa u kojemu se vrlo njegovalo učenje glazbe, posebno pjevanja. Želeći postati svećenik odlazi studirati teologiju u Zadar, a potom u Graz i naposljetku u Beč. Pred samo ređenje prevagnula je sklonost umjetnosti i odlučuje se posvetiti isključivo glazbi. Studirao je na glazbenim akademijama u Beču, Milanu i Varšavi i ondje se upoznao sa svim vodećim tokovima u tadašnjoj europskoj svjetovnoj i sakralnoj glazbi. Nakon završetka studija vratio se u Dubrovnik gdje aktivno sudjeluje u tadašnjem kulturnom životu Grada, prvenstveno kao orguljaš Katedrale i zborne crkve Sv. Vlaha, potom kao jedan od prvih članova i učitelj pjevanja u Hrvatskome pjevačkom društvu „Gundulić“ i u Biskupskome sjemeništu. Od 1906. godine (otprilike istodobno kad i Antun Gjivanović, Vlaho Turčinović i Ernest-Nesti Katić) živi i radi u Zadru i to kao orguljaš prvostolnice Sv. Stošije, zborovođa Hrvatskoga pjevačkoga društva „Zoranić“ u kojemu je ubrzo postao ravnatelj Zoranićeve glazbene škole i Zoranićeva zbora, a svoje je neosporne didaktičke kvalitete prenosio na mlađe naraštaje budućih narodnih učitelja radeći kao profesor glazbe na Učiteljskoj školi u Arbanasima kraj Zadra u kojoj su se odgajali učitelji za područje cijele Dalmacije. U Zadru, gradu s izraženom talijanskom dominacijom na kulturnom polju, Lederer je razvio široku djelatnost u hrvatskom duhu: kao ravnatelj Zoranićeva zbora održao je prvi koncert u prosincu 1908. godine. Tada je izvedena *Poputnica Zoraniću* koju je on uglazbio na stihove književnika Rikarda Katalinića Jeretova i prvi put istaknuto društveno geslo *Hrvatskom pjesmom k hrvatskoj svijesti* koje je obilježilo i buduće nastupe „Zoranića“.

Ravnao je đačkim pjevačkim zborom na zadarskoj Realnoj gimnaziji, a napisao je i udžbenik za učenje glazbe u učiteljskim školama *Teorijsko praktična pouka u pjevanju za preparandije* koji je doživio dva izdanja (bečko i dubrovačko iz 1914.). Nakon završetka Prvoga svjetskoga rata i talijanske okupacije Zadra vratio se u Dubrovnik gdje je do smrti predavao glazbene predmete na Preparandiji (učiteljskoj školi) na Gracu i učenicima ostao u najboljoj uspomeni. Zajedno s Antunom Gjivanovićem godine 1926. osnovao je Crkveni pjevački zbor pri dubrovačkoj Katedrali i bio njegov voditelj, a zbor je redovito pratio na harmoniju ili orguljama.

Frano Lederer, snimio Antun Gjivanović oko 1925. Fotografija se čuva u Glazbenom arhivu stolne crkve Gospe Velike.

Pjevanja je u Gospi, naravno, bilo oduvijek i najčešće su pjevali sjemeništarci ili kanonici, a ponekad razna pjevačka društva koja su tada djelovala. Međutim, tek osnivanjem Crkvenoga pjevačkog zbora 1926. započelo je trajno i na široj osnovi organizirano pjevanje laika u Katedrali. Visoka razina djelovanja toga zbora vidi se i u tome što su zbor posjetili i za njega napisali skladbe neki poznati europski skladatelji duhovne glazbe (tzv. cecilijanskoga pokreta) koji su s njegovim voditeljima bili u stalnom stručnom i prijateljskom kontaktu. Sretna okolnost za osnivanje i ciljano djelovanje zbora bilo je prijateljstvo Lederera i Gjivanovića i njihova iznimna radna energija i entuzijizam. Za razliku od Gjivanovića, Lederer je tijekom cijeloga života skladao, a ponajveći dio njegova opusa čine duhovne skladbe za različite prigode (mise, litanije, himne, moteti). Vjernicima Dubrovnika, ali i čitave Dubrovačke biskupije poznat je po pjesmi *Kog ste vidjeli pastijeri* za božićno vrijeme i himnu *Svetome Vlahu Svoj oltar Vlaho podiže* koje se i danas redovito izvode. Frano Lederer živio je Ulici od Graca (danas Rudimira Rotera) i bio je oženjen Margaritom (rođ. Toussaint) s kojom je imao jednoga sina koji je umro u naponu mladenačke snage. Umro je u Dubrovniku 17. prosinca 1931. i pokopan je u obiteljskoj grobnici na Boninovu.

Vitezovi Reda sv. Silvestra

Papa Pio XI. dodijelio je Franu Ledereru i Antunu Gjivanoviću 21. travnja 1926. viteštvo Reda sv. Silvestra pape i mučenika (*Acta Apostolicae Sedis*, 18/1926., str. 398). To je jedan od pet počasnih viteških redova koje dodjeljuje papa kao prvosvećenik i čelnik Katoličke Crkve i državni poglavar Vatikanskoga Grada. Odličje viteza Reda sv. Silvestra je počast koja se odaje svjetovnjacima koji se aktivno posvećuju životu Crkve i posebno se ističu u obavljanju profesionalnih obveza i raznih umijeća. Ovoj dvojici zaslužnih Dubrovčana odličje je uručio dubrovački biskup Josip Marčelić 6. lipnja 1926. u Biskupskoj palači, točno 97 godina prije nego je jedan papa prvi put pohodio Dubrovnik.

Reda sv. Silvestra po prvenstvu i časti je prije odnosno veći od Reda sv. križa za Crkvu i Prvosvećenika (*pro Ecclesia et Pontifice*), a nakon i manji od Reda sv. Grgura Velikoga čiji su vitezovi u Dubrovačkoj biskupiji bili: Đuro Bijelić od 1. srpnja 1910., Niko Koprivica od 21. travnja 1924. i dr. Josip Posedel od 21. travnja 1924.

Vitezovi Reda sv. Silvestra u Dubrovačkoj biskupiji bili su: Stijepo Kalogjera od 18. travnja 1914., prof. Frano Lederer od 21. travnja 1926., Antun Gjivanović od 21. travnja 1926., dr. Vicko Svilokos od 16. studenoga 1939. i Andrija Cetinić od 3. prosinca 1977.

Oznaka Reda svetoga Silvestra

Uz 50. obljetnicu smrti

Antun Gjivanović

IVAN VIDEN

Antun (Toni) Gjivanović rođen je u Dubrovniku 12. rujna 1882. od roditelja Iva (1833.-1896.) i Made rođ. Pafić (1853.-1933.), kao treći od ukupno pet sinova. Njegov stariji brat, a ujedno gorljivi suradnik i podupiratelj, bio je kanonik dum Niko Gjivanović (1876.-1949.), dok su ostala trojica braće umrla u dječjoj dobi. Obitelj Gjivanović živjela je tada već više od stoljeća u Gradu baveći se obrtom i trgovinom, a sitnom trgovinom bavio se i njegov otac Ivo kojega je Antun izgubio u dječjačkoj dobi. Njihova majka Made teško je mogla spajati „kraj s krajem“ kad je jedan sin bio na bogoslovskim studijima, a drugi u Gimnaziji. Međutim, njezinom upornošću i njihovom nadarenošću obojica su spašeni od siromaštva, visoko obrazovani i izgrađeni u ugledne intelektualce korisne društvu, Crkvi i Gradu.

Antun Gjivanović završio je 1900. godine s odličnim uspjehom gimnaziju u Dubrovniku i uz pomoć dubrovačke općinske stipendije započeo studij prava u Zagrebu. Dvije godine kasnije nastavio ga je u Innsbrucku, a diplomirao u Grazu 1905. Nakon kraće prakse u rodnom gradu namjestio se kao činovnik Ministarstva financija u dalmatinskom Namjesništvu (pokrajinskoj vladi) u Zadru. Zadar je tada bio glavni grad austrijske „krunovine“ Kraljevine Dalmacije i važno gospodarsko, političko, vjersko i kulturno središte čitave istočne jadranske obale. U uredima pokrajinske administracije radili su brojni Dubrovčani (kao Ivo Vojnović, Baldo Gradi, Vlaho Turčinović, Ernest Katić) s kojima je Gjivanović prijateljevao. Neki od njih imali su vrlo sličan činovnički put kao i on (Vlaho Turčinović i Ernest Katić), a neki su djelovali i u kulturnim institucijama u Zadru (Josip Bersa i Frano Lederer), a s njima je kasnije u Dubrovniku blisko surađivao na kulturnom polju.

Nakon Dubrovnika i Zadra službovao je u Šibeniku, Benkovcu, Korčuli i (od travnja 1914.) u Dubrovniku, pri poreznoj vlasti. Nakon Prvoga svjetskoga rata zatražio je umirovljenje kako bi se mogao posvetiti isključivo svojoj prvoj ljubavi – glazbi. No, to nije išlo jednostavno jer nije imao sve uvjete za prijevremeno umirovljenje. Ipak je nakon višegodišnjih napora u tome i uspio. Upravo tada (1925.-1926.) mogao je punim zamahom raditi na osnivanju Crkvenoga pjevačkog zbora u Dubrovniku kojemu je bio stalni ravnatelj. Od najranije se mladosti bavio glazbom koja mu je predstavljala veliko zadovoljstvo. Bio je član više pjevačkih društava i družio se s pokretačima kulturnoga života u Dubrovniku u prvoj polovini XX. stoljeća. S Franom Ledererom osnivač je Crkvenoga pjevačkog zbora u Dubrovniku koji je djelovao pri stolnoj crkvi Gospe Velike od 1926. godine. Premda sâm nikad nije skladao, za mnoge je skladbe domaćih i stranih autora sam napisao prerade i aranžma-

ne, a zborom je uvijek osobno dirigirao. Bio je čovjek svestranih interesa i iznimne radne energije, pa je tako kao zborovođa i glazbenik opsluživao nekoliko crkava u Gradu (Gospu, Sv. Vlaha, Isusovce), a o njegovim didaktičkim kvalitetama najbolje svjedoči zapaženi uspjeh samoga zbora kojemu je bio na čelu. Osim glazbe, volio je voziti bicikl i slikavati. Po gradu je uvijek hodao s fotoaparatom i kroz dugi je niz godina bilježio dubrovačku svakodnevnicu, ali i crkvene svečanosti, izlete, portrete. Prava je šteta da njegov fotografski rad do sada nije bio uočen i znanstveno obrađen. Antun Gjivanović nije se ženio, a živio je s majkom i bratom u kući u gornjem dijelu ulice Svete Barbare (danas Nikole Božidarevića). Umro je 5. travnja 1961. godine i pokopan je u obiteljskoj grobnici na Dančama. Nakon smrti njegova vrijedna pisana ostavština pohranjena je u Glazbeni arhiv dubrovačke Katedrale.

Jelena Burić (19. X. 1923. - 15. V. 2011.)

A dobra duša gospođe Jele sve je tiho i mirno raspoređivala i vodila razgovorom, savjetima i pobožnom molitvom.

Život je tekao svojim uobičajenim ritmom, djeca odrastala i napredovala u školi i fakultetu, posao dobro išao i obitelj je napredovala u svakom pogledu.

U Dubrovniku smo desetljećima svjedoci s

koliko je uspjeha naša pokojnica prenijela na svoju djecu ljudske i kršćanske vrednote. Osobito je to bilo važno i vidljivo u vrijeme bezbožnog komunizma kad je trebalo hrabro i bez ikakvog straha pokazati tko si i što si kako u obitelji tako i u crkvi i na radnom mjestu. Misliti svojom glavom, imati čvrste stavove i zdrava kršćanska načela najvažniji je dio odgoja u obitelji.

Domovinski rat tražio je entuzijaste, junake, stručno osoblje i nadasve osvjedočene i provjerene hrvatske domoljube. Bila je to prilika koja se nije mogla niti smjela propustiti. Podmetnuti leđa, izići na bojište, prihvatiti najodgovornije dužnosti i službe, odreći se i struke i karijere, ostati uspravan i dosljedan. U tim teškim godinama dobre i pobožne majke i supruge i cijele obitelji bile su moralna potpora da se ne sustane i da se konačno uspije.

Pokojna Jela doživjela je dva strašna ratna stradanja, srušenu kuću, ali spašenu obitelj i slobodnu Hrvatsku. Nije se bojala života ali ni smrti i umrla je mirno i spokojno kako je i živjela. Umrla je u vjeri koja joj je bila sve. Zaslužila je da je poštujemo i da se za njezinu plemenitu dušu molimo. Njezinoj obitelji i danas i ubuduće ostajemo prijatelji jer ona je tu krepost brižno njegovala i na svoju djecu i unučad uspješno prenijela.

Na sprovodu u Ravnom 16. svibnja 2011.

Sestra Agneza Šegvić

DON STANKO LASIĆ

U ljetopis redovničkih zajednica pa tako i sestara ančela, unose se osobni podaci, zavjetovanja, službe, aktivnosti, zasluge, ali nam ostaju i uspomene i pamćenja osoba koje su s njima živjele i djelovale, mladih koje su odgajale i svih drugih koji su s njima surađivali i s njima se susretali u razgovorima, savjetima, darovima.

U toj bogatoj pisanoj i upamćenoj duhovnoj baštini časno mjesto zauzima sestra Agneza Šegvić koja je u Domovini i Italiji obilježila zadnjih šest desetljeća svima nam drage Družbe sestara službenica milosrđa.

Rijetko se u našoj Hrvatskoj dogodilo da se iz jedne ugledne gradske splitske obitelji tri sestre odluče za redovnički stalež, dvije u ančele sv. Marije Krucifikse i

Naši pokojnici

Jela Burić

DON STANKO LASIĆ

Svaka majka zaslužuje poštovanje, zahvalnost i ljubav. Još veću ljubav zaslužuju one majke koje su rodile, odgojile i darovale svoju djecu ne samo svom rodu i mjestu nego i svom narodu i Crkvi. Okupljeni u ovako velikom broju oko jedne takve majke želim joj u ime svih nas koji smo došli iz Dubrovnika i Slanoga izreći nekoliko zahvalnih riječi. Došli smo ne samo zato da podijelimo bol i tugu s njezinom obitelji i rodbinom nego i ponos što smo je tako dugo imali u našoj sredini.

Pokojna Jela pripadala je naraštaju majki koje su u svojoj rodnoj obitelji stekle sve potrebne osobine za gradnju toploga obiteljskog gnijezda u kojem će se djeca osjećati sretnima, voljenima, odgojenima i pripravnima za život. Obitelj je bila svetište u kojem je sve počinjalo molitvom, prožeto vjerom i nadahnuto ljubavlju. Četiri temeljna kamena bila su: vjera u Boga, pošten i požrtvovan rad, skladan odnos među članovima, izgrađena svijest o pripadnosti hrvatskom biću i kulturi.

Naša pokojnica kao sveti miraz donijela je to u svoju obitelj i zajedno s mužom Božom na zdravim temeljima malo pomalo gradila obiteljsku zajednicu.

Početak je bio težak: trebalo je početi na ruševinama spaljene kuće, u okružju siromašnih ljudi koji su ostali bez ikakve zaštite, obilježeni kao državni neprijatelji, djecu podizati baš u tim poratnim vremenima. Sreća je bila što su bili spremni zasukati rukave i vjerovati u uspjeh. Suprug je preuzeo poslovni dio, a Jela je imala više vremena za djecu i njihove potrebe, kršćanski odgoj, molitvu, nedjelju, zajedništvo. Znali su dobro da se ništa ne postiže bez svakodnevnog rada i poštenog odnosa s drugima pa je kuća i gostionica bila puna gostiju i pjesme.

jedna u milosrdnice sv. Vinka Paulskog. U Družbi sestara ančela sestre Marija i Agneza prošle su intelektualnu i duhovnu formaciju i obnašale odgovorne službe u školi i odgojnim zavodima. Cijeli životni vijek prenosile su na mlade naraštaje sestara i djevojaka odgojne vrline u duhu karizme majke utemeljiteljice.

Sestra Agneza četrdeset je godina poklonila sestarskim zajednicama u sjevernoj Italiji i stekla ugled uzorne redovnice zrele osobnosti i tople ljudskosti ozarene vedrinom izgleda, kulturom uma, otmjena držanja i domoljubnog osjećanja. Bilo je ugodno i vrlo korisno s njom razgovarati o važnim crkvenim, općedruštvenim i nacionalnim pitanjima, ali i o svakodnevnim potrebama ljudi, osobito djece i mladih.

**Sestra Agneza
(Split, 15. VII. 1919. –
Dubrovnik, 19. VII.
2011.) rođena je kao
Katica Šegvić,
a u samostan je ušla
u Dubrovniku
17. lipnja 1939.
Dubrovniku je
pomagala za vrijeme
Domovinskoga rata
i u njemu živjela i
radila od 1994.
do smrti.**

Bila je osjetljiva na ljudske potrebe, duhovne i materijalne, što se posebno pokazalo u vrijeme Domovinskog rata kada je u Cremoni i drugim gradovima organizirala skupljanje darova i velikim ih kamionima dopremala u Dubrovnik i drugdje u Hrvatsku. Imao sam sreću i priliku baš u to vrijeme posjetiti njezinu zajednicu u Cremoni i osjetiti s kakvim je zanosom pomagala naš narod i s koliko je ljubavi i uspjeha sve to činila. U isto vrijeme bila je prava sreća osjetiti kakav je ugled i poštovanje sestara, sugrađana i vlasti uživala sestra Agneza.

Poslije toliko desetljeća provedenih izvan Domovine za nagradu je primila službu provincijalke u Hrvatskoj i u teško poratno vrijeme obnavljala samostane i pomagala siromašne i nevoljne.

Zadnji dio dugoga i vrlo plodna života i rada poklonila je našem gradu i u svojoj zajednici na Pilama pokazala kako se unatoč visokim godinama može svjedočiti zanos, spremnost za razgovor i savjet, uslužnost i svjedočenje kako je lijepo biti redovnica.

Dubrovčani su u svojoj sredini imali puno poznatih i zaslužnih redovnica raznih družbi. Danas stojimo pokraj zemnih ostataka jedne od njih. Ovo je trenutak da joj kažemo hvala za sve što je učinila, Crkvi, Družbi, hrvatskom narodu, našem Gradu; da njezinoj redovničkoj zajednici izrazimo sućut i molimo da u svom radu osobito s mladim djevojkama ide stopama sestre Agneze. Na sprovodu u Dubrovniku 20. srpnja 2011.

Osnovno čovjekovo pravo

DON TOMISLAV JOZIĆ*

U izdanju Centra za bioetiku Družbe Isusove u Zagrebu i nakladničke kuće Tonimir iz Varaždinskih Toplica pojavilo se 2009. godine vrijedno djelo iz bioetičkoga područja dubrovačkoga svećenika dr. Stanka Lasića, s naslovom *Pravo na rođenje u učenju Crkve* koju je priredio i dopisao Petar Marija Radelj. Već sam naslov daje naslutiti da je riječ o ozbiljnoj, ali i opširnoj temi.

Sadržaj djela nije naznačen samo u deset poglavlja nego i u dodatcima koji na početku i na kraju knjige upotpunjuju opću tematiku uokvirenu naslovom. Predgovor (str. 11-51) sažeto prikazuje povijesna, jezikoslovna, etička i slična pitanja kao temeljit uvod u osnovnu temu.

Središnji dio knjige, uz uvod i zaključak, obuhvaćen je u četiri poglavlja (IV-VII, str. 117- 201). Taj dio tematizira pitanja prava na život od vremena pape Pija XII. do Pavla VI. uključujući i Drugi vatikanski sabor. To je u stvari „skraćeni i dotjerani prijevod” (str. 12) Lasićeve doktorske teze o poštovanju života prije rođenja u učenju papa od Pija XII. do Pavla VI. (1939.-1978.), koju je 1984. obranio u Rimu, na Alfonsianumu, institutu Lateranskoga sveučilišta za moralnu teologiju.

Osnovni sadržaj, namjena i svrha knjige jest obrana prava na život, a to je kao crvena nit Crkve i teologije od samih početaka njihova postojanja. Tamo, naime, gdje je život zanižan, nema uopće govora ni mogućnosti o drugim pravima ili vrijednostima. Očito je, ovo djelo predstavlja teološku novinu kao značajan doprinos današnjem vremenu u kojemu su bioetička pitanja počela dobivati na važnosti i u našim krajevima, osobito posljednjih dvadesetak godina. U nekim kulturološki i za ova pitanja moralno osjetljivijim područjima, bioetika je ozbiljnije započela potkraj šezdesetih godina XX. stoljeća djelom Vana Rensselaera Pottera Potterovim koji ističe prioritet Mudrosti, a ne Znanja; Znanje bez Mudrosti vodi naime u uništenje ako je ljudski napredak svrha sam sebi, to jest bez etičke kontrole znanstvenog napretka (*Bioethics Bridge to the Future – Bioetika most prema budućnosti*; hrvatsko izdanje: Rijeka, 2007.). Lasićevo djelo u tom pogledu naprosto znači teološko utemeljenje osnovnoga bioetičkog pitanja bitno vezanog za izvorno dostojanstvo ljudskoga života.

U tu svrhu, prvo poglavlje produbljuje vrijednost čovjekova života počevši od Pavla, apostola narodā, pa preko prvih kršćanskih i otačkih vremena do sredine XIII. stoljeća. Dakako, nisu se mogla zaobići ni ranija povijesna shvaćanja izražena preko općekulturne stare baštine Mezopotamije (Hamurabijev zakon), grčkog i rimskog okružja, formuliranih crkveno-teoloških stavova prema životu, osobito kod Tome Akvinskoga (II. poglavlje).

Treće poglavlje donosi presjek teoloških tumačenja vrijednosti života od konca XIV. stoljeća (Antonin Pierozzi) pa do izbora Pija XII. Razumljivo, navedeni su važniji teolozi i pape koji su intervenirali u ova sve osjetljivija pitanja. Nije zaobiđen ni dominikanac kardinal Toma de Vio Kajetan sa značajnim doprinosom u terminologiji XVI. st.; tu je Tridentski sabor sa svojim katekizmom i pitanjima pobačaja; potom skolastička kazuistika koja je pridonijela diferenciranju ovih pitanja. Slijede tumačenja isusovačkih teologa (Sanchez, Lessius), zatim redemptorist Alfons Liguori, te i intervencije papā Siksta V., Grgura XIV. i Inocenta XI., kao i nastanak discipline pokornič(ars)ke prakse u tom području. Devetnaesto stoljeće označava napredak u spoznaji embriologije, a napreduje i teološko nazivlje i interpretacije o životu, o izravnom i neizravnom pobačaju, ali i prijeporna pitanja teologa koja su se sve više kristalizirala do u XX. stoljeće kad intervenira i Pio XI. spisom o braku i dostojanstvu života, *Casti conubii* iz 1930. godine.

Središnji dio knjige počinje četvrtim poglavljem s deset naslova posvećenih intervencijama Pija XII. On se još kao nuncij u Njemačkoj protivio, osobito u radijskim porukama, nacionalsocijalističkom programu i metodama koje su pobačaj smatrale izrazom slobode i kojima bi se „mučilo i ubijalo često nevine ljude” (str. 117). U temeljima njegova učenja stoji poimanje da je samo Bog gospodar života. Na početku i tijekom rata zauzimao se za poštovanje naravnoga zakona (*Summi pontificatus*, 1939.) i za nedodirljivost ljudskog života (rimskim župnicima, 1944.). Papa Pacelli je svoja i crkvena stajališta o nepovrjedivosti života uglavnom izražavao u govorima i radijskim emisijama. U njima se zauzimao za dostojanstvo života, osiguranje uvjeta u obiteljima, za zakonodavstvo u razvoju ljudske osobe, odgovornost zdravstvenoga osoblja, te stvaranje ozračja u zajednici koja će štititi prava ljudske osobe.

Ivan XXIII. – riječ je o petom poglavlju – ne donosi neke izrazite novosti o ovoj temi, nego manje-više potvrđuje prethodno učenje Crkve i govori o poštovanju i svetosti ljudskoga bića; dapače, on se temom braka i obitelji bavi „prilično suženo” (str. 137). Novost je uz ostalo i njegova mirovna okružnica *Pacem in terris* u kojoj se poziva na *Opću deklaraciju o pravima čovjeka*, kao i na dostojanstvo ljudske osobe i ljudska prava. Njegova tema je i shvaćanje čovjeka kao slike Božje, dotiče pitanje dostojanstva rađanja i roditeljske odgovornosti, te o svetosti života od trenutka postojanja. Riječ je uglavnom o klasičnim poimanjima vrijednosti ljudskoga života.

Drugi vatikanski sabor svojevrсна je prekretnica, o čemu govori šesto poglavlje. Značajan dokument je konstitucija *Gaudium et spes* koja u 27. i 51. broju govori o dostojanstvu osobe i o bračnoj ljubavi neodvojivoj od poštovanja života. Nasuprot tome, pobačaj je nazvan „zločinom”. Sedmo poglavlje knjige, autor je posvetio Pavlu VI. Uz uobičajene pozive za zaštitu ljudskoga ži-

vota, on je postao poznat osobito po okružnici *Humanae vitae* kojom je u svijetu uzburkao duhove, ali i izazvao različita mišljenja unutar same Crkve. To je tema za sebe, a ovdje je dovoljno istaknuti da se u dokumentu Papa oslanja na „neopoziva načela kršćanskoga morala” oko zaštite života, kao i pozivom znanstvenicima i medicinskom osoblju da se nadahnjuju „ispravnim razumom i vjerom” (str. 171). Poziva se na svetost života izraženoj u biblijskoj objavi, crkvenoj predaji, iz svjetla razuma i rezultata znanosti. Dobro je da je ovdje u prijevodu donesena i *Izjava o izazvanom pobačaju*, koju je potpisao kardinal Franjo Šeper godine 1974. (str. 190-198).

Osmo i deveto poglavlje tretiraju tekstove dvojice posljednjih papa, Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. o životu prije rođenja. Govoreći o poimanju individualnog prava i slobode u današnjem zapadnom pravnom okružju, Wojtyła brani život zahvaćajući u neodvojivu povezanost slobode i istine, što snažno izražava u br. 96 okružnice *Evangelium vitae*: „Gdje se vrijeđa život, i sloboda biva povrijeđena.” I u brojnim drugim porukama i spisima koji su navedeni u knjizi, Papa brani pravo na život od samoga početka do prirodne smrti. Ovdje valja spomenuti i *Veritatis splendor*, a osobito *Donum vitae*, naputak koji je 1987. potpisao kardinal Ratzinger, a odobrio papa Wojtyła. Riječ je o poštovanju života, dostojanstvu rađanja i osobito o brojnim manipulacijama oko izvantjelesne oplodnje, o homološkoj i heterološkoj „umjetnoj” oplodnji, biomedicinskim istraživanjima, dijagnostici, terapijskim zahvatima na ljudskom zametku i o sličnim tehnikama suvremene znanosti i medicine. Tu naročito vrijedi spomenuti važno bioetičko načelo po kojemu nije dopušteno činiti sve ono što je tehnički i medicinski moguće izvesti, jer je u pitanju sam život i budućnost čovječanstva.

Benedikt XVI. predstavljen je u devet poglavlju knjige. Prema njegovu mišljenju, tzv. „razvijena” kultura razdvaja brak od spolnosti i prokreacije, a biomedicinski manipulacijski zahvati čovjeka udaljavaju i odvajaju od njegove naravi (str. 333). U mnogim nastupima i tekstovima ovoga Pape iščitavaju se suptilne opaske o vrijed-

nosti ljudskoga života, što je predstavljeno na stranicama 334-358 knjige. Konačno, slijedi deseto poglavlje, a ono je u stvari sažetak ili opći zaključak kao mozaik od deset podnaslova o vrijednosti, značenju i smislu ljudskoga života.

Posljednji dio knjige kroz 335 stranica obuhvaća više dodataka srodnih općoj tematici: Dubrovački primjer kršćanske skrbi za „neželjenu” djecu, Pismo blaženoga Alojzija Stepinca o pobačaju, Statistika poštovanja i kršenja prava na rođenje, Popis literature vezane uz pravo na rođenje, Pojmovnik, Kratice upotrijebljenih biblijskih knjiga, Kazalo izvorā, te Sadržaj. Za mnoge, sve korisne stvari!

Ova je knjiga dobrodošla novina ne samo za sve širi krug čitatelja teološke literature nego i svima koji su „otvorena srca i uma” (str. 11), jer takvima knjiga uvijek donosi korist. Ono što je papa Wojtyła rekao za Crkvu (str. 54), možda bi se moglo reći i za ovu knjigu: da je ona „glasnogovornica istinskoga dostojanstva čovjeka i onoga što je dobro za čovjeka, obitelj, narod...” Dalje i više od ovoga naći će svatko tko knjigu uzme u ruke, otvori i čita.

dubrovački gimnazijalac i sjemeništarač (1958.-1962.),
profesor moralne teologije na Katoličkom bogoslovnom
fakultetu u Sarajevu; tjozic@bih.net.ba

Promicanje obiteljskih vrijednota u hrvatskom društvu

Riječ je o pravednosti i poštenju

MARIJE ŽIVKOVIĆ*

Pravednost i poštenje obavezuju sve ljude, ne samo katolike ili drukčije vjerujuće, oni obavezuju i ateiste i agnostike.

Nepošteno je i nepravedno izvrgavati se mogućnosti postati roditelj, a da mogućem djetetu unaprijed nisu osigurani i majčina i očeva, doživotna i kvalitetna roditeljska ljubav.

Nepošten je i nepravedan spolni odnos prije i izvan uspostavljene doživotne međusobne bračne ljubavi mogućih roditelja zajedničkoga djeteta.

Nepošteno je i nepravedno obećati doživotnu ljubav i brigu u dobru i zlu, a ne održati obećanje.

Nepošteno je i nepravedno izazivati tešku i ozbiljnu bolest privremene ili trajne neplodnosti takozvanom kontracepcijom: izazivati je kod sebe, tražiti i očekivati je od drugoga, izazivati u drugoga.

Nepošteno je i nepravedno dozvati u postojanje novo ljudsko biće, djevojčicu ili dječaka (čovjek je muško ili žensko od začeca), a kad smeta, njemu ili njoj prekinuti život, prekinuti rad srca koje svakome od nas počinje kućati oko tri tjedna nakon začeca.

Vjernici imaju pravo i dužnost zalagati se za pravedne zakone na području obitelji, kao građani tražiti pravedne zakone za sve građane.

Zašto katolici ne smiju biti po strani?

Mi katolici znamo neke činjenice koje drugi ne znaju. Znamo da je svaki čovjek osobno besmrtn, bio katolik ili ne. Svatko će od nas uvijek postojati sa sposobnošću da misli i zna, da odlučuje i bira, da bude svjestan samog sebe, da bude zadovoljan i sretan ili nezadovoljan i očajan. Zato što to znamo, mi smo uvijek u prvim redovima i najaktivniji u promicanju pravednosti i poštenja – na svim područjima. Mi katolici prvi smo usustavili školovanje za siromašnu djecu, liječenje za siromašne ljude, mogućnost da žena živi bez obitelji i djeluje u društvu, jednaka prava žena i muškaraca u obitelji i društvu i mnoge druge načine ponašanja koji su postupno prihvatili, bar u načelu, sve vlade. Kršćani se već dvije tisuće godina zalažu za ljudska prava zabilježena u *Općoj deklaraciji o pravima čovjeka* koju su Ujedinjeni narodi donijeli 1948. To se čini odgajanjem savjesti, dosljednim življenjem i pružanjem dobrog primjera.

Koja su moja očekivanja?

Zapisana su u Nacionalnom programu demografskoga razvitka koji je Hrvatski sabor jednoglasno prihvatio 1996., ali se ne provodi.

U Poljskoj postoji mogućnost legalnoga pobačaja u slučaju da je: a) trudnoća rezultat kriminalnog čina, b) da je dijete teško bolesno, c) da je zdravlje i/ili život majke ozbiljno ugroženo. Po tim mjerilima godišnje u Poljskoj ima 300 pobačaja, a u Hrvatskoj bi ih bilo oko 30. Pitanje je treba li tih tridesetak slučajeva rješavati zakonom. Bilo bi dovoljno ukinuti postojeći *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece* (Narodne novine, br. 18/78, i Stanko Lasić, *Pravo na rođenje u učenju Crkve*, U Zagrebu 2009., str. 612-614).

Socijalne i ekonomske razloge za oko 400 zahtjeva za pobačaj mjesečno u Hrvatskoj, Vlada, Katolička Crkva, zdravstvo, obiteljski centri i druge ustanove mogu riješiti zajedničkim radom. Ako se koja tisuća trudnica više javi da trebaju pomoć, uz stvarnu želju može im se izaći u susret. Ako koja trudnica doista ne želi prihvatiti dijete i brinuti se za njega, može joj se osigurati diskretan smještaj tijekom mjeseci trudnoće. Ne treba izmišljati toplu vodu, stari su Dubrovčani to bili riješili još 1432. kad su osnovali Nahodište! U Hrvatskoj trebamo mrežu sigurnih kuća, utočišta za trudnice! Ako je posvajanje prekomplikirano, postoje toliki parovi bez djece koji bi rado udomili neko dijete na koju godinu, a poslije se već može vidjeti odustaje li majka posve od toga djeteta ili ga želi uzeti k sebi. Za sve to trebaju nam stručni, savjesni i marljivi socijalni radnici, odvjetnici i suci u obiteljskim predmetima. A prije svega: svijest, kod svih vjernika, da vjera nije privatna stvar, da se njezina načela ne može ostaviti doma ili u crkvi, nego da ih treba nositi u sebi i živjeti na radnome mjestu, na ulici, u trenutcima opuštanja, tijekom godišnjega odmora i na biralištu.

voditelj Obiteljskoga centra u Zagrebu, Kaptol 10;
familycenterzagreb@gmail.com

Dragi župljani i svi ostali čitatelji, čestito vam sveto Porođenje Isusovo i svako dobro u novoj, 2012. godini!

Blagoslov kuća i obitelji u Gradskoj župi 2011.

obavljat će dva svećenika

Utorak 27. XII. 2011.

Od 9 do 13 sati:

- I. Kneza Damjana Jude, Braće Andrijića, Bandureva, Stajeva, Za Karmenom, Od Pustijerne, Stulina, Gradićeva, Kneza Hrvaša
- II. Zlatarska, Kovačka, Žudioska, Boškovićeva

Od 15 do 19 sati:

- I. Đura Baljivi, Restićeva, Pobijana, Ispod Mira, Ilije Sarake, Poljana Ruđera Boškovića
- II. Dropčeva, Zamanjina, Vetranićeva, Petilovrijenci

Srijeda 28. XII. 2011.

Od 9 do 13 sati:

- I. Zvijezdićeva, Svete Marije, Od Kaštela
- II. Kunićeva, Nalješkovićeva, Antuninska

Od 15 do 19 sati:

- I. Uz Jezuite, Strossmayerova, Crijevićeva, Poljana Mrtvo zvono, Ivana Rabljanina, Svetoga Šimuna, Grbava, Hranjca
- II. Palmotićeve, Od Sigurate, Celestina Medovića, Ispod Minčete, Plovani Skalini, Mala, Hanibala Lucića

Četvrtak 29. XII. 2011.

Od 9 do 13 sati:

- I. Od Rupa, Za Rupama, Od Šorte, Na Andriji, Od Domina, Puzljiva, Tmušasta
- II. Peline, Prijeko, Garište, Zlatarićeva, Getaldićeva

Od 15 do 19 sati:

- I. Bunićeva Poljana, Gundulićeva Poljana, Dinka Ranjine, Marojice Kaboge
- II. Pečarica, Gučetićeva, Čubranovićeva, Đorđićeva, Široka, Vara, Između polača

Petak 30. XII. 2011.

Od 9 do 13 sati:

- I. Od puča, Uska, Miha Pracata, Božidarevićeva
- II. Svetoga Josipa, Hlidiņa, Za Rokom, Ferićeva

Od 15 do 19 sati:

- I. Placa, Lučarica, Zeljarica, Cvijete Zuzorić, Ribarnica
- II. Uredi i poslovni prostori

Stara godina, subota 31. XII. 2010.

Od 9 do 13 sati blagoslov obitelji koje su bile opravdano odsutne. Takve molimo da se prethodno prijave na telefon 323 459.

Na koricama

Naslovnica: *Gospa s djetetom*, detalj renesansne slike *Sveti razgovor* Nikole Božidarevića iz 1513., tempera i pozlata na dasci. Sliku je naručio Orsat Đurđević i namijenio je dvorani za sastanke (kapitul) Dominikanskoga samostana u Dubrovniku.

Stranica 2 gore: *Dubrovčani u Gradskoj vijećnici u Ragusi 1. rujna 2011.* Snimio Zvonimir Cetinić;

Stranica 2 dolje: Sliku Gospe od Porata 15. kolovoza 2011. nosili su: Zvonimir Cetinić, Nikša Kulišić, Ivica Lučić, Antun Stražičić, Zdravko Prohaska i Vicko Vojvodić. Snimio Ivo Marlais.

Stranica 71 gore: Maturanti Biskupijske klasične gimnazije Ruđera Boškovića 6. svibnja 2011. Snimio Ivo Marlais.

Stranica 71 dolje: *U klausturu dominikanaca 23. rujna 2011.:* Igor Vukančić, Anto Gavranović, učitelj novaka Ivo Plenković, Lovro Krželj, prior Marko Bobaš, Marko Dokoza, učitelj Reda propovjednika Bruno Cadoré, Ante Kazoti, dubrovački biskup Mate Uzinić, provincijal hrvatskih dominikanaca Anto Gavrić, vikar Učitelja Reda Edward Ruane, povjesničar Stjepan Krasić i biskupov tajnik don Marin Lučić.

Zaslovnica: *Otvaranje Feste svetoga Vlaha 2. veljače 1991.* Snimio Božo Gjukić.

